

AKBAR EYDI

RASPRAVA O POSLANSTVU

Naslov originala: *Nubuvvet*

Naslov prijevoda: Karakteristike Islama

Priredio: Akbar Eydi

S perzijskog preveo: Amar Imamović

Uređivački odbor: prof. dr. Munib Maglajlić,
Ibrahim Avdić, Nirha Efendić

Redaktor: Ibrahim Avdić

Akbar Eydi

RASPRAVA O POSLANSTVU

PREVEO S PERZIJSKOG
Amar Imamović

Sarajevo, 2004

Bismillahir-rahmanir-rahim

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

UVODNA RIJEČ

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, i neka je blagoslov i mir na Poslanika Muhammeda, njegovu čistu porodicu i odabране ashabe. Štivo koje je pred vama predstavlja niz predavanja koja sam u Husejniji održao u razdoblju između 2002. i 2004. godine, a koja je uglavnom iz pisanih materijala preveo, a nešto i sa tonskih zapisa priredio, Ammar Imamović.

Ovom prilikom smatram neophodnim, zarad boljeg razumijevanja sadržaja o kojem je riječ, iznijeti sljedeće napomene:

1. Jača strana ponuđenog štiva leži u činjenici da se ono temelji na učenjima velikana islamske misli, poput allame Tabatabaija i znalca Islama i filozofa šehida Mutaharija – da im se Allah obojici smiluje – te posigurno nudi znalačke i čvrsto utemeljene stavove i pojašnjenja spomenutih alima. Pri tome treba imati u vidu da je jezik manjkav i nemoćan da se potpuno izrazi i da dosljedno prenese sva njihova mišljenja i stavove. Pa ako vam se nešto od onoga što je doneseno ovdje učini čvrsto utemeljenim, to je od njih – a ako je, pak, nešto krnjavo i manjkavo, onda znajte da je to od nas, jer, sigurno su njihovi naučno-filozofski stavovi jači od nečijeg usmenog govora neoslonjenog na Kur'an i vjerske dogme.

2. Sve prijedloge ili moguće primjedbe poštovanih čitalaca, a vezane za vjersko filozofsku tematiku ovog zbornika, ponizno i s punim zadovoljstvom, uzet ćemo u obzir. Jer svaki lijep cvijet u sebi ima i naročit miris kojim se treba okoristiti.

Na kraju, molim Uzvišenog i Plemenitog Gospodara da ovaj zbornik bude povodom spuštanja Negove milosti i blagoslova na sve nas i da nam u objavljuvanju i širenju kur'ansko-sunnetskih poruka pruži svoju pomoć i podršku. Amin – Gospodaru svjetova!

Akbar Eydi

POSLANSTVO

Neka je hvala Gospodaru svjetova i neka su najbiraniji blagoslovi Božiji na Muhammeda i njegovu časnu čistu porodicu i odabранe pomagače njegove!

Uzvišeni Gospodar u Svojoj časnoj Knjizi kaže:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعْهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمُ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُواهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءُنَّهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَعْدًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ أَمْتُهُمْ لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطِ مُسْتَقِيمٍ

Svi su ljudi sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti opomene, i po njima je slao Knjigu, samu Istinu, da se po njoj sudi ljudima u onome u čemu se ne bi oni slagali. A povod neslaganju bila je međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu Istinu o onome u čemu se nisu slagali - a Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće.¹

¹ Al-Baqara, 213.

Smisao slanja poslanika

U navedenom ajetu na općenit način prikazane su najvažnije stvari kada je riječ o slanju Božijih poslanika. Tačnije, ukazano je na filozofiju njihovog slanja, stanja prije njihovog dolaska i pitanja koja su povod njihovom slanju, kao što je ukazano i na druga pitanja koja se tiču poslanstva. Radi boljeg razumijevanja, ukazat ćemo na neka temeljna pitanja o kojima ajet govori:

1. ljudi prije poslanstva,
2. postojanje prirodnih nesuglasica,
3. dolazak poslanika radi rješavanja nesuglasica u društvu,
4. slanje Knjige kao osnovnog zakona zajedno sa poslanikom,
5. pojava drugog sukoba među sljedbenicima knjige,
6. uzroci drugog razmimoilaženja,
7. Božija pomoć vjernicima,
8. pronalazak ispravnog puta jedne skupine ljudi.

Ovo su temeljne odrednice časnoga ajeta, a o svakoj ponaosob ukratko će biti govora.

Kratak prikaz ajeta

U 213. ajetu sure Baqara govori se o razlogu i filozofiji slanja poslanikâ i zakonâ, ili drugim riječima, želi se odgovoriti na pitanje zašto je uopće vjera propisana i zbog čega je nužno prisustvo poslanika. Šta je poruka poslanika? I na kraju, u čemu je korist čovječanstvu i kakve je promjene ono imalo zbog njihovih dolazaka?

To su pitanja sa kojima se svaka osoba suočava pri prvom kontaktu sa pojavom poslanika u društvu. Ispravnom analizom ovog ajeta dobija se logički, filozofski i kur'anski odgovor na sva pitanja po ovoj temi.

Kur'an poručuje: Čovjek predstavlja društveno biće po svom fitretu. U samim počecima formiranja društva postojao je jedan ummet u kojem nije bilo ni najmanjeg oblika nesuglasica i svađa. Međutim, nakon izvjesnog razvoja, njegova težnja ka savršenstvu,

proistekla iz fitreta, uz osjećaj koristoljublja, nagnala ga je da određene koristi prispoji samo sebi i time liši druge okorištavanja njima. S obzirom na činjenicu da takva osobina postoji u svim ljudima, svaki pojedinac želio je da svoje posjedovanje uveća nauštrb drugih. Prirodno je da je to uzrokovalo razmimoilaženja i nesuglasice među ljudima. Samo postojanje nesuglasica bilo je povod za uspostavljanje zakona, da bi ljudi pod njegovim okriljem mogli zadovoljiti svoju prirodnu potrebu težnje ka savršenstvu i ostvarenju lične koristi, te da bi se ujedno spriječili sukobi koji bi uništili društvo. Dakle, u ovakvim okolnostima nužno se nameće slanje poslanika i uspostavljanje zakona koji će ljudima obezbijediti sreću. Uzvišeni Gospodar poslao je zakon u odjeći vjere preko ljudi koji su bili dostojni da upoznaju tajne stvorenog svijeta. Nakon toga, Jamac ispunjenja tih zakona obznanio je nagradu za dobro djelo i tešku kaznu za nepoštivanje zakona. Radi upotpunjena zakona bilo je neophodno izdati posebne propise za ibadet, da bi se ljudi time iznutra očistili, a ujedno bi to bio garant provođenja Božijeg zakona. Donosioci i tumači zakona, ali i njegovi čuvari od iskrivljenja, bili su poslanici Božiji.

Upravo zbog ljudske potrebe za ostvarenjem ličnih interesa, malo-pomalo, među sljedbenicima Knjige razvio se duh griješenja, zavisti i nepravde, iako su im bili poznati zakon i temeljna načela vjere. Razlozi njihovih nesuglasica uvukli su se u vjeru i pod utjecajem toga nastala su različita tumačenja Uzvišenoga Boga, smrti, proživljjenja i obračuna na Sudnjem danu. Na kraju, ovo je rezultiralo pojavom da se vjera, kao temeljni činilac kohezije društva, poremeti i samim tim da se formiraju različite stranke. Iz dosadašnjeg izlaganja možemo zaključiti da se ljudske nesuglasice dijele na dva oblika.

- Prvo je razmimoilaženje prije dolaska vjere, koje je bilo u skladu sa fitretom i povod za slanje poslanika. S obzirom na takvu pojavu, možemo reći da je spomenuto neslaganje sveto, jer je, prvo, proisteklo iz fitreta, i drugo, bilo je razlog prisustva poslanika u društvu.
- Drugo razmimoilaženje, međutim, stiže nakon dolaska vjere. U ovom razdoblju nesuglasice su se javljale oko te-

meljnih načela vjere, a proistekle su iz iskvarene ljudske prirode. Ne možemo za to neslaganje reći da je sveto. Razlika između ovih dvaju razilaženja leži u činjenici da je prvo rezultat neznanja i nepostojanja zakona, za razliku od drugog koje se desilo uz poznavanje zakona, ili po riječima Kur'ana:

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنُتُهُمْ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا

I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita.¹

I pored toga što su njihove želje za dominacijom i griješenjem rezultirale poricanjem Istine u vremenu sukoba nakon pojave vjere, Uzvišeni Bog uputio je na Pravi put grupu vjernika. Znači, iman i pokoravanje zbilji jesu uistinu sami po sebi činioci upute. Zaista je Gospodar sa onima koji čine dobra djela!

Krajnji zaključci

- a) Jedino su Božija vjera i zakon jamci ljudske sreće jer čovjeka pozivaju na poštivanje zakona i zatvaraju put bezakonju, proljevanju krvi i širenju nereda (fesada) u društvu.
- b) Vjera formira zdravo društvo. Ispravnost i sreća svakog društva utemeljene su na dobrim zakonima i njihovom provođenju. Vjera nudi ove zakone jamčeći ujedno njihovo provođenje najavljivanjem kazne i nagrade, tj. obračunom na Sudnjem danu.
- c) Vjera ispravlja fitret fitretom. To znači da kada fitretska težnja ka savršenstvu i koristoljublje otpočnu stjecanje namjeravanog, prelazeći pritom granice dozvoljenog, Božiji zakon, koji je rezultat fitretske potrebe, čovjeka vodi ispravnim putem umjerenosti. Svi ljudi žele udovoljiti svojim potrebama i ako se ne bi živjelo u okviru zakona, nastala bi anarhija i proljevanje krvi. Nemoral bi se širio i svuda bi

¹ An-Naml, 14.

zavladala nepravda, a ljudska sreća moguća je jedino u okrilju zakona, nikako u odstupanju od njega.

- d) Vjera je jamac ovosvjetske i ahiretske sreće. Preciznim i dobrim predočavanjem zakona i osiguravanjem provođenja zakona vjera je jedini potpuni jamac sreće čovjekovog i tijela i duše na Ovome i na Onome svijetu, i jedini je jamac pridržavanja razumnog, moralnog i društvenog života, koji čovjeku daruje usklađen duhovni i materijalni život. Nered i bezakonje vjera zamjenjuje redom i vanjskom i unutarnjom mirnoćom. Ona uspostavlja ljubav između ljudi i potiče ih na uzajamno pomaganje te ljudima daruje razumjevanje koristi društvenog života i uzajamne pomoći.

Ovo je kratak komentar sadržaja ajeta koji govori o potrebi i filozofiji slanja poslanika. Opsežnije objašnjenje ove zbilje predaćemo kroz druge kur'anske ajete o kojima će biti govora u nastavku, kroz četiri poglavlja.

Prvo poglavlje: Neophodnost prisustva poslanika u društvu,

Drugo poglavlje: Osobenosti ličnosti poslanikâ,

Treće poglavlje: Utjecaj vjerskih zakona u ljudskoj civilizaciji,

Četvrto poglavlje: Razlika između civilizacija koje su nastale kao rezultat poziva poslanika i civilizacija koje su produkt ljudske misli.

NEOPHODNOST PRISUSTVA POSLANIKA U DRUŠTVU

Prvi dio: Početak stvaranja čovjeka

Drugi dio: Ljudska zbilja

- a) čovjek je složeno biće
- b) sredstva ljudske spoznaje
- c) ljudska moć potčinjavanja drugih
- d) ljudska znanja i percepcije
- e) društvenost čovjeka

Treći dio: Pojava razilaženja i nesuglasica između ljudi

- a) činioci razilaženja
- b) uspostavljanje zakona
- c) putevi provođenja zakona u društvu
- d) vjera je jedini put rješavanja problema
- e) razilaženje u samoj vjeri

Početak stvaranja čovjeka

Sa stanovišta Kur'ana, ova vrsta čovjeka, koji hodi planetom Zemljom, a ne sve vrste ljudi koji su živjeli u različitim vremenjskim epohama, nije vrsta koja je nastala ili preuzeta od životinja ili neke druge vrste. Ova vrsta čovjeka neovisna je vrsta koju je Uzvišeni Gospodar stvorio bez uzora i od materijala iste zemlje kojom hoda. Kur'an je izričit na početku same sure Al-Insan:

Zar nije prošlo vrijeme kada čovjek nije bio pomena vrijedan?

Postojalo je vrijeme kada su na Nebesima i Zemlji živjela neka bića, ali o čovjeku, ovakvom kakav je danas, nije bilo ni spomena. Upitna čestica *hel* na početku ajeta u arapskom jeziku terminološki je označena kao *istifhamul-inkarije*, a koristi se u značenju potvrđivanja željenog. U ajetu bi to imalo sljedeće značenje: Bez sumnje, postojalo je vrijeme kada čovjek nije bio spomena vrijedan. Riječ *hîn*, spomenuta u ajetu, označava ograničeno vrijeme kojem se zna početak i kraj, za razliku od druge spomenute riječi, *dahr*, koja označava trajno vrijeme, kojem se početak i kraj ne znaju. Pod riječima *čovjek nije bio pomena vrijedan* podrazumijeva se da čovjek, kakav je danas, nije postojao u smislu postojanja Nebesa, zemlje i drugih bića. Međutim, postojala je ljudska materija, što shvatamo iz nastavka sure Insan gdje se kaže:

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ

Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo.

To znači da je postojala materija od koje će se stvoriti čovjek, dok sam čovjek nije postojao kao aktivno biće koje bi bilo označeno nekim imenom i koje bi se razlikovalo od drugih bića.¹

U svakom slučaju, ova vrsta čovjeka nije postojala. Zatim Uzvišeni Bog stvara muško i žensko od kojih potječe cijeli ljudski rod, čije postojanje još uvijek traje. Allah dž. š. stvorio je ljudski rod od njih dvoje, kao što i kaže u Kur'anu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًاٰ وَقَبَائِيلَ
الْتَّعَارِفُوا

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali.² Tako i na drugom mjestu kaže:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا

On je taj koji vas od jednog čovjeka stvara – a od njega je drugu njegovu stvorio.¹

¹ Al-Mizan, tom 30., tumačenje sure Insan.

² Al-Hugurat, 13.

Na drugom mjestu Kur'an kaže:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ¹

'Isaov slučaj je u Allaha isti kao i slučaj Ademov, od zemlje ga je stvorio.²

Slučaj poslanika Isaa a. s. koji je stvoren bez oca, jeste kao slučaj Adema a. s. koji je stvoren bez oca i majke.

Jedan pogled na teoriju evolucije

S obzirom na činjenicu da je ova tema veoma zahtijevna, i da za razmatranje svih njenih aspekata treba mnogo više vremena, kasnije namjeravamo napisati jednu odvojenu studiju, koja bi u potpunosti zadovoljila moguća pitanja. Međutim, zbog važnosti teme, sada ćemo se samo ukratko osvrnuti na nju. Zastupnici teorije evolucije kažu:

Prva usavršena jedinka ljudske vrste evoluirala je iz posljednje usavršene jedinke majmuna. Drugi teoretičari kažu da je čovjek evoluirao iz ribe, a ne iz majmuna.

Prvo, treba reći da je hipoteza, kao što i samo njeno ime govori, samo naučna pretpostavka postavljena za objašnjenje neke pojave, koju treba provjeriti i dokazati da bi postala vjerodostojna naučna teorija. Čest je slučaj da se hipotezom želi opravdati neko vlastito naučno stajalište, pošto za nju nema čvrstih dokaza. Drugo, hipoteza nepotkrijepljena naučnim činjenicama nema vrijednost da bi je pohranili zajedno sa svojim drugim znanjima. Treće, u svakoj hipotezi postoji mogućnost da bude neistinita, a sve što ima mogućnost da bude neistinito, u to se ne može imati potpuno povjerenje. I četvrti, postoje mišljenja i hipoteze koje su u potpunoj suprotnosti sa teorijom evolucije.

Najvažnija je činjenica da koliko god neka hipoteza bila vjerodostojna, to nema nikakve veze sa vjerskim zbiljama. Drugim riječima, niti njeno potvrđivanje predstavlja teret vjeri da bi morala

¹ Al-A'raf, 190.

² Ali-'Imran, 59.

davati odgovor, niti njeno negiranje ide u prilog vjere, da bi se ulagao napor u dokazivanju njene neispravnosti. Jedina karakteristika naučnih hipoteza je pokušaj objašnjenja učinaka i propisa vezanih za temu hipoteze. Kao što rekosmo, ova tema zahtijeva mnogo više vremena. Imajući to u vidu, ovdje bismo završili ovaj kratki osvrt.

Rezime onoga što Kur'an kaže po ovom pitanju

1. Biće koje se naziva čovjekom nije evoluiralo ni iz jednog drugog bića, nego je potpuno neovisno biće po svom stvaranju.
2. Postojalo je razdoblje kada ni najmanjeg znaka od čovjeka nije bilo.
3. Ova vrsta čovjeka otpočela je jednim muškarcem i jednom ženom koje je Uzvišeni Bog stvorio.
4. Različita plemena i narodi samo su znakovi Njegove Moći stvoreni radi ljudske spoznaje.
5. Darwinova i Lamarckova hipoteza, ili bilo koja druga hipoteza koja zastupa evoluiranje bića, a posebno čovjeka iz nekog drugog bića, nužno ne znači oprečnost sa vjerom i njenim učenjima. Sagledavajući kur'anski stav, može se zaključiti da ni eventualno dokazivanje ove teorije (iako takvo šta naučno nije do sada dokazano) ne zadaje problem vjeri, niti njeno negiranje olakšava vjeri. Ove hipoteze imaju za cilj samo da iznesu mišljenje o jednom ograničenom broju tema i u kontekstu toga iznose neke pretpostavke vezane za dotičnu temu.

Prema tome, predodžba o suprotstavljenosti vjere sa hipotezom usavršavanja i evoluiranja bića nije ništa do iluzija. Ta greška nastala je uslijed nerazumijevanja tevhida, teorije evolucije, ili pak iz nekog drugog nenaučnog razloga.

Svima je poznato da sam Darwin, poznati biolog, nije poricao Boga. Čak je bio vjernik koji je sa Biblijom na prsim preselio na Onaj svijet. On sam nikada svoju hipotezu nije tumačio niti doživljavao kao nešto što se protivi vjerovanju u Boga. Međutim, njegovi sljedbenici, iz neznanja, ili iz bilo kojeg drugog

razloga, njegovu su hipotezu vidjeli oprečnom tevhidu. Kako je vrijeme prolazilo, ova teorija se mijenjala, da bi na kraju poprimila potpuno materijalističko obliće. Zbog toga, uvriježilo se mišljenje da ispravnost učenja o *izmjeni vrsta* predstavlja pobjedu materijalizma nad Božanskim učenjima. Ovo pitanje propagirano je svim mogućim sredstvima, što je rezultiralo pojavom da većina ljudi povjeruje u ispravnost onoga što se njom htjelo postići.

Ljudska zbilja

a) Čovjek je složeno biće

Ono što je svima potpuno jasno iz kur'anskog teksta jeste činjenica da je čovjek složeno dvokomponentno biće. Jedan njegov dio stvoren je od materijalnih elemenata, a drugi dio jeste duhovni, koji se odnosi na skriveni svijet. Sve dok su se ova dva dijela nalazila u materijalnom svijetu, osjećala su potrebu međusobnog vezanja. Međutim, doći će dan kada će se morati zauvijek odvojiti jedan od drugog. Materijalna komponenta će istruhnuti i rasuti se po Ovom svijetu, za razliku od duhovne komponente čovjeka, koja će nastaviti svoje vraćanje Bogu i zauvijek nastaviti živjeti u nadmaterijalnom svijetu. Upravo iz toga može se zaključiti da ljudska zbilja jeste upravo njegov duhovni segment, dok je materijalni segment čovjeka samo kratko vrijeme njemu u službi, radi obavljanja dunjalučkih poslova. Međutim, uz pomoć materijalnog elementa, duhovni se kreće putem svoga usavršavanja. Časni Kur'an kaže:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ
ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْعَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْعَةَ عِظَامًا
فَخَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَبَنَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ
ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمْ يَتَّبِعُونَ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبَغْثُونَ

Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo – pa neka je uzvišen Allah,

najljepši stvoritelj! Vi ćete, poslije toga, pomrijeti, zatim ćete, na Onom svijetu, oživljeni biti.¹

U navedenim ajetima jasno je ukazano na sljedeće činjenice: Čovjek je biće složeno iz dvaju elemenata: materije i duha; ukazano je na postepenost usavršavanja; čovjeku je određen kratak boravak u svijetu materije i vječni život na Ahiretu. Stvaranjem čovjeka, Allah dž. š. Sam Sebi čestita na najljepšem stvorenju. Od svih ajeta koji govore o složenosti čovjeka, naredni ajet, u odgovoru poricateljima proživljenja i ponovnog života, najjasnije ukazuje na ovu činjenicu.

وَقَالُوا أَيْنَا صَلَّى فِي الْأَرْضِ أَئْنَا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُم بِلِقَاء رَبِّهِمْ
كَافِرُونَ قُلْ يَتَوَفَّكُمْ مَلَكُ الْمَوْتَ الَّذِي وُكِلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ

Oni govore: "Zar ćemo, kad nestanemo pod zemljom, ponovo stvorenji biti?" Oni ne vjeruju da će pred Gospodara svoga izići. Reci: "Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti."²

Odgovor u ajetu odnosi se na pogrešnu predodžbu nevjernika koji su ljudsku zbilju vidjeli jedino u materiji, pa im je zbog toga veoma teško bilo uopće pomisliti da bi jednoga dana mogli biti ponovo proživljeni i da bi mogli živjeti drugim životom jer su u prilici da vide kako materija, kojoj su davali svu autentičnost i zbilju, svakodnevo ispred njihovih očiju rastače tijela njihovih predaka. Zbog toga se iščuđavaju: Kako je moguće da tijela, nakon što se pretvore u prašinu bezvrijednu, ponovo budu oživljena i nakon toga pozvana na polaganje računa?!

Prema tome, sa stanovišta Kur'ana, savršenstvo svake od dvije čovjekove komponente ovisi o njegovu svjetonazoru, kao što i oba spomenuta ljudska svojstva, tokom kratkog zajedničkog života, uzajamno ostavljaju traga jedan na drugi u svom usavršavanju ili propasti. Tijelo bez duše nikakve vrijednosti nema, kao što ni duša bez tijela nema ni najmanje moći za obavljanje aktivnosti (sličan je

¹ Al-Mu'minun, 12-16.

² As-Sagda, 10 i 11.

odnos motora i karaserije - nijedno od njih bez onog drugog ne može obavljati svoju funkciju).

Sami smo svjedoci da ako duša želi nešto vidjeti ili čuti, ona mora upotrijebiti fizičke oči i uši.

Ko izgubi jedno osjetilo, uskraćen je od jednog dijela znanja.

Navedene riječi Ibn-Sînâa upravo govore o potrebitosti duše za tijelom. Nakon nekog vremena njih zauvijek razdvaja smrt – treće - stvoreno biće Božije. Materijalni element nestaje u zemlji, a duhovni se vraća Bogu. Kakvoća življelja duše, tj. njena sreća ili nesreća, ovisi o čovjekovom svjetonazoru i njegovim djelima urađenim na Ovom svijetu. Ako mu je hod bio na temeljima Istine i u skladu sa zakonima Kreacije, sigurno će imati život uzvišeniji od onoga što naša misao može pojmiti. U suprotnom, ako se bude kretao protivno zakonima Kreacije, njegov kraj je u Džehennemu gdje će biti okovan lancima svojih počinjenih djela, od kojih se nikada neće moći odvojiti, budući da su ona formirala njegovu zbilju. Sa stanovišta razuma nemoguće je odvajanje čovjeka od biti i zbilje njegove. Zbog toga su filozofi rekli: Nemoguće je da neka pojava samu sebe negira.

U svakom slučaju, svaki čovjek na Onome svijetu sjest će za sofru koju je sam sebi pripremio. Poznata Poslanikova predaja ima isto značenje:

“Ovaj svijet ahiretska je njiva.”

Spoznaja je sjeme vizije (*šuhuda*). Što spoznaja bude veća i *šuhud* će biti veći. Što god plamen baklje bude veći, bit će osvijetljena veća površina. Ovo je istina koja na najbolji način odslikava oblik povezanosti ahiretske sreće ili nesreće sa Ovim svijetom.

Napomena:

Treba obratiti pažnju na rečeno da samo duhovni aspekt čovjeka preseljava u svijet nematerijalnosti, što ne znači da je proživljeno i Sudnji dan potpuno duhovne prirode. To znači da čovjekova komponenta koja uvijek opстоje i prelazi u druge svjetove jeste njegova duša – a koja u drugim svjetovima biva zaognuta obličjima od supstance kompatibilne tim svjetovima.

Pitanje kakvoće nastavka života nematerijalnog dijela čovjeka i

njegovog berzahskog oblika i načina proživljjenja za posljedni obračun vezano je za raspravu o ma'âdu.¹

Čovjek, u ovosvjetskoj kreaciji, posjeduje sebi svojstvene odlike. Uzvišni Bog je tačno određene karakteristike položio u čovjeka u skladu sa Svojom mudrošću. A dvije odlike koje čovjeka ističu iznad ostalih bića su:

1. spoznaja,
2. i moć uspostavljanja relacija sa bićima u okruženju.

Ako bi se ove dvije osobine tačno i precizno analizirale, mogli bi se shvatiti filozofija i cilj stvaranja čovjeka. Također, mogla bi se pojmiti čovjekova uzvišenost nad ostalim bićima, čak i nad Božijim melecima. Ako bi se spoznale ove dvije ljudske odlike, ne bismo bili primorani pisati knjigu *Čovjek, nepoznato biće*, kao što je to učinio Alexis Carel, dobitnik Nobelove nagrade, već bismo napisali *Čovjek, potpuno poznato biće*. U razumijevanju spomenutog krije se tajna činjenja sedžde meleka Ademu a. s. Zato u odgovoru na zamjerku meleka, povodom postavljanja čovjeka za namjesnika na Zemlji, Allah dž. š. navodi upravo jednu od ovih dviju odlika – znanje.

وَعْلَمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا

*I pouči On Adema svim imenima.*²

Nakon što su meleci čuli za ovu čovjekovu osobinu, smirili su se i priznali su svoju slabost.

فَأَلْوَأْ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا

“Hvaljen neka si” - rekoše oni - “mi nemamo znanja.”³

Domet ljudskog znanja

Uzvišeni Bog samim stvaranjem čovjeka obzanio je kako je takvo stvaranje naučne prirode, što znači da on ima moć spoznaje i

¹ Vidjeti našu knjigu: *Nedžul belaga i proživljjenje*.

² Al-Baqara, 31.

³ Al-Baqara, 32.

to spoznaje cijele Kreacije. Drugim riječima, čovjek je u mogućnosti spoznati sve ono čemu se može dati ime.

Znanje u potencijalnom obliku

Međutim, znanje dato čovjeku potencijalne je, a ne aktivne prirode. To znači da je Uzvišeni Bog stvorio bit čovjekovu takvom da ima mogućnost stjecanja znanja i da se njen potencijali oblik može promjeniti u aktivni. Aktivna čovjekova moć stiče se na dva načina:

1. putem datih mu instrumenata spoznaje,
2. putem slanja poslanika i knjiga.

Čovjek znanje o svim imenima stječe na osnovu dvaju navedenih načina. Svaki od njih bez drugoga je manjkav, tj. potrebni su jedan drugome, a istovremeno jedan drugog upotpunjaju. Vezano za prvi slučaj, Allah dž. š. je rekao:

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأُفْنَدَةَ لَعَلَّكُمْ شَكُورُونَ

*Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate,
i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni.¹*

Instrumenti spoznaje koji su dati čovjeku, a navedeni su u ovom ajetu – oči i uši – odnose se na osjetilno znanje, a srce na apstraktno znanje. Naravno, ovim nisu ograničena sva sredstva koja su data čovjeku; on ih, zapravo, posjeduje mnogo više. Uz pomoć datih sredstava čovjek može spoznati i osjetilni - materijalni svijet i nematerijalni - apstraktini svijet.

O drugoj ljudskoj osobenosti

Kada se u Kur'anu govori o slanju našeg Poslanika, Muhameda s. a. v. a. i kada mu je naređeno: *Čitaj u ime Gospodra tvoga koji stvara*, istovremeno se ukazalo i na položaj čovjeka ajetom: *Koji čovjeka poučava onome što on ne zna*. Može se zaključiti da sred-

¹ An-Nahl, 78.

stva spoznaje, općenito uzevši i unutarnja i vanjska, nisu dovoljna za stjecanje znanja koje se postiže putem poslanstva. Znanje i moć spoznaje koji se stječu uz pomoć spomenutih sredstava nisu dovoljni da bi se mogle dosegnuti skrivene zbilje i nebeski svijet. Prema tome, Uzvišeni Bog, slanjem poslednjeg Poslanika, upotpunio je blagodat ljudima sa stanovišta znanja i spoznaje i dao im je na raspolaganje oba sredstva usavršavanja.

Moć uspostavljanja relacija sa bićima u okruženju

Uzvišeni Gospodar podario je ovom zemaljskom biću osobnost uspostavljanja odnosa sa svim postojećim bićima u kreaciji. Čovjek može svako biće iskoristiti radi zadovoljenja svojih potreba i ostvarenja savršenstava. Ovaj odnos za čovjeka moguć je kroz dva vida:

1. direktnom vezom,
2. posredništvom za uspostavljanja veze.

Kur'an vezano za ovo kaže:

خَلَقَ لِكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً

On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio.¹

S druge strane, Allah dž. š. stvorio je bića koje čovjek može pripitomiti. Kada u tim bićima ne bi postojala mogućnost pripitomljavanja, čovjek se ne bi mogao njima okoristiti u dovoljnoj mjeri. Primjerice, kada čovjek ožedni, da li može utažiti svoju žeđ otrovom ili naftom? Zato Kur'an i kaže:

وَسَخَّرَ لِكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً

I daje vam da se koristite svim što je na Nebesima i što je na Zemlji.²

¹ Al-Baqara, 28.

² Al-Džasiya, 12.

I mnogi drugi ajeti govore o ovoj zbilji, tj. potčinjenosti drugih bića čovjeku, Božijim određenjem, kako bi čovjek ostvario svoj cilj zbog kojeg je stvoren.

Važna činjenica u životu

Jedno od važnih vjerskih učenja vezano je za ukazivanje na ispravan i uspješan put te stizanje do cilja. Prvo je potrebno da se osiguraju učinkoviti faktori, a nakon toga otklone prepreke na tom putu. Dakle, temeljne stvari uspješnosti leže u gornjim dvjema činjenicama, o čemu govori i Kur'an. Prvi dio se odnosi na mogućnost uspostavljanja odnosa, a drugi na oticanje prepreka.

Iz dosada rečenog i sagledavanjem ajeta mogu se izvesti neka važna zapažanja:

1. Stvaranje čovjeka okarakterizirano je dvjema istaknutim osobenostima: znanjem i mogućnošću ostvarenja kontakta sa drugim bićima.

2. Znanje je potencijalne prirode.

To znači da je čovjek rođen bez ikakvog znanja, no Bog je bit čovjekovu podario moću učenja i spoznajom u zakonitom obliku. Osim toga, podario mu je sredstva kojima može potencijalno znanje dovesti u aktivno stanje.

3. Instrumenti ovog znanja su dvojaki:

a) Prvo, tu se pojavljuju izvanske ili unutarnje moći uz pomoć kojih čovjek percipira i osjetilne stvari i apstraktne pojmove. Spoznaja se nekada stječe direktno, a nekada indirektno, pomoću posrednika.

b) Drugo, posredstvom poslanika, koji su povezani sa skrivenim svijetom i posjeduju znanja, čovjek stječe znanja koja inače ne bi mogao imati. Zanimljivo je ovdje da sve ono što poslanici govore razum potvrđuje. Ljudski fitret najbolji je svjedok istinitosti onoga o čemu poslanici, neka je mir na sve njih, govore. Drugim riječima, poslanici ukazuju na put dosezanja skrivenih zbilja, tj. vode razum na tom putovanju upoznavajući ga sa zbiljama uzvišenijim od

Ovoga svijeta.

4. Karakteristike odnosa sa bićima.

Čovjek u skladu sa svojom biti uspostavlja kontakte sa drugim bićima direktno ili indirektno. Na ovaj način on stiže do svoga cilja i ostala bića podvrgava ostvarenju svojih koristi.

5. Potčinjavanje stvorenenog čovjeku.

Jedna od drugih stvari o kojima se govori u ovim ajetima jeste potčinjenost bića čovjeku, da bi se on njima mogao koristiti za ostvarenje svog cilja.

6. Sljedeće što se može zaključiti iz ajeta jeste činjenica da je uputa čovjeka i ostvarenje cilja utemeljeno na dvjema važnim stvarima: osiguranju nužnih sredstava za ostvarenje cilja i otklanjanju prepreka na tom putu. Ova dva principa temeljna su načela za ostvarenje bilo kojeg cilja, bilo da je on materijalne ili duhovne prirode.

Spoznaja i mogućnost okorištavanja drugim bićima polučila je treću ljudsku osobenost - čovjeku datu od Allaha - a to je niz spoznaja i sistematizacija znanja koje može koristi pri okorištanju drugim bićima. Istim znanjem čovjek u najkraćem vremenu može najveću korist izvući iz drugih bića radi očuvanja svoje egzistencije.

Objašnjenje:

Ispraznimo svoju misao od svega što nas okupira, i kao onaj koji nikada do sada nije vidio čovjeka uzmimo u obzir takvog čovjeka i proanalizirajmo ga da bismo odgovorili na pitanje šta je ovo biće. Nakon toga uvidjet ćemo da čovjek u svom životu koristi spoznaje i znanja kao sredstva, a čiji broj je nesaglediv. Razum je zapanjen obimom i brojem ovih znanja.

Šta je izvor ovih znanja?

Nema nikakve sumnje da čovjek posjeduje znanja na temelju kojih je uspostavljen cijeli njegov život. Ne postoji čovjek koji može posumnjati u ovu činjenicu. Drugim riječima, nema nikakve sumnje da je ljudski život potencijalno intelektualan i znanstven.

Međutim, od davnina postoji razlika u mišljenjima o porijeklu ovog znanja i u pogledu njegovog izvora. Naučnici su iznijeli različita mišljenja po ovom pitanju, a preciznu analizu treba razmatrati u epistemologiji. Ova tema nije u vezi sa našom trenutom raspravom, ali ono što je sigurno jeste da je to znanje rezultat dviju stvari:

1. unutarnjih i vanjskih osjetila,
2. moći razuma i promišljanja.

Čovjek uz pomoć svojih osjetila čuje zvukove, vidi predmete, udiše različite mirise, osjeća mehkoću i hrapavost površina, a uz pomoć unutarnjih osjetila formira slike u umu. Razumijeva partikularna značenja kao što su mržnja, ljubav, strah i sl. Porijeklo ovih znanja i percepcija nutarnje su prirode.

S druge strane, snagom razuma i razmišljanja čovjek analizira ovo znanje, uočava razlike između boja, mirisa, okusa, između ljubavi i mržnje i sl. Dakle, izvor svih znanja je u samoj biti ljudskoj. Pored toga, okorištavanje bićima ili je početno, kao kada čovjek vidi konja i iskoristi ga za jahanje ili vuču, ili je napredno, kao kada se od željeza želi napraviti avion radi letenja i prelaska velikih razdaljina.

Vrste znanja

Ako se analiziraju ljudska znanja i percepcije, uvidjet će se da se ona dijele na raličite oblike. S jednog aspekta znanje se može podijeliti na:

1. praktično,
2. i spekulativno.

Neka od naših znanja imaju samo ulogu ukazivanja na - izvanske zbilje i nisu uzrok nikakve izvršne radnje. Naprimjer, kada pojmimo da je ispred nas Zemlja, a iznad nas Nebo, da je broj četiri djeljiv na dva jednakata dijela, da je voda tečna, da je zemlja čvrsta i nije tečna, da je jabuka voće koje se može jesti, da je otrov opasan i da može ubiti čovjeka...itd., mi znamo da se ove predodžbe i sudovi stječu jedino putem moždanih reakcija. Znači, os-

jetilo reagira kada se suoči sa nekom izvanjskom stvari naspram sebe. Ova vrsta percepcija u nama ne izaziva odluku za neki čin niti radnju, a terminološki je označena kao spekulativno znanje.

Međutim, postoji i drugi oblik znanja koji nema ulogu govora i ukazivanja na pojavnje zbilje. Zapravo, ono se posmatra sa aspekta okorištavanja tim znanjem, a koristimo ga kao sredstvo dosezanja savršenstva života i njegovih blagodati. Ako dobro pogledamo, zaključit ćemo da nijedno naše djelo nije izuzeto od ovakvih oblika saznanja i percepcija. Pošto poimamo da je neko djelo dobro, mi ga zato i činimo, ili ga ne činimo ako ga smatramo lošim po sebe. Ovakva vrsta znanja naziva se praktičnim znanjem - znači odvija se u okviru praktičnoga djelovanja. Ovo znanje posjeduje naročita obilježja zato što se razlikuje od spekulativnog znanja u sljedećem:

1. Ne govori o spoljnijim stvarima. Praktična saznanja niti govore niti ukazuju na pojavnje stvari, nego su percepcije u okviru praktičnoga djelovanja. Naprimjer, prvo se prepostavi pojам vlasti, nakon toga njegova zadovoljstva, a tek potom pristupa se aktivnom činu stjecanja vlasti. Na isti način odvija se proces i kod drugih životnih blagodati tako što prvo prepostavimo korist ili ljeputu nečega, potom donosimo sud o tome, a tek onda odlučujemo se na djelo i stjecanje toga.

2. Znanje nije rezultat spoljnijih faktora. Druga odlika praktičnog znanja jeste činjenica da ono nije produkt spoljnijih faktora. Drugim riječima, spoljni faktori nisu ostavili traga na nama da bi u našem umu proizveli takvu vrstu znanja. Ovo znanje jesu spoznaje koje su rezultat poticaja unutarnjih osjetila. Ova osjetila također su posljedica naše praktične moći. Naprimjer, snaga probave ima svoje potrebe koje treba obaviti ili ima potrebe za uklanjanjem nekih viškova. Ova potreba da se stekne dobro i otkloni zlo u nama proizvodi različite oblike osjećaja kao što su ljubav, uzbuđenje, mržnja itd. Prema tome, znanja koja su praktične prirode u nama proizvode emocije koje su uzrok formiranja slika, kakve su ljubav i mržnja. Nakon što se formiraju slike, donosimo presudu da nešto volimo ili ne volimo i pristupamo praktičnom djelovanju.

Dakle, zbilje tih slika bivaju povodom za naše predočavanje pojmove poput ljubavi i mržnje, farzova i harama i sl. Ovako stva-

ramo zbirku znanja koja posreduju između nas i djela u spoljnjem svijetu. Putem tog djela ostvaruje se naša namjera.

3. Nema nikakvu vrijednost osim praktičnog djela. S obzirom na dosad rečeno, postaje jasno da ovo znanje nema nikakvu duhovnu vrijednost i da se tiče samo praktičnog djelovanja.

Stav časnog Kur'ana po tom pitanju

Uzvišeni Bog ovu vrstu znanja podario je čovjeku da bi nas time opremio za praktično djelovanje, a na taj način okorištavali bismo se drugim bićima i, u krajnjem, ostvarili bi ono što Allah želi.

الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْفَهُ ثُمَّ هَذِي

*Onaj koji je svemu onom što je stvorio dao ono što mu je potrebno za njegovo usavršavanje, zatim ga nadahnuo kako da dostigne savršenstvo.*¹

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى وَالَّذِي قَدَرَ فَهَدَى

*Koji sve stvara i čini skladnim, koji je sve s mjerom odredio i uspostavio zakonitosti, a potom upućuje.*²

Navedeni ajeti ukazuju na sveobuhvatni zakon i opću uputu svih bića prisutnih u cijeloj kreaciji. Znači da je Allah stvorio svako biće te mu dao potencijal i mogućnost usavršavanja i na kraju mu u bit usadio želju za savršenstvom i uputom ka njemu. Upravo zbog ovoga svako biće po svom fitretu u hodu je ka svom savršenstvu, bilo ono svjesno toga ili ne.

Posebna uputa

Allah dž. š. je pored općenite upute, koja se odnosi na sva bića, stvorio i jedan poseban oblik upute, a to je znanje o dobru i zlu.

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّا هَا فَالْهَمَّهَا فُجُورَهَا وَتَثْوَاهَا

¹ Ta-Ha, 50.

² Al-A'la, 3-4.

*Tako mi duše i Onoga koji je stvorio ispravnom, pa joj
put dobra i put zla shvatljivim učinio.¹*

Shodno spomenutom ajetu, čovjeku je, u njegovom fitretu kojeg mu je Allah podario, poznat i put dobra i put zla. Svaki čovjek zna šta treba uraditi i čega se pridržavati, a šta ne treba činiti i čega se treba kloniti. Ovakva vrsta znanja naziva se praktično znanje jer je u spremi sa ljudskim djelima i izvan toga nema nikakvu vrijednost. Možda je i tajna pripisivanja dobra i zla ljudskoj duši upravo u činjenici da dobro i zlo ne postoje izvan duše u pojavnom svijetu.

Na drugom mjestu u Kur'anu Allah dž. š. ukazuje na ono šta čovjek ne treba raditi:

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوَ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهُيَ الْحَيَاةُ الْمُنْتَظَرُ
كَانُوا يَعْلَمُونَ

*Život na Ovom svijetu nije ništa drugo do zabava i igra,
a samo Onaj svijet je život, kad bi samo oni znali!²*

Zabava (arap. *la'ib*) je djelo koje nema zbilje osim u mašti. Život Ovoga svijeta upravo je takav. Bolesne ambicije, gomilanje imetaka, prednjačenje ispred drugih, vlast, kao i drugi društveni položaji nisu ništa više nego iluzije, i ustvari izvan uma ne postoje. Ono što postoji u pojavnom svijetu jesu prirodne kretnje pomoću kojih se čovjek okorištava materijalnim svijetom. Dakle, svi poduhvati jednog vladara u spoljnjem svijetu svode se na njegovu čovječnost, a vlast i njen uzvišen položaj postoji samo u njegovoj mašti. Lijepa odjeća koju čovjek oblači samo je odjeća, a činjenica da je odjeća nešto posjedovano ne postoji u spoljnjem svijetu. Isti je slučaj i sa ostalim osovjetskim nazivima.

Dunjaluk u očima Mevlane

Mevlana u svojoj prići o zaljubljivanju cara u robinju na veoma lijep način oslikava dunjaluk riječima:

Fantazija o duši je kao ništica – nepostojanje,

¹ Aš-Šams, 7-8.

² Al-'Ankabut, 64.

Pa pogledaj i na Ovaj svijet kako se okreće fantaziji¹

Moć imaginacije kao da ne postoji u duši čovjeka jer nema osvjeđenja njene manifestacije. Međutim, i pored toga moć imaginacije potčinjava sebi cijeli svijet, i pored njegove veličine i rasprostranjenosti,. Svi ljudi, osim malog broja, svoj život temelje na imaginaciji. Zbog toga mir i rat ovise o vrsti njihove imaginacije.

Rezime do sada rečenog

- a) Znanje i moć dva simbola uspostavljanja kontakta sa spoljašnjim bićima, rezultirale su trećom ljudskom odlikom – stjecanjem praktičnog znanja.
- b) Ljudska znanja i spoznaje mogu biti dvojaka. Znanje koje nema nikakve veze sa ljudskim djelom, a naziva se spekulativno znanje. Tu je i drugi vid znanja, koji je rezultat unutarnjih osjetila i odnosi se na područje praktičnog ljudskog djelovanja, što posreduje u borbi čovjeka da stekne dobro i izbjegne зло. Ova vrsta znanja naziva se praktično znanje i stoji nasuprot spekulativom znanju.
- c) Praktično znanje nema nikakve vrijednosti za čovjeka, osim u slučaju stjecanja životnih blagodati. Tačno je da ono samo po sebi nema vrijednosti, ali je izvor svih blagodati i savršenstava ljudskih i pomoćno je sredstvo u ostvarenju stvarne sreće i vječnog života.
- d) Plemeniti Kur'an obznanjuje nam da je ovo znanje fitretskim nadahnućem Allah dž. š. položio u bit ljudsku tako da čovjek samim obraćanjem svojoj nutrini shvata dobro i зло i nema nikakve potrebe za nekim sredstvom mimo fitreta.
- e) Značenja i konvencionalni nazivi koje ovo znanje stvara nemaju nikakve zbilje osim u umu. Ako sve čestice svijeta analiziramo, sigurno nećemo naći značenje *vlasti* ili značenje *posjedovanja*. Ono što postoji u vanjskom svijetu niz je prirodnih ljudskih poduhvata; ono što postoji u pojavnom

¹ Mevlana, *Mesnevija*, 70. bejt.

svijetu jeste ličnost vladara, a ne značenje vlasti. Ono što ima zbilju je odjeća, a ne posjedovano. Lijepo je umski pojam koji se stvara upoređivanjem dviju stvari ili njihovim međusobnim podudaranjem.

- f) Čovječanstvu su svojstvene dvije vrste upute. Općenita uputa svojstvena svim bićima odnosi se na sami život. Posebna uputa je fitretsko nadahnuće koje je Allah podario biti čovjeka. Ovom posebnom uputom čovjek stvara pjmove dobra i zla da bi istim putem stigao do svoga savršenstva i sreće.

Čovjekovo okorištavanje drugim bićima

Iz ranije rečenog je postalo jasno da je Uzvišeni Bog čovjeku podario dvije osobnosti: spoznaju i moć uspostavljanja odnosa sa drugim bićima. Također, jasno je da ove dvije moći u čovjeku proizvode treću moć – formiranje praktičnog znanja, uz čiju se pomoć on može okorištavati drugim bićima. Drugim riječima, to znanje predstavlja sredstvo ostvarenja savršenstva i životnih dobara.

Dakle, ovo znanje i spoznaja posrednik su između čovjeka i njegovog djela u materiji.

Objašnjenje:

Stjecanjem spomenutog znanja, čovjek uvećava svoju moć prilikom obavljanja djela. Jedna od misli koje nudi ovo znanje jeste: "Neophodno se svime što ostavlja traga na ljudsko usavršavanje koristiti." Ovako razmišljanje potiče na okorištavanje svih bića na svaki (dozvoljeni) mogući način, radi svoga očuvanja i opstanka.

Prvi koraci

Praktično provođenje spomenute misli počinje od materije Ovoga svijeta. Čovjek stvara različita sredstva da bi se okoristio drugim bićima. Pravi nož i pilu da bi presjekao drvo i pripremio ga

u obliku povoljnom za predviđenu namjeru. Vatru loži i lovi životinje radi osiguravanja životnih sredstava. Osmišjava iglu da bi sebi skrojio prikladnu odjeću. Da bi sačuvao tečnosti, inovira posude. Gradi merdevine da bi prevazišao visoke prepreke i ubirao plodove. Ovaj metod nastavlja razvijati kako kvalitetom tako i kvantitetom. Svakim danom izmišlja nešto novo i bolje.

Također, u istom nizu počinje se služiti biljkama zarad dva cilja:

- a) očuvanje sebe,
- b) i borbe protiv prirode.

Neke od biljaka skuplja radi ishrane, da bi se njima zasitio i stekao novu snagu - što opet rezultira očuvanjem i produžetkom života. Druge biljke koristi kao lijekove u borbi protiv prirode, odnosno različitih tjelesnih bolesti.

Čovjek takvo okorištavanje nastavlja sve dok ne stigne i do životinja. Stjecanjem moći čovjek počinje razmišljati i o okorištavanju bićima iz svoje vrste, tj. ljudima. Slabije od sebe potčinjava svojim intresima.

Ljudska civilizacija

Put čovjekovog usavršavanja i okorištavanja nastavlja se sve dok se ne suoči sa jednim ozbiljnim problemom: saznanjem da svako ljudsko biće želi isto što i on sam. Zbog toga mora dozvoliti da se i drugi okorištavaju njime u mjeri kojoj se on njima okorišće. U ovoj fazi razvoja formiraju se temelji čovjekovog civilizacijskog života i uzajamnog pomaganja.

Društvena pravednost

Nakon formiranja društva u kojem vladaju odnosi uzajamnog pomaganja čovjek razumijeva da u istoj mjeri u kojoj sebi priskrbljuje dobrobiti, treba iste ponuditi i drugima. Ustvari, produljenje života ovisi o uspostavljanju društva na način da u njemu svako može ostvariti svoje pravo i time se okoristi. Ovo stanje jeste upravo ono što se naziva društvena pravda. Izvan

društvene pravde ljudski život ne može biti ispravan i dobar.

Značenje civilizacijske društvenosti čovjeka

Ovdje se postavlja pitanje da li su civilizacija čovjeka, društveni život i uzajamno pomaganje bili stvar slobodnog čovjekovog izbora ili su nastali kao nužda.

Postoje vjerovanja da je ljudska civilizacija rezultat naročite čovjekove naravi. Poznata rečenica: "Čovjek je društveno biće", govori upravo o ovoj njegovoj prirodi i sklonosti da daje prednost društvenom životu nad pojedinačnim.

Međutim, allame Tabatabai kaže: "Civiliziranost čovjeka nije u davanju prednosti društvenom nad pojedinačnim životom. Drugim riječima, nije ga na društvenost prisilila njegova narav, već je bio prinuđen prihvatići društveni život izvana. Štaviše, i društvena pravičnost rezultat je nužde koja ga je prisilila na prihvatanje društvenog života i uzajamnog pomaganja."

Argument za izrečenu tvrdnju bio bi: Allame Tabatabai u prilog svojoj tvrdnji kaže da je dokaz takvog mišljenja sam kur'anski stav, svakodnevno društveno ljudsko iskustvo i misaona dedukcija.

Kur'an svojim govorom osvjetjava prva iskonska svojstva čovjeka, kao što se vidi iz sljedećih ajeta:

إِنَّهُ كَانَ ظَلْوًا جَهُولًا

Čovjek je zaista nepravedan i neznanica.¹

Jasno je da biće, čije je prvo stvaranje obilježeno ovim dvama atributima, nepravednošću i neznanjem, ne može prihvatići društveni život na osnovama pravde, uzajamne solidarnosti i ostvarenja ličnih interesa - posebno ne u slučajevima kada se nalazi na položaju koji uza se nosi moć i osjećanje nemanja potrebe za drugima.

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هُلُوقًا

¹ Al-Ahzab, 33.

Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan.¹

Čovjek je stvoren pohlepan i nestrpljiv. On priželjuje da sva dobra njemu pripadnu.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

Čovjek je, uistinu, veoma nepravedan i nevjernik.²

Nezahvalan je za veliku blagodat koja mu je data.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغِي أَنَّ رَآهُ اسْتَغْنَى

Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti.³

Ako uzmemo u obzir opis čovjeka iz ovih navedenih ajeta, možemo se zapitati zar je moguće da čovjek posjeduje društvenu pravednost.

Možda je jedan od najboljih dokaza za ovu nedoumicu scena Sudnjega dana o kojoj govori Kur'an. Iz ovog prikaza na najbolji način može se shvatiti bit ljudska:

وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا يُبَصِّرُ وَهُمْ يَوْدُ الْمُجْرُمُ لَوْ يَقْتَدِي مِنْ عَذَابٍ
يَوْمَئِذٍ بِنَيْهِ وَصَاحِبِتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي نُؤْوِيْهِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا لَمْ يُنِحِّيهِ

Kada bližnji neće bližnjega ništa pitati, iako će jedni druge vidjeti. Nevjernik bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim, i ženom svojom, i bratom svojim, i porodicom svojom koja ga štiti, i svima ostalima na Zemlji – samo da se izbavi.⁴

Znamo da je Sudnji dan samo očitanje i predočenje djela učenjih - i upravo zbog toga jedno od njegovih imena jeste *Dan kada će se očitovati, objelodaniti sve tajne*.

S obzirom na izneseno može se reći da je čovjek spreman žrtvovati sve da bi očuvao sebe i svoje prohtjeve, pa čak je i cijelo

¹ Al-Ma'arig, 19.

² Ibrahim, 34

³ Al-'Alaq, 7

⁴ Al-Ma'arig, 10-14.

čovječanstvo spreman, bez ikakvog ustezanja, poslati u vječnu vatu. Zar je moguće da jedno takvo biće prihvati društvenu pravdu i da se drugi okorišćuju njime bez ikakve koristi!?

Dedukcijom se izvodi isti zaključak

U filozofiji postoji krilatica *prisilno ne traje*, što znači da sve što je nametnutno i opстојi pod prisilom ne može imati trajnost, a sve što ima trajnost znači da nije nametnuto silom, nego, štaviše, odgovara prirodi te stvari. Ako na osnovu ove misaone dedukcije analiziramo materijalni svijet, uvidjet ćemo da svako ko stekne moć ne poštuje prava slabijih, koja su svakodnevno, u različitim oblicima, izložena ugrožavanju od strane jačeg. Ovaj proces teče iz prvotnog primitivnog vremena i nastavlja se danas u modernom društvu, ali u pojačanoj mjeri.

U skladu sa istim pravilom, koje nalaže da je društvena pravda potekla iz prirode čovjeka, pravda bi, dakle, trebala preovladavati u svim aspektima društvenosti provodeći se u svom najboljem obliku. Međutim, svjedoci smo suprotne pojave u svakodnevnom životu, gdje uvijek preovladava nepravda i gdje moćnici potčinjavaju i iskorištavaju slabije.

Prema tome, nije ispravno mišljenje da je civilizacijsko nešto što je proizšlo iz prirode čovjeka želeći dobro drugima, već je ono nastalo iz nužde i prisile. Čovjek se našao u situaciji da izabere između toga da izgubi sve ili samo dio - i u ovakvom kontekstu on je odabrao život u društvu koji je značio oduzimanje dijela osobnog suvereniteta.

Filozofi također kažu da prisila na izbor nije protivrječna samom izboru. Prisila, kao rezultat izbora, ne isključuje izbor. Prema tome, društvenost je sekundarna, a ne primarna čovjekova priroda.

Pojava nesuglasica među ljudima

Iz dosada rečenog, može se zaključiti da čovjek, u skladu sa svojom prirodom, želi svime da se okoristiti, pa čak i drugim bi-

ćima iz svoje vrste zarad zadovoljenja svojih želja. Na osnovu te sposobnosti i potencijala on formira život kojim vladaju odnosi uzajamne pomoći općenito prihvaćene društvene pravde. Međutim, ovo zdravo društvo suočeno je sa ozbiljnom prijetnjom. Zašto?

Ako želimo dati ispravan odgovor, treba istaći sljedeće:

- a) čovjek se, u skladu sa svojom prirodnom i sposobnošću, želi okoristiti drugima radi očuvanja lagodnosti vlastitog života;
- b) pojedinci se nužno razlikuju sa stanovišta stvaranja, mjesta rađanja, običaja i morala, koji su rezultat društvenog okruženja;
- c) rezultat ovih dvaju načela jeste ozbiljno suočenje zdravog društva i društvene pravde sa prijetnjom degradacije, budući da se svako ko ima moć želi okoristiti slabijima bez davanja nadoknade za to;
- d) potčinjenom u teškoj situaciji ne preostaje ništa drugo doli da pribegne prevari, ne bi li jednoga dana stekao dovoljnu snagu za svoju osvetu;
- e) produljenje ovakvog stanja na kraju rezultira pojavom nesuglasica, konfrontacija i ratnog okršaja. U ovoj fazi čovječnost nestaje, fitret zastranjuje a sreća ne postoji.

Kur'anski ajet govori o tome:

وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَالْخَتَّافُو

Ljudi su u početku jedna zajednica bili, a onda su se jedan drugome suprostavili.¹

وَلَا يَزَّأُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَنْ رَحْمَ رَبُّكَ وَلِذِلِكَ خَلَقَهُمْ

Oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio.²

¹ Yunus, 19.

² Hud, 118-119.

Nesuglasice su neizbjježne

Ljudi su, gledano iz ugla njihove čovječnosti i ljudskog lika, jednoobrazni. Ova jednoobraznost u određenim slučajevima povlači za sobom ljudsko jedinstvo u mišljenjima i djelima. S druge strane, ljudi se razlikuju po svojoj tjelesnoj građi. Ova razlika od jednog do drugog geografskog područja poprima različite oblike, što rezultira razlikama u osjećajima, razumijevanju i duhovnim stanjima. Jasno je da u slučaju kada se razlikuju osjećaji i misli, i ciljevi bivaju različiti; a kada ciljevi bivaju različiti, prirodno je da i djela koja slijede te ciljeve budu različita. Ovo razlikovanje na svoj način uzrokuje upropastavanje društva i stradanja ljudi.

Način rješavanja nesuglasica

Čovjek želi očuvati svoj život i njegovo produljenje, kao što nastoji druge potčiniti svome životu. Upravo zbog toga on biva pri nuđen donijeti zakone čijim se pridržavanjem sprečavaju nesuglasice i kršenja prava drugih.

Metod nametanja zakona

Nakon što su zakoni određeni, u današnjem vremenu predložena su dva metoda:

a) Nametanje zakona prisilom

Rečeno je da ljude treba prisiliti na poštivanje i provođenje zakona koji su doneseni radi uređenja društva, budući da na ovaj način svi slojevi društva ostvaruju svoja prava, ujedno se provodi društvena pravda i ostvaruje sveopća jednakost. U okrilju slijedenja zakona svaki pojedinac, u skladu sa svojim društvenim statusom, u potpunosti koristi blagodati svog života.

Položaj tevhida u spomenutoj metodi

Teoretičari i oni koji zastupaju predašnji stav u potpunosti odbacuju pitanja vjere, akaida i morala. Drugim riječima, oni pitanja vjere smatraju beznačajnim i vjeri ne pridaju nikakav značaj. Sa

stanovišta morala, oni kažu da je čudoređe produkt društva i, prirodno, sa svakom promjenom društva, i mjerila morala se mijenjaju. Prema tome, mjerilo moralnih vrijednosti je prihvatanje ili poricanje društva. S obzirom na spomenuto, ako se jednoga dana čednost smatra vrlinom, i moralni stav će biti takav - a ako se promijeni društveni stav i čednost se ne prihvati kao vrlina, shodno tome, takva osobina bit će i moralno odbačena. Isti pravilo vrijedi i za ostale moralne osobine čovjeka kao što su iskrenost, povjerljivost, prevara, laganje itd. U svakom slučaju, mjerilo vrline određuje prihvatanje tj. želju društva za određenim pitanjem, a Božije vrijednosti i vjerski moral uopće nisu važni.

b) Drugi metod nametanja zakona

Druga skupina kaže da se dobro ne može silom nametnuti, a posebno ne društvenim zakonima, već jedino putem odgoja. Oni su mišljenja da ljudi treba odgajati tako da iznutra dobровoljno prihvate društvene norme, stičući istovremeno osjećaj poštovanja prema njima. Također, i u ovom metodu nisu uzeta u obzir vjerska načela i vrijednosti. Prema vjeri se iskazuje poštovanje jedino kao privatnoj stvari svakog pojedinca i ona nema mjesta u društvu, a posebno ne u društvenim zakonima.

To su dva stava koje su predložili teoretičari, a koja su prihvачena u današnjem naprednom društvu za nametanje zakona radi osiguranja društvenog dobra i pravde. Dakle, jedan metod oslanja se na prisilu ljudi u poštivanju društvenih zakona, i time društvo spašava od anarhije, a drugi metod koristi edukativne i odgojne mjere za privolu ljudi na poštivanje zakona.

Zamjerke na dva navedena metoda

Dva spomenuta metoda, pored toga što imaju temeljne nedostatke, o kojima će kasnije biti više riječi, imaju i neke druge zamjerke na koje ćemo se kratko osvrnuti da bi se uvjerili kako ovo nisu načini koji rješavaju problem u samom korijenu. Da bi se objasnile zamjerke, neophodno je prije svega upoznati se sa zbiljom čovjeka, a tek nakon toga podvrgnuti čovjeka analizi kojom metodom i putem se on može reformirati i dovesti do savršenstva.

Šta je zbilja čovjeka? Spomenut ćemo nekoliko zaključaka:

1. Gospodar je stvorio čovjeka radi određenog cilja.
2. Na isti način kako je početak njegov od Gospodara, a i trenutno stanje ovisno je o Gospodaru, i njegov kraj je kod Gospodara.
3. Zbilja ovakvog (čovječijeg) bića čista je ovisnost i siromaštvo. U skladu sa spomenutim, ovakvo biće ne posjeduje nikakav oblik neovisnosti, osim onoga što mu je darovano.
4. Njegovom smrću ne završava se život; zapravo tek tada otpočinje njegov stvarni i vječni život.
5. Sudbina njegovog ahiretskog života, tj. da li će biti sretan ili nesretan, treba se odrediti njegovim življnjem na Ovom svijetu. Koji god da put na Ovom svijetu odabere, pod utjecajem metoda koje bude prakticirao, čovjek stječe osobine koje određuju njegov budući život.
6. Ako stečene osobine kod nekog čovjeka budu u skladu sa onim šta Gospodar kroz svoju vjeru od ljudi traži, takav čovjek provest će svoj vječni život u sreći i blagostanju, a u suprotnom, ako zanemari zapovijedi i zabrane Božije, čeka ga vječna patnja u skladu sa osobinama koje posjeduje.

S obzirom na dosad rečeno, treba naglasiti da je primjer čovjeka u vezi sa ovim dvama ponuđenim putevima poput primjera čovjeka koji se nalazi u karavani pred kojom je veoma dug put, krećući se ka određenom cilju i opskrbivši se u dovoljnoj mjeri, prema dužini puta kojeg misli prevaliti. Međutim, na prvom odmaranju nastane nesuglasica među putnicima koja završava međusobnim ubijanjem. Nakon što su došli sebi, pokaju se zbog onoga što su uradili. Uspostavljaju zakonodavno tijelo da bi uredili svoje odnose i odabrali put kojim bi očuvali svoje živote i imetak.

- Neko bi mogao predložiti da se ono što imaju iznese na sredinu sofre i da se svako, prema svom društvenom položaju, okoristi onim što je izneseno, jer nakon ovog konaka ne postoji ništa više, a svakoga ko ne prihvati ovaj zakon ili ga prekrši, treba kazniti na način da to bude primjer drugima.

- Drugi prijedlog mogao bi biti da se prvo doneše zakon koji će rješavati naše međusobne nesuglasice. Kao jamstvo nje-govog provođenja založit ćemo našu čast koju imamo kod ljudi u svojim gradovima, kod prijatelja. Sa svojim supru-gama treba se ponašati prijazno i milostivo. Potrošimo sve što imamo, jer nakon ovog konaka nećemo imati više prenočišta.

Pokušajmo odgovoriti na sljedeća pitanja: Zar nije očigledno da se sukob desio na samom početku putovanja? Zar nije jasno da slijedimo jedan određen cilj? Zar nije istina da nam sredstva trebaju za cijeli put, a ne samo za jedan mali dio puta? Da li po vašem mišljenju treba pokazati poštovanje spram ovih dvaju prijedloga?!

Neko bi mogao reći kako ne treba zaboraviti da smo putnici te da je ovo prvi konak, a ne posljednji. Mogao bi reći: "Mi smo krenuli na ovaj put radi cilja, a koristi i dobro ovog putovanja ostvarit će se tek nakon što zdravi stignemo do cilja, a u suprotnom gubi se smisao našeg putovanja. Podijelimo svoju opskrbu međusobno i na svakom konaku trošimo je u količini potreba tog konaka, ni više ni manje! Sa ostvarenjem cilja trebamo priskrbiti ono što je htio onaj koji nas je poslao na ovo putovanje, i hajdemo se njemu vratiti!"

Koji od ovih dvaju prijedloga razum vidi bližim zbilji? Koji prijedlog je učinak razumnog promišljanja, a koji je proistekao iz neznanja i strastvenih žudnji?

Jedini ispravan put rješavanja nesuglasica je vjera. Treći prijedlog je govor vjere, logike, objave i onoga šta zdrav fitret prihvata.

Pravilo metoda razumnih

Metod razumnih u cijelom svijetu jeste taj da bilo ko, kada izmisli ili otkrije nešto novo, uz takvo šta napiše upustvo rada i korištenja te stvari, a ujedno i kratak opis toga radi boljeg uvida. Ovaj je metod svugdje prisutan kod razumnih ljudi.

U skladu sa spomenutim metodom treba reći:

Uzvišeni Gospodar Stvoritelj je svih stvari, pa tako i čovjeka. Allah dž. š. čovjeka smatra boljim od svih drugih stvorenja. Čovjekov cilj smatra višim od ostalih. Uzvišeni Bog šalje čovjeku zakone i pravila preko svojih odabranih čistih robova. Ovi zakoni utemeljeni su na tevhidu i spoznaji Boga. Cilj ovih zakona i slanja poslanika jeste pročišćenje čovjeka. Čovječanstvo je pozvao njegovom fitretu. Osnovu ovog poziva čine tri stvari:

1. očuvanje zdravog razuma i sprečavanje njegovog zastranjenja i praznovjerja;
2. poboljšanje morala i ljudskih osobina i kretnja ka usavršavanju;
3. kontroliranje djelovanja i ponašanja u društvenom okruženju radi očitovanja osobina i ispravnog mišljenja, kako bi time društvo ostvarilo svoju stvarnu sreću.

Jednom riječju, sve navedeno dolazi zato da se čovječanstvu da zadovoljavajući odgovor na pitanje odakle su došli, zašto su došli i kamo trebaju otići.

Prema tome, uspostavljanje Božanskog zakona počiva na osnovama znanja.

إِنَّ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمْرٌ إِلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ دَلِيلُ الدِّينِ الْقِيمُ وَلِكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna.¹

Navedeni ajet ukazuje na absolutnu vlast Božiju i uspostavljanje svetih zakona koje objedinjuje u imenu vjera. To je Zakon koji je utemeljen na znanju i spoznaji. Na kraju ajeta konstatira se da većina ljudi nije svjesna toga.

Također, u Kur'anu se navodi razlog slanja poslanika sa knjigama, a to je uklanjanje nemoralta koji se pojavio među ljudima.

¹ Yusuf, 40.

Dakle, prva poruka poslanika, neka je mir sa njima, jeste življenje u skladu sa zakonom.

Temelj vjere

Kur'an je istrajan u tome da ljudi shvate istinu kako je vjera utemeljena na znanju i spoznaji. Pošto je čovjekov život u skladu sa znanjem, nije moguće da on učini bilo kakav postupak, a da nije imao mogućnost izbora. Gdje god postoji slobodan izbor, on je sigurno rezultat nekog znanja. Dakle, vjera koja želi ovakvo biće, koja živi na osnovama znanja, koja želi čovjeka dovesti do njegovog savršenstva, mora sama biti na temeljima znanja. Ako vjera bolje pouči ispravnom putu, ljudi će brže stići do svoga cilja, i obratno.

Na kojim su osnovama nevjernici poricali proživljenje?

Ako su nevjernici ili inadžije ozbiljno istrajavali na poricanju ili dovedenju u sumnju pitanje proživljenja i Sudnjega dana, jedini razlog za to bila je njihova želja da dokinu življenje u okrilju Zakkona. Vjerovanje u proživljenje obavezuje čovjeka da živi u skladu sa Zakonom. Ovo načelo čovjeku kaže da nema pravo usurpirati imetak drugih ljudi, i ne samo to, nalaže mu još i da bude njegov čuvar. Ako nađe bilo koju stvar u pustinji, ovakvo vjerovanje od čovjeka traži da nađenu stvar sa njenim karakteristikama obznani ljudima javno; u suprotnom, od njegovog imetka uzet će se u istoj mjeri.

Vjerovanje u Sudnji dan nalaže da se čovjek nema pravo služiti imetkom djece bez roditelja. Svoje odnose sa njima treba graditi na osnovama materijalnog i duhovnog dobra. Vjerovanje u proživljenje kaže da se zabranjuje obznanjivanje slabosti drugih. Čovjek nema pravo stvarati razdor među ljudima. Čovjek nema pravo ogovaranjem i klevetama remetiti sigurnost društva i jedinstvo.

Vjerovanje u proživljenje zahtijeva od čovjeka da konstantnom propagandom i promicanjem dobra u društvu širi lijep moral i da čovjeka odvraća od zla. Vjerovanje u Sudnji dan čovjeka primorava da održava čistoću – vanjsku i unutarnju. Ako neko prljavim

rukama jede hranu, treba ga bičem odviknuti od tog ružnog adeta. Ako se nelogičnim rijećima igra životima ljudi, treba ga primjerom kaznom ukoriti za takav čin...

Zbog mnoštva ovakvih zahtjeva, nerazumni ljudi i prekršioci zakona nisu mogli podnijeti život u okrilju Zakona. Zato su se odlučili suprostaviti vjerovanju u proživljjenje. Ili su ga poricali, ili su u vezi s njim širili sumnje među ljudima.

وَقُلُّوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاةُ الدُّنْيَا تَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا يَظْنُونَ

“Postoji samo naš život zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi” – govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagadaju.¹

Kur'an ističe da razlog njihovog poricanja nije bio to što su oni stvarno imali problem naučno utemeljene sumnje. Zapravo, oni su htjeli biti slobodni, da ih ništa ne sputava na putu ispunjenja želja njihovih strasti.

أَيْخُسْبُ الْإِنْسَانُ اللَّنْ تَجْمَعَ عِظَامَهُ بِلَى قَادِرِينَ عَلَى أَنْ تُسَوِّيَ بَنَائَهُ
بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيُفْجُرَ أَمَامَهُ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti? Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prsta njegovih ponovo. Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi pa pita: “Kada će Smak svijeta biti?”²

Vjerovanje u proživljjenje čovjeka stavlja u zakonski okvir i položaj robovanja svome Gospodaru. Kao takav, on treba uskladiti svoje ponašanje sa vjerom i fitretom. Treba Božije zapovijedi poštivati. Treba ibadete i kupoprodaju uskladiti sa preciznim mjerilima serijata. Ne smije se koristiti neznanjem mušterije da bi ga prevario. Ako takvo šta učini, kupoprodaja nije ispravna, a imetak stečen na taj način usurpiran je i on nije njegov vlasnik. Ako je čovjek uzvjerovao, nema pravo bez dovoljne stručnosti liječiti ljudе. Njegova pojava u društvu treba biti utemeljena na obaviještenosti i znanju. Bez dovoljne spremnosti nije moguće da se

¹ Al-Džasiya, 24.

² Al-Qiyama, 3-6.

bavi nekim poslom kojim bi stjecao neophodnu opskrbu. Zbog svega toga Kur'an vjernicima nalaže da izbjegavaju ljude koji krše zakon i da im ne iskazuju poštovanje, da bi time i sebe i društvo očuvali zdravim, kao što i Kur'an kaže:

إِنَّ الظُّنُنَ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّ عَنْ ذِكْرِنَا
وَلَمْ يُرْدِ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ذَلِكَ مَبْلُغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ

A prepostavka istini baš nimalo ne koristi. Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na Ovom svijetu želi, to je vrhunac njihova znanja.¹

Dakle, tvrdnje nevjernika nisu utemeljene na znanju, a vjera je po ovom pitanju potpuno jasna i potkrijepljena znanjem. Oni žele u neznanju provesti kratki dunjalučki život. Vjera želi čovjeka povesti ka savršenstvima i višim svjetovima. Zato što je mirovanje oprečno kretnji i neznanje kontradiktorno znanju, put poslanika i vjernika razlikuje se od puta nevjernika. Put poslanika je put znanja. Gdje god da je znanje, neznanju nema mjesta niti ono ima značenja. Put poslanika je put života.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوْا لِلّهِ وَلِلَّارَسُوْلِ إِذَا دَعَّكُمْ لِمَا يُحِبِّكُمْ

O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad vas poziva onome što će vam život dati.²

Hod poslanika je hod usavršavanja kod kojeg nema zastajivanja ni mirovanja. Zato se u spomenutom ajetu i traži od vjernika da se stalno odazivaju pozivu Gospodara i poslanika, jer oni ih pozivaju njihovom stvarnom životu. Njihovo stalno dobro i sreća ovise o ostvarenju cilja kojem ih pozivaju, te se zbog toga nikada, ni na trenutak, njihov poziv ne smije uzimati olahko.

Put vjere je put svjetlosti i jasnoće

Časni Kur'an put vjere smatra svjetlošću i stvarnim životom. Gdje god postoji svjetlo, tu nema tame. Moral vjernika prosvijetl-

¹ An-Nagm, 28-30.

² Al-Anfal, 24.

jen je moral. Mržnja, zavist i ljubomora nemaju mjesta kod vjernika zato što su to naslage prljavštine, a duša vjernika čista je od svakog oblika prljavštine.

أَوْ مَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَنَا وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ
مَثْلُهِ فِي الظُّلُمَاتِ

Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?¹

Ubjeđenja vjernika utemeljena su na znanju. Njegov moral je prosvijetljen. Ponašanje mu je primjereno čovjeku. Gdje god da kroči, sa sobom donosi berićet, svjetlost i vrline.

Put vjere je put znanja

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحُقْرُ كَمْنٌ هُوَ أَعْمَى إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju.²

Razuman čovjek prepoznaće razuman govor i zna ga cijeniti. Ako čovjek ima oči, on sigurno pravi razliku između lijepoga i ružnoga. Ako nema oči, neće praviti nikakvu razliku. Zbog toga Kur'an vjeru predstavlja kao put znanja i spoznaje. Što god više bude čovjek posjedovao znanja i spoznaje, više će i uživati te okoristiti se vjerom i poslanicima. U skladu sa ovim principom, vjera svu svoju snagu i mogućnosti koristi da bi ljude upoznala sa vjerskim zbiljama, a udaljila ih od praznovjerja i zanemarivanja Istine. Koliko god nauka napredovala, ljudi bivaju obavješteniji. Kada se znanje proširi, vjera stječe više pristalica, jer sve što vjera nudi jeste znanje i ispravna logika. Cjelokupna vjera je korisno znanje, dobra djela i moralne vrline.

¹ Al-An'am, 122.

² Ar-Ra'd, 19.

Put vjere je put jasnih dokaza

فُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Reci: “Ovo je put moj, ja pozivam ka Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.”¹

Poziv ka Bogu nije poziv ka bilo kojoj ličnosti, pa čak je i sam Poslanik sav svoj trud uložio u ispunjenje ove obaveze, ne videći sebe ni koliko zrnce praške vrijednim da bi ga ljudi tretirali pandom Bogu. Njegov put jasno je obilježen i ne samo da je to bila osobina Poslanika, već su i njegovi sljedbenici slijedili jasne dokaze, kojima nije bila svojstvena sumnja. Oni, također, pozivaju Istini, a ne ličnostima. Naš Bog je uzvišeniji od pomisli da bi imao ikakvu manjkavost. Oni ne pozivaju neznanju.

Kada je sljedbenicima Musaa a. s. zapovijedeno da zakolju kravu, obratili su mu se riječima: *Zbijaš li ti to s nama šalu?* Hazreti Musa je u odgovoru rekao: *Ne dao mi Allah da budem neznačica!*² Njihovo ismijavanje jasan je znak njihovog džahilijeta. Pozivaoci Istine nikada se ne predaju ismijavanju.

Put vjere je put podučavanja i odgoja

وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَةَ وَيُرَأَكِيهِمْ

*Knjizi ih i mudrosti učiti i očistiti ih.*³

Ako bismo htjeli analizirati kur'anske ajete o znanju i spoznaji, trebali bismo razmotriti sve ajete spomenute u Kur'anu po ovoj temi. Kur'an je pun ajeta i zakona koji govore o znanju, Istini, zakonodavnosti te o smislenom životu sa određenim ciljem. Predaje od Poslanika, njegove porodice i Imama pune su poziva ka Istini, ali na temelju znanja i izbjegavanju sljeđenja nekih postupaka bez znanja o tome.

¹ Yusuf, 108.

² Al-Baqara, 67.

³ Al-Baqara, 128.

Koje je to džahilijetsko vrijeme?

Za razumijevanje Islama i njegovog metoda dovoljna je jedna rečenica, a to je da Islam vrijeme prije svoje pojave naziva džahilijetom. Ako čovjek iskreno i pošteno analizira samo ovu činjenicu, bilo bi mu to dovoljno za razumijevanje cilja Islama i njegovog metoda. U ovom segmentu nema potrebe za nečim drugim.

Jedna historijska nepravda može se razumjeti iz činjenice koliko su samo daleko od istine klevete upućene Islamu koje kažu kako je Islam utemeljen na slijepom slijedeњu. Krajnjom drskošću izjavljuje se da je poziv ka vjeri ustvari poziv ka suprostavljanju znanju i ljudskoj naobrazbi. Ovakve tvrdnje izriču pojedini naučnici prirodoslovnih znanosti ili poznavaoци odnosa između prirodnih pojava.

Šta je argument spomenute klevete?

Oni su zaokupljeni prirodnim naukama i odnosima između bića u prirodi i zato što u svojim laboratorijama nisu čuli glas objave, niti vidjeli meleke, niti pronašli vjerske zakone, ustvrdili su da je materijalno nepostojanje dokaz i argument nepostojanja svega ne-kazivog. Zato što nisu našli mjesto gdje se spuštaju meleci i nisu Boga podvrgli skalpelu, to je za njih dovoljan dokaz da On ne postoji, a samim tim ne postoji ni Objava, ni poslanici, jednom riječju, ne postoje zbilje izvan prirode. Međutim, njihova tvrdnja u potpunoj je suprotnosti sa samim njihovim znanjem. Oni su bili nemarni i počinili su veliku grešku: izdali su čovječanstvo.

Jedan drugi činilac

Ovi naučnici su, posmatrajući vjerska društva čiji se bogati članovi i vlast ne pokoravaju ničemu osim ovosvjetskim hirovima, zaključili: Jadan li je tevhid i Zakon Božiji u društvu u kojem vjera vlada. Budući da nisu mogli napraviti razliku između stvarnih vjerskih učenja i onoga što propovijedaju njihovi kvazisljedbenici - sud Božiji izjednačili su sa onim što su čuli i vidjeli u ovakvim društvima - te su počeli ismijavati vjeru. Vjeru su tumačili nečim što je

čovjek sam izmislio da bi vlastiti interes podmirio i da bi drugima mogao vladati.

Nisu znali da su se Bog i Njegov Poslanik odrekli ljubitelja svojih strasti, kojima su one bile krajnji cilj bivstovanja na Zemlji.

Treći činilac

Propagatori vjere sami su bili jedan od uzroka poricanja vjere među naučnicima i misliocima. Njihov metod pozivanja nije bio preuzet iz vjere. Ljude su pozivali na slijepo sljeđenje vjerskih načela i zakona. Govori nekih prijašnjih učenjaka, zahvaljujući svom lažno izgrađenom autoritetu, prihvatanici su bespogovorno, kao da su iz same Objave preuzeti. Svako protivljenje njihovim mišljenjima i iznošenje drugačijih fetvi smatralo se novotarijom u vjeri. Naučnici koji su za svaku pojavu tražili argument takav poziv u vjeru nisu mogli prihvati jer su osjećali da takva prihvatanja znače slijepo sljeđenje, a samim tim i poricanje ličnih umskih sposobnosti. Suočivši se sa ovakvim stavom, oni su obznanili da svako učenje koje nije utemeljeno na naučnim osnovama ne može čovječanstvu osigurati sreću, pa time i vjera nije dostojna takve zadaće. Nažalost, oni nisu znali da je vjera uzvišenija od poziva na prihvatanje nečega što nije utemeljeno na znanju i spoznaji da se u skladu s tim mora praktično djelovati. Vjera je mnogo uzvišenija od toga da su njeni zakoni oprečni i da su u sukobu sa fitretom. Zar fitret prihvata nešto nelogično? Ako ne prihvata, sigurno je da ni vjera takvo šta ne prihvata, jer vjera je poziv ka fitretu, a ne nečemu drugom. Zar je moguće da bude poslata knjiga kao uputa razumu i mišljenju, a da svojim metodom bude u sukobu sa razmišljanjem i fitretom??!

U svakom slučaju, ujedinili su se negativni vanjski i unutarnji faktori i vjeru su potisnuli sa njenog stvarnog uzvišenog položaja, a zatim su svim mogućim sredstvima nasrnuli na nju. Predstavljali su je nečim što je utemeljeno na neznanju, kako to dobro reče jedan mislitac:

“Neprijatelj osmišlja tvrdnju, dvoličnjak je širi i propagira, a neznalica prihvata. Jedino što ih veže jeste poricanje vjere. Nji-

hova propaganda posebno je imala uspjeha kod intelektualaca koje su uspjeli uvjeriti u suvišnost vjere u životu ljudi.”

Tračak nade

Jedini tračak nade koji sve antivjerske stavove dokida i uklanja jeste izlazeće sunce istinskih vjerskih učenja.

Zbiljska vjera je svijetleći dragulj:

Vjera sama poziva na fitret i razum, a to iz dana u dan biva jasnije napretkom nauke i postojanjem probuđenih savjesti i zdravog fitreta. Novi promicatelji zbiljskog shvaćanja Univerzuma izvlače vjeru ispod nagomilanih crnih oblaka nevjerstva i dvoličnosti, pokazujući svijetu taj skriveni dragulj. Dakle, jamac opstanka vjere jeste sama vjera i ljudi čistog fitreta. Upravo zbog toga, nikad neće zaći sunce vjere. To je obećanje Božije, a Njegovo obećanje ne može ostati neispunjeno.

وَتُرِيدُ أَنْ نَمَّنَ عَلَى الَّذِينَ اسْتَطْعَفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلُهُمْ أَمَةً
وَنَجْعَلُهُمُ الْوَارِثِينَ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَتُرِيدُ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ
وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْدُرُونَ

A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni milošću obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo, i da im na Zemlji vlast darujemo, a da faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali.¹

Upravo su potlačeni ti koji naspram moćnika kažu sljedeće:

رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرَنَا وَتَبَّتْ أَفْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ فَاتَّاهُمُ اللَّهُ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابُ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ

“Gospodaru naš, oprosti nam krivice naše i neumjerenost našu u postupcima našim, i učvrsti korake naše i pomozi nam protiv naroda koji ne vjeruje!” I Allah im je dao nagradu na Ovom svi-

¹ Al-Qasas, 5-6.

jetu, a na Onom svijetu dat će im nagradu veću nego su zasluzili – a Allah voli one koji dobra djela čine.¹

Prema tome, sama vjera uzrok je svoga opstanka, uprkos namjerama i željama njenih neprijatelja. Koliko god nauka napredovala i otkrivala nove zakonitosti pojavnog svijeta, u istoj mjeri će biti ojačani temelj i bit vjere. Riječju, vjera i nauka kreću se zajedno, jedno uz drugo. Uzajamno pomažući čovječanstvo one vode ka njegovom savršenstvu i sreći.

Postojanje raskola u vjeri

Časni Kur'an objavljen je čovječanstvu da bi se primjenjivanjem njegovih zakona ljudski rod izveo na Pravi put, te da bi uredio odnose među njima i uklonio raskol i nesuglasice među njima. Obznanio je istine koje su pune vrijednih zapažanja, a koje čovječanstvo mogu povesti ka dosezanju Zbilje. Ovom prilikom ukazat ćemo, u najkraćem, samo na neke od njih.

Postojanje nesuglasica u samoj vjeri

Uzvišeni Gospodar, neka je slavljeno Njegovo ime, kao Istiniti govornik objelodanio je neke vijesti iz budućnosti. Jedna od tih narava jeste razilaženje u vjeri i podjela u frakcije. Vjera, koja je sama bila činilac jedinstva ummeta i rješavanja nesuglasica, sama se suočila sa istim problemom.

وَإِنْ هَذِهِ أُمَّةٌ أَمْكُنْتُمْ وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونَ فَنَقْطَعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ
رُبُّرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدِيهِمْ فَرَحُونَ فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَاتِهِمْ حَتَّىٰ حِينَ

"Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!" A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što isповијeda, pa zato ostavi ove u zabludi njihovojo još neko vrijeme!²

¹ Ali-'Imran, 147.

² Al-Mu'minun, 52-54.

Kur'an na drugom mjestu, u 32. ajetu sure Ar-Rum, kaže:

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا بَيْهُمْ وَكَانُوا شَيْعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ

*Oni koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili;
svaka stranka zadovoljna je onim što ispovijeda.*

Zanimljivo zapažanje

Časni Kur'an ukazao je na zanimljivu činjenicu: predvidio je raskol u vjeri i shodno tome opomenuo sljedbenike vjere da budu oprezni po pitanju raskola. Također, ukazao im je na loše posljedice raskola i kaznu koja čeka za ovo loše djelo.

شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكُمْ وَمَا وَصَّيْنَا
بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَنَقَّرُوْفُوا فِيهِ كُلُّ عَلَى
الْمُسْرِكِينَ مَا تَدْعُو هُنْ إِلَيْهِ

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "Pravu vjeru ispovjedajte i u tome se ne podvajajte!" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu.¹

Iz ovih ajeta jasno se može shvatiti da je Allah dž. š. upozorio na pojavu raskola i da su ljudi i pored opomene proizveli ovaj raskol.

Raskol se desio potpuno svjesno i sa znanjem

Časni Kur'an ističe da se raskol u vjeri desio sa znanjem i potpuno slobodnim izborom. Raskol i sukob mogu se pretpostaviti u dvama oblicima:

- Prvi, da su sukob i razilaženje rezultat ljudskog neznanja jer čovjeku nije jasna zbilja nečega. Čovjek, dakle, razumijeva zbilju na način koji joj ne odgovara i u skladu sa tim izvodi zaključke.

¹ Aš-Šura, 13.

- Drugi oblik dešava se u slučaju kada mu je zbilja poznata, no zbog različitih razloga poriče tu zbilju i tumači je na način koji joj nije podudaran.

Kur'an o raskolu u vjeri govori kao svjesnom činu učinjenom sa potpunim uvidom i znanjem, što potvrđuje sljedeći ajet:

مَنِ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلَمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ

Ima Jevreja koji mijenjaju mjesta riječima.¹

Među Jevrejima bilo je ljudi koji su mijenjali mjesta Božijim riječima. To su činili na različite načine. Nekada su to činili pre-miještanjem riječi naprijed ili nazad, da bi se dobila željena namjera ili da bi se Božija namjera učinila nejasnom. Drugi oblik iskrivljenja Božijih riječi ogledao se kroz izbacivanje i brisanje nekih dijelova Knjige ili dodavanjem svojih riječi, a nekada, opet, tumačenjima u kojima bi se izgubila osnovna namjera izmijenivši je u novu.

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقْلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

Zar se vi nadate da će vam se Jevreji odazvati i vama za ljubav vjernici postati, a neki među njima Allahove su riječi slušali pa su ih, pošto su ih shvatili, svjesno izvrnuli.²

Kur'anski ajeti zaista su poučni! On iznosi veoma neobične činjenice o reakciji i ponašanju Jevreja za vrijeme poziva Božijeg poslanika. Oni su govorili u prilog Poslanika i njegovog poziva, konstatirajući da se u njihovoј Knjizi, Tevratu, opisuje upravo ovaj Poslanik (Muhammed), sa istim ovakvim ponašanjem i izgledom. Kada su jevrejski učenjaci uvidjeli ovu zbilju, rekli su:

قَالُوا أَتَحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُوكُمْ بِهِ عِنْ دِرِكِكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

¹ An-Nisa', 46.

² Al-Baqara, 75.

Zar će te im kazivati o onome što je Allah samo vama objavio, pa da im to bude dokaz protiv vas pred Gospodarem vašim? Zar se nećete opametiti.¹

Oni su mislili ako sami ne objelodane ono što kriju u svojim grudima, da Bog za to neće znati. Zato Kur'an kaže:

أَوْلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُبَيِّنُونَ وَمَا يُغْلِبُونَ

A zar oni ne znaju da Allah zna i ono što kriju i ono što pokazuju.²

Ovdje se nameće pitanje da li su Jevreji stvarno mislili da Allah nije upoznat sa onim o čemu su oni razmišljali unutar sebe.

Kao odgovor može se navesti razlog da su Izraeličani bili uvjereni u autentičnost i primarnost materije - tj. davali su joj prioritet i nadređenost nad svim postojećim. Zbog toga su propise i zakone koji pravljeni po načelima materije, pripisivali Božanskom Biću. Boga su vidjeli kao biće čija moć i snaga počivaju na materiji i koji upravlja svim svijetovima po zakonu kauzaliteta - tj. na isti način kao što bilo koji materijalni uzrok vlada i upravlja svojom posljedicom. Naprimjer, vatra je materijalni uzrok koji vlada svojom posljedicom – topotom. Ako su za Boga smatrali da posjeduje attribute i imena kao što su život, moć, milost, određivanje sudbine itd. – sve su to vidjeli u okviru materije. Upravo zbog takvog viđenja stvari, materijalizacija Boga prirodna je posljedica takvog njihovog svjetonazora. Naravno, ovo nije svojstveno samo Jevrejima, već svim školama mišljenja koje materiji daju uzvišeno mjesto i položaj izvornosti naspram svega drugog. Ovo je bolest koja po riječima Kur'ana nije izlječiva ni Božijim ajetima ni opomenama poslanika.

وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ

A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje.³

¹ Al-Baqara, 76.

² Al-Baqara, 77.

³ Yunus, 101.

Bitna napomena:

Veoma je važno naglasti da kur'anski propisi i Poslanikove predaje ne treba posmatrati kao lične i ograničene propise. Zapravo, treba ih posmatrati kao univerzalni historijski čin koji u svim vremenima i na svim mjestima ispoljava svoje manifestacije. Kada se npr. govori o događajima iz prijašnjih ummeta - iste treba posmatrati kao općenite vanvremenske zakone - i nakon što ih izanaliziramo, trebamo vidjeti da li se na nas same odnosi taj zakon ili ne!

Naprimjer, vidimo li neko posebno dobro kod našeg suparnika, treba to objelodaniti i dati mu do znanja da smo ga svjesni. Ne treba nečije dobro poricati jer je to čisti poraz za čovjeka koji ga odvodi u očigledno zastranjenje.

Iz dosada kazanog jasno se vidi da su nosioci razilaženja i rascola u vjeri bili svjesni njenih ispravnih propisa. Također, vidjeli smo da ovo nije svojstveno samo židovima, kršćanima i prijašnjim ummetima. Vjera Islam potпадa pod isto ovo kur'ansko univerzalno pravilo. Kur'an je izričit po ovom pitanju:

وَمَا نَفَرُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ

A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje.¹

Primjedba: Postoji mogućnost da neko oštouman ovdje primijeti: "Moguće je da neko, nakon što prihvati vjeru i njena učenja, svjesno i smišljeno izmijeni njene propise."

Odgovor: Kur'an, Knjiga upute, dao je potvrđan odgovor na ovo pitanje u suri Baqara:

فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ
لِيَسْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَّهُمْ مَمَّا كَتَبْتُ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مَمَّا
بَيْكُسِبُونَ

A teško onima koji svojim rukama pišu Knjigu, a zatim govore: "Evo ovo je od Allaha", da bi za to korist

¹ Aš-Šura, 14.

*neznatnu izvukli. Teško njima zbog onoga što ruke nji-hove pišu i teško njima što na taj način zarađuju.*¹

Na drugom mjestu Kur'an kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْثُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَسْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
أَوْ لَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا
يُرَكِّبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

*Oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi, oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do onoga što će ih u vatru dovesti; na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti, njih čeka patnja nesnosna.*²

Kur'an također kaže:

وَمَا احْتَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُواهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءُهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَعْدَهُمْ

*A povod neslaganja bila je međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data i to kad su im već bili došli jasni dokazi.*³

Prema tome, jasno je da je vezanost i ljubav prema Ovome svijetu činilac koji čovjeka dovodi u položaj da porekne vjerske istine, da ih sakrije, da ih tumači tako da namjera Knjige ostane nejasna, ili da joj doda i oduzme od sadržaja ili joj zamijeni mjesta riječi. Svi ti oblici iskrivljenja postoje u vjeri i to svjesno i sa potpunim znanjem o njima.

Drugi činilac ovakave očigledne zablude je posjedovanje loših ljudskih osobina kao što su zavist, nepravda, mržnja itd.

Iz navedenog biva jasno da dok čovjeku iman ne prodre u njegovo najdublje biće, ne samo da on neće imati koristi od imana niti će doseći savršenstvo, već će se još više zaprljati. Umjesto da ga iman povede ispravnim putem, on završava u strašnoj provaliji

¹ Al-Baqara, 79.

² Al-Baqara, 174.

³ Al-Baqara, 213.

obožavanja Dunjaluka i samoga sebe. Na ovo se odnose kur'anske riječi:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَسِيرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

Ima ljudi koji se Allahu klanjaju, ali bez pravog uvjerenja, ako ga prati sreća on je smiren, a ako zapadne i u najmanje iskušenje, vraća se nevjerstvu, pa tako izgubi i Ovaj i Onaj svijet. To je, uistinu, očiti gubitak.¹

Treća činjenica

Uzvišeni Gospodar nam kaže da ako se u ovim razilaženjima oslonimo na Njega i ojačamo iman, sigurno ćemo biti u okrilju - Njegove pažnje i milosti i On će nas uputiti Pravome putu.

Prema tome, treba se vratiti samom početku. Znači, treba prihvati iman zajedno sa osjećajem potrebitosti i nužnosti za vjerom u životu. Mi imamo potrebu za vjerskim propisima i zakonima, a ne obrnuto. Dakle, vjera nema potrebu za nama. Mi trebamo prihvati položaj kome se daje dobro, a Uzvišeni Allah je najbolji Darovatelj. On je poslao Svoje najbolje robeve da nam počažu Ispravan put i krajnji cilj savršenstva, a na tom putu oni su podnosili nesnošljive teškoće. Mi smo ti koji trebaju izraziti zahvalnost na ovoj velikoj blagodati, i na kraju dići molećivo ruke, izgovarajući:

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَامْتَأْنِ رَبَّنَا فَاغْفِرْ
لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

Gospodaru naš, mi smo čuli Tvoga pozivaoca koji poziva imanu: "Vjerujte u vašega Gospodara!", i mi smo se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijeha i predi preko hrđavih postupaka naših i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima! Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na

¹ Al-Hagg, 11.

*Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš sigurno Svoje obećanje ispuniti!*¹

Dakle, ako želimo ostati postojani u imanu kojeg smo prihvatali, trebamo se okoristiti njegovim učincima i blagodatima, kod nesuglasica i razmirica odabratи Pravi put, jedini izbor treba nam biti pokornost Božijoj zapovjedi, ne trebamo imati ništa osim ponizne i skrušene molbe upućene Gospodaru i plača u samoći krajem noći, jer to je jedini put robovanja. Putem spoznaje Božijih evlija stićemo do Istinskoga Boga. Ibrahim a. s. kaže:

إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَّهْدِينَ

“Idem ka Gospodaru svome, On će me uputiti.”²

Lut, a.s., kaže:

إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Ja se selim ka Gospodaru svome, jer je On, uistinu, silan i mudar.”³

Allah dž. š. u Svojoj časnoj Knjizi izlaže općenit zakon:

وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغِمًا كَثِيرًا وَسَعْةً وَمَن يَخْرُجْ مِن بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

Onaj ko se iseli radi Allaha, naći će na Zemlji slobodu i mnogo mjesta, uprkos svim svojim neprijateljima. A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga smrt stigne, nagrada mu je od Allaha sigurna.⁴

Ovaj zakon ne vrijedi samo za Ibrahima i Luta, neka je mir na njih, već i za svakoga ko se radi Allaha i Njegova Poslanika iseli, pa čak i da ne stigne do svoga cilja, njemu je osigurana nagrada.

¹ Ali-'Imran, 193-194.

² As-Saffat, 99.

³ Al-Ankabut, 26.

⁴ An-Nisa, 100.

Toliko je duboko ostavilo traga sjećanje i ljubav Boga na pjesnika Hafiza da on kaže:

Kako li je sretan dan onaj kada se objavi kraj moga života, kada krenem iz Ovoga svijeta punog trvenja ka svome Voljenom koji kaže:

إِنَّ رَّعْنَمْ أَنْكُمْ أَوْلَيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَقَمَّتُمُوا الْمَوْتَ

*Ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, onda smrt poželite.*¹

Imam Ali a. s. kaže:

“Ovaj svijet je zatvor za vjernike i džennet za nevjernike.”²

Vjernik na ovom putovanju ima smirenost i na kraju susret sa svojim Voljenim. Ustvari, sami susret sa Voljenim predstavlja smirenost na njegovom putu. Za zaljubljenika nijedna stvar nema vrijednosti osim stizanja do Voljenog i zagrljaj kojim će ga obuhvatiti. Hafiz kaže:

Uvjet odlaska ka Bogu čini nekoliko stvari, koje zaljubljenik treba ispoštovati:

1. *potpunom žudnjom kretati se ka Bogu,*

وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُ حُبًا لِلَّهِ

*A pravi vjernici još više vole Allaha.*³

Ljubav je činilac odabira i sklonosti ka Bogu na svim raskrsnicama i životnim trvenjima.

2. *srce prepustiti Bogu,*

Čovjek koji voli Gospodara, prepušta Mu svoje srce i u Njega ima povjerenje.

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُّلَنَا وَلَنَصِيرَنَّ عَلَى مَا آدَيْمُونَا
وَعَلَى اللَّهِ فَلِيَتَوَكَّلَ الْمُتَوَكِّلُونَ

¹ Al-Gumu'a, 6.

² Biharul-envar, tom 77., str. 159.

³ Al-Baqara, 165.

*Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali, a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!*¹

3. da ima uplakane oči

Suze su glasnici prihvatanja Božijeg. Suze su znak povezanosti srca sa Voljenim. Suze su more kojim pliva zaljubljenik. Hafiz kaže:

“O prijatelji puta Božijeg, dodite da odemo iz ovoga zatvora Aleksandrovskega pod okrilje vlasti Sulejmanove i da tamo živimo; da napustimo naše uskogrudosti i skrivene mržnje i da zakoračimo u svijet čistote, ljubavi i prijateljstva Božijeg.

Iako smo zatečeni u dunjalučkoj pustinji i davimo se u njenom slanom moru kao u riječima: ‘Ovaj svijet duboko je more i sigurno je da su u njemu mnogi svjetovi potonuli.’², ipak se još uvijek kreće karavan Asifa, koji ima dio znanja iz Knjige, uz čiju se pomoći jednim treptajem oka može stići do cilja. Svaki dio svijeta mnoštva sa sobom nosi miris kuće Voljenog.”

Primjedba o fitretu:

Moguće je da neko uputi primjedbu rekavši kako je fitret vodič ka savršenstvu i Istini, a ovdje se može vidjeti kako je, ustvari, sam on u sukobu sa sobom. Znači, s jedne strane fitret kaže: *Okoristi se drugima*, a s druge poručuje: *Trebaš formirati društvo i urediti društveni život*. Uređenje društvenog života znači da se svaki pojedinac okoristi svojim radom, a iskoristiti druge znači pogaziti njihovo sigurno pravo. Kako je moguće provesti to kad su ova dva suda u potpunoj suprotnosti?!

Odgovor:

¹ Ibrahim, 12.

² *Biharul-envar*, tom 1., str. 136.

Ako ova dva fitretska suda ne proizlaze iz jednog višeg fitretskog principa, primjedba je na mjestu – u suprotnom, nikakvih problema nema da postoje dva oprečna suda, ali kao rezultat jedne veće unutarnje moći. Drugim riječima, moguće je da fitret ima dvije oprečene želje. Takvo šta može se vidjeti kod ljudskih djela, da npr. jedna moć poziva na činjenje nekog određenog djela, dok istovremeno druga moć ne želi da se isto to djelo učini. Naprimjer, strast i životinjski prohtjevi pozivaju na djelo suprotno ahlaku, dok razum želi spriječiti nemoralno djelo. Strast poziva na prihvatanje ponuđene hrane od drugoga, a osjećaj časti i plemenitosti sprečava čovjeka da to čini. Zato ni u ovom slučaju nije problem ako fitret donosi dva oprečna suda. Međutim, Uzvišeni Gospodar slanjem poslanika, koji su donosili radosne vijesti i prijetnje kaznom, želi ova dva fitretska načela pomiriti.

Osvjetljavanje odgovora koji su dali tumači Kur'ana

Uzimajući u obzir ranije rečeno, jasan je odgovor koji su mufesiri dali vezano za 213. ajet sure Baqara. Neki od njih rekli su da se značenje spomenutog ajeta tumači na sljedeći način: Ljudi su u prvim vremenima svi bili upućeni, ali tek nakon sruštanja Knjige nastao je raskol u društvu zbog zavisti.

Ovi su mufeseri zanemarili činjenicu da navedeni ajet želi ukazati na dva raskola, jedan prije Objave, a drugi nakon Objave. Također, nisu zapazili činjenicu da u slučaju jedinstva i sveopće upućenosti nema razloga za slanje poslanika, posebno ako bi njihov dolazak trebao biti povod raskolu i rasplamsavanju nepravde među ljudima. Prema ovom tumačenju poslanici nisu donijeli никакvo dobro; štaviše, bili su činioci raskola. Između ostalog, svi mi znamo da u nama samima postoji činilac i povod za raskol, ali je on sakriven u osobini potčinjavanja drugih i okorištavanju njima.

Drugo tumačenje ajeta:

Neki su mufesiri rekli da glagol “كَانَ” (kâne) - biti, nije u značenju vremena na ovom mjestu, nego označava stanje izvan vre-

mena. Naprimjer, “كَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا”¹, znači da je Allah i u prošlosti, i sada, i u budućnosti Silan i Mudar, a ne samo u značenju prošloga vremena. S obzirom na to, značenje ajeta bit će sljedeće: Svi ljudi, s obzirom na činjenicu da su po prirodi društveni, grade jednu zajednicu, a budući da ova osobina izvire iz prirode čovjeka i nije svojstvena jednoj generaciji, gdje god da se čovjek nađe on formira zajednicu bez koje ne može zadovoljiti mnoštvo svojih želja. Sadržaj njegovog života tako je velik da ga ne može ispuniti osim u zajednici i kroz međusobno pomaganje. Okolnosti su takve da čovjek mora od svoga truda, od onoga što pređe njegove potrebe, dati drugima koji su zauzeti svojim poslovima, a zauzvrat uzeti proizvode njihovog rada i time zadovoljiti sve svoje životne potrebe.

Takav je položaj čovjeka koji nikada nije bio neovisan o društvenom životu. Historija potvrđuje ovu činjenicu kroz sva vremena o kojima ona ima podatke. Također, historija govori da društvenost, koja nije bila nametnuta, već nešto što je nužno proizašlo iz fitreta, istovremeno biva povodom raskola i razilaženja među ljudima, što je potkopavalo temelje društvenog života.

Upravo zbog toga Gospodar iz Svoje velike pažnje i milosti koju njeguje prema ovoj vrsti bića šalje knjige sa Svojim zakonom, da bi time bio riješen raskol među ljudima. Uzvišeni Bog šalje poslanike, koji donose radosne i riječi i opomenu zajedno sa šerijatima, kako bi to bilo iskorišteno u slučajevima raskola.

Tumačenje spomenutog ajeta može se sažeti u sljedeće: Čovjek je društveno biće po svojoj prirodi i nikada nije neovisan o životu u zajednici. Upravo ovaj život uzrok je raskola, a raskol je opet uzrok slanja poslanika zajedno sa nebeskim knjigama.

Kritika upućena ovom tumačenju

Ovakvo tumačenje ajeta nije prihvatljivo iz više razloga koje ćemo u nastavku navesti.

- a. pretpostavljen je da je prvotna priroda čovjeka društvenost

¹ An-Nisa, 158., *Allah je silan i mudar.*

Prvi nedostatak spomenutog tumačenja jeste pretpostavka da je čovjek po biti društven, a mi smo već prije dokazali da je društvenost čovjeka rezultat neizbjježne nužnosti, a ne njegove prirode, niti posljedica slobodnog izbora. Naravno, ako u ovom slučaju postoji slobodni izbor, on je opet rezultat nužnosti.

b. pretpostavljeni da slanje poslanika rezultira jedinstvom ummeta.

Ako bi jedinstvo umeta bilo rezultat fitreta i društvene prirode čovjeka, u tom slučaju donošenje spomenutog suda bilo bi neispravno, osim u slučaju da se pretpostavi niz zaključaka koji bi se podrazumijevali u ajetu. U ovom slučaju moralo bi doći do pomjeranja značenja, a što je, prije svega, suprotno vanjskom značenju samog ajeta, a drugo, mufesiri se ne slažu sa ovakvim pristupom pretpostavljanja rečenica i pomjeranja značenja. U ovom tumačenju rečeno je da je postojao samo jedan raskol.

Ovakvo mišljenje potpuno je oprečno eksplicitnom kur'anskom tekstu. Časni ajet govori o dvama raskolima:

- jednom, koji je bio prije dolaska poslanika, a nastao je kao rezultat nepoznavanja zakona i fitreta, koji želi da potčini druge za svoju korist, što je i bilo razlogom dolaska poslanika;
- i drugom, koji se desio nakon dolaska poslanika, i to po pitanjima vjerskih učenja, a rezultat je ljudske nepravde i nasilja. Štaviše, radi se o nepravdi vjerskih učenjaka, koji su to činili potpuno svjesno.

Tumačenje riječi ajeta i njegovo značenje

Iako ćemo se ovim malo udaljiti od same teme, rasvjetljavanje riječi koje se koriste u ajetu umnogome će pomoći njegovom razumijevanju.

a. Zašto je u ajetu korištena riječ *بعثت* (*bi'set*), a ne *ارسال* (*ir-sāl*)?

Obratite pažnju na to da je u ajetu rečeno ﴿فَبَعَثْتَ اللَّهُ التَّمِيِّنَ﴾ (Allah je slao vjerovjesnike)! Ova riječ, *bi'set*, u značenju je oživljenja, pre-

poroda, buđenja i poticanja na pažnju. To pojašnjava činjenicu da su ljudi na početku bili u stanju propadanja i zamrstosti. Zbog toga su ih vjerovjesnici izvodili iz takvog stanja i budili ih. Dakle, *bi'set* u značenju uspostavljanja više odgovara samoj temi ajeta, i pored toga što je zbilja *bi'seta* Objava nebeskih knjiga, obznanjivanje Istine ljudima i usmjeravanje njihove pažnje ka njihovoј vlastitoj zbilji. Objava je spuštena radi upoznavanja ljudi sa činjenicom da su oni stvorenja svoga Gospodara, Gospodara osim kojeg ne postoji drugi Stvoritelj, radi osvješćivanja i upoznavanja ljudi sa Istinom i podsticaja da svako djelo koje učine i napor koji podnesu čine radi stizanja i povratka ka Uzvišenom Bogu što ih je stvorio. Na tom putovanju iščekuje ih veliki događaj – Sudnji dan. Također, trebaju shvatiti da je dunjalučki život samo jedna faza i stanica njihovog kretanja ka savršenstvu, kretnja iz svijeta čija je sva zbilja igra i zabava.

Prema tome, neophodno je da čovjek, još dok je na Dunjaluku, spozna ovu zbilju, a ne nakon preseljenja sa Ovoga svijeta, kada će se suočiti sa Istinom, odakle je došao, gdje je došao i radi čega je došao.

Riječ *nebīj* (نبی) označava čovjeka koji je obaviješten o natprirodnim pojavama, on je donosioc vijesti iz skrivenog svijeta u javni svijet u kome ljudi žive. Ovo značenje ne razumije se iz riječi poslanik (رسول).

Između ostalog, *bi'set* je pripisan Bogu, a to znači da su poslanici na položaju bezgrešnosti u prihvatanju Objave i njenom prenošenju ljudima. Nije moguće da bude greške u onome što prihvataju od Boga ni u obznanjivanju Božije poruke ljudima.

O tome će biti mnogo više riječi u poglavlju o bezgrešnosti poslanika.

b. Šta se podrazumijeva pod riječima مُنذِر (munzir) (mubeššir) – onaj koji opominje i onaj koji donosi radosnu vijest?

Tabšīr znači obećanje Božije milosti, Njegovog zadovoljstva i Dženneta onima koji uzvjeruju i bogobojsznost prihvate kao način življjenja.

Inzār znači prijetnja kaznom Božijom onima koji poriču Nje-

gove ajete, ne poštuju njegove zakone i prelaze svaku granicu zla.

Ova dva čina predstavljaju najočiglednije oblike vjerovjescihičkih poziva.

Većina ljudi je srednjega stanja - ili su u potrazi za dobrobiti, ili su u strahu od štete i zla. Upravo želja za dobitkom i strah od zla ljudi pozivaju ka poslanicima. Među njima postoji mala skupina ljudi koji ne vide ni Džennet ni Džehennem, nego jedino vidi robovanje Gospodaru. Jedino Allaha dž. š. vide i čine Mu ibadet radi stjecanja Njegovog zadovoljstva.

c. Šta znači riječ ﴿كتاب﴾ (kitāb) – Knjiga?

Riječ kitab izvedena je iz korijenske osnove *k-t-b* (كتب). Iako u narodnim shvatanjima ova riječ podrazumijeva zapis na papiru, budući da se zapovijedi i naredbe provode posredstvom zapisa i potpisa, na istoj osnovi svaki sud koji treba obavezno provesti, ili značenje koje se ne može promijeniti, nazivaju se kitab (knjiga). O tome svjedoči i sljedeći ajet:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكُمْ مُّبَارَكٌ

Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je.¹

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْفُوتًا

Vjernicima je propisano da u određeno vrijeme molitvu obavljaju.²

Ili, kao što se za Kur'an kaže:

وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ

I po njima je slao Knjigu...

Jasno je da Allah dž. š. nije poslao ispisani Kur'an na papiru, ali i pored toga njegove zapovijedi i zabrane nazivaju se Knjigom.

“Elif” i “lam” u riječi *el-kitab* određujuće je *el*, koje ima funkciju ukazivanja na neku cijelu vrstu ili pak na njenu prirodu (الـ).

¹ Sad, 29.

² An-Nisa, 103.

(الجنس). Također, moguće je da ovo *el* bude i određujući član, koji ukazuje na nekog ili nešto, u određenom smislu poznato (العهدية) (الذهبية). U ovom ajetu pod knjigom se podrazumijeva Knjiga hazreti Nuha, a. s. Argument za to je 13. ajet sure Šura:

شَرَعْ لَكُم مِّنَ الْبَيْنِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكُمْ وَمَا وَصَّيْنَا
بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى

*On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano
Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili
Ibrahimu i Musau i Isau.*

Spomenuti ajet govori o činjenici da šerijat objavljen preko Poslanika Božijeg, Muhammeda ibn Abdullaха s. a. v. a., ummetu Islama - u sebi objedinjuje sve prijašnje šerijate i da mu je dodato nešto što samo on posjeduje.

Također, navedeni ajet odgovara na pitanje ko su posjednici šerijata. Kao što se iz ajeta vidi, to su Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, pečat svih poslanika, neka je Božiji mir na sve njih, a iz dijela ajeta koji glasi: ...i po njima je slao Knjigu, samu Istinu, da se po njoj sudi ljudima u onome u čemu se ne bi oni slagali¹, može se zaključiti da objava Knjige podrazumijeva i uspostavu šerijata.

Zaključak rasprave

Ajet o kojem se raspravlja, zajedno sa 13. ajetom sure Aš-Šura, ukazuje na činjenicu da je Nuh a. s. posjedovao Knjigu koja je sadržavala šerijat i društvene zakone, i osim toga ukazuje na to da je ova Knjiga prva nebeska knjiga koja je objavljenja, jer da je postojala Knjiga prije ove, sigurno je da bi morala posjedovati šerijat, a to bi bilo spomenuto u suri Aš-Šura, a budući da nije spomenuto, to je dovoljan argument u prilog izrečene tvrdnje.

Iz ovoga ajeta razumije se da su jedinstvo ummeta i njegov raskol bili prije Nuha, a. s, jer je Knjiga koju je on donio objavljena radi rješavanja raskola.

¹ Al-Baqara, 213: أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَخْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

Dio ajeta: *A povod neslaganju bila je međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi...¹*, govori nekoliko stvari:

1. Raskol je nastao nakon dolaska šerijata i to po pitanju samog šerijata.

2. Ovaj raskol potekao je od učenjaka vjere i čuvara šerijata jer je vjera identična fitretu i tu nema mjestu raskolu.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلَّذِينَ حَنِيفُوا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَنْدِيلَ لِخُلُقِ اللَّهِ

Ti upravi lice svoje vjeri hanif, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio, a nema promjene u Allahovom stvaranju.²

3. Uzrok raskola bili su zavist, nepravda i nasilje.

4. Dio ajeta: ...*baš od strane onih kojima je data*, ukazuje na činjenicu da se osnova raskola desila po pitanju vjere, a ne između pojedinaca unutar zajednice koji su, ili izašli iz vjere, ili promijenili vjeru. Dakle, ovaj dio ajeta želi reći da su vjerski učenjaci, zbog svoje nepravednosti i nasilja, bili činioci raskola, što u krajnjem ima za rezultat da narod zastrani, bilo njihovim direktnim posredništvom ili indirektno, uvođenjem običaja koji, vremenom, ljude izvodi iz vjere.

5. Kod Gospodara nepravednici i nasilnici nemaju opravdanja i On im se neće smilovati, za razliku od onih kojima je Istina bila zamagljena i koji, kao takvi, imaju opravdanje. Allah dž. š. o nepravednicima kaže:

إِنَّمَا السَّيِّئُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَعْمَلُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Odgovarat će oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemlji remete; njih čeka bolna patnja.³

¹ Al-Baqara, 213: وَمَا اخْتَافَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءُنَّهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَعْدًا بَيِّنَهُمْ

² Ar-Rum, 30.

³ Aš-Šura, 42.

O onima kojima je Istina ostala zamagljena i nisu poznavali put Allah, dž. š, kaže:

وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ حَلْطُوا عَمَلاً صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

A ima i drugih koji su grijeha svoje priznali i koji su dobra djela s drugim koja su rđava izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti jer Allah prašta i samilostan je.¹

Pitanje:

Ako je vjera isto što i fitret, kako je u tom slučaju moguće da čovjek zaboravi na fitret ili da praktično djeluje suprotno njemu i da sebe baci u ponor zablude.

Odgovor:

Nije nemoguće da čovjek zaboravi na fitret i vjeru - postoje mnogi poticaji fitreta prema kojima je čovjek nemaran i kojima se čak suprostavlja. Međutim, to je oprečno njegovoj svijesti. Dakle, nije ništa neobično u tome da koliko god vjeru smatrali fitretskom da - pod utjecajem raskola učenjaka vjere - nastane raskol u samoj vjeri. Većina ljudi zbog slijedeća učenjaka zastrani i zapada u zabludu nemajući istovremeno odgovornosti. Učenjaci koji su radili suprotno svome fitretu imaju odgovornost. Časni Kur'an govori o objema skupinama jasnim govorom tako da rasvjetljava Istinu.

U vezi sa prvom skupinom Kur'an kaže:

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفُينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوُلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ جِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا. فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا

Samo nemoćnim muškarcima, i ženama, i djeci, koji nisu bili dovoljno snalažljivi i nisu znali puta i nisu

¹ At-Tawba, 102.

imali sposobnost razlikovanja istine od neistine, Allah će, ima nade, oprostiti, jer Allah briše grijeha i prašta.¹

Kur'an navodi dvije osnovne osobine ove skupine:

- njihovu nemoć da se spase kandži i zulma nasilnika u područjima vladavine nevjernika i mušrika,
- i drugu osobinu, da im je, zbog raskola u vjeri koje su proizveli njeni učenjaci, Istina postala nejasna i teško dočučiva.

Može se kazati općenito pravilo o kojem govori Kur'an:

U svim slučajevima kada neznanje nije rezultat negativne aktivnosti samog pojedinca, već je to nešto izvana nametnuto, Kur'an tada (dinske) pogreške smatra opravdanim, bilo da je riječ o temeljnim obavezama ili njihovim pojedinačnim granama. U 15. ajetu sure Isra' kaže se:

وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ تَبَعَثَ رَسُولًا

A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!

Iako se ovaj ajet odnosi na dunjalučke kazne, budući da je Božiji sunnet jedan, sve to odnosi se i na Ahiret.

No već za one kojima je znanje o Božijim odredbama dostupno, Kur'an kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِإِيَّاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

A oni koji ne budu vjerovali i knjige Naše budu poricali – bit će stanovnici Džehennema; u njemu će vječno ostati.²

Uzvišeni Gospodar iz nekoliko razloga neće oprostiti znanima:

1. Zbog raskola koji su proizveli u vjeri;

Vjeru, koja je došla da razriješi nesuglasice, ujedini ljude na Istini i povede ljude ka njihovoj stvarnoj sreći, ovakvi znalci vjere

¹ An-Nisa, 98.

² Al-Baqara, 39.

su iskrivili i bili su činioci raskola u njoj. Može se reći da su time učinili najveće izdajstvo prema vjeri i Bogu.

2. Zbog izdajstva ljudi;

Da učenjaci vjere nisu proizveli raskol u vjeri, ne bi se različite grupe međusobno sukobile, a razilaženje koje potiče iz fitreta, bilo bi riješeno u okrilju snage vjere. Ljudi bi prihvatali poruke koje su u skladu sa pozitivnim fitretskim nabojem i djelovali bi prema njima. To bi na kraju proizvelo i jedinstvo na Ovome svijetu i ahiretsku sreću. Međutim, sve je to izgubljeno djelovanjem pokvarene uleme koja na krvu stranu usmjeri cio puk.

3. Zbog svjesnog poricanja;

Još jedno izdajstvo vjerskih učenjaka jeste izdajstvo fitreta čovječnosti, koje je u potrazi za Istinom i Bogom. Da nije izdat fitret, on bi čovjeka doveo do Istine i njegove sreće. Međutim, vjerski učenjaci su, potpuno svjesno - jedino zbog svojih strasti i želje za dunjalukom - iskvarili fitret i drugima otvorili vrata zastranjenja.

Upravo zbog toga Kur'an kaže da onima koji nisu vjerovali i koji su sa znanjem poricali ajete nikada neće biti oprošteno i zauvijek će ostati u velikoj patnji.

فَهُدِيَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ إِنَّمَا يُنَزَّلُ لِلْأَنْوَارِ

...I onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike o onome u čemu se nisu slagali po pitanju Istine, sa Njegovom dozvolom.

Ovaj dio ajeta govori o stvari oko koje je nastao raskol, tj. govori o hakku, koji je, ustvari, Knjiga poslana od Gospodara radi upute ljudima, ali nažalost biva iskrivljenom od strane učenjaka.

Nekoliko bitnih elemenata potrebnih za prevazilaženje raskola

- a. nalaženje onoga zbog čega je nastao raskol - hakka ili Knjige Božije,
- b. spuštanje milosti Božije,

Kao što se vidi u ovom dijelu ajeta, Gospodar je uklonio oba raskola i vjernike je uputio ka Istinu. Prema tome, ona vjerska učenja i zbilje zbog kojih su se učenjaci razišli, Gospodar je objelodanio vjernicima i poučio ih posredstvom Upute. Prirodno je da su prihvatanjem vjere nestale i fitretske nesuglasice.

c. Božija dozvola bila je činilac upute,

Allah dž. š. navodeći uvjet, *sa Njegovom dozvolom*, pojašnjava da je iman vjernika činilac upute, ali ne u značenju prisile Božije. Zapravo, samo bivanje Gospodara Bogom činilac je upute vjernika. Niko i ništa ne može Boga prisiliti na bilo šta. Jedino Bog posjeduje moć i jedino On Sebi može nešto učiniti obaveznim. Zbog toga je u Kur'anu, poštivajući adab kur'anskoga govora, i rečeno da Njegovom dozvolom vjernici bivaju obuhvaćeni Božijom uputom.

d. Uputa na Pravi put

Jedno od obilježja Pravoga puta jeste da njegovi sljedbenici, nakon stupanja na njega, ne mogu biti zavedeni, niti skreću ka praznovjerjima. Pravi put je izvan dosega šeđtanovih spletkarenja i prljave prašine nefranskih prohtjeva. Dakle, Gospodar - iz onoga što proizlazi iz odnosa Gospodara i vjernika koji su uzvjerovali u Istinu, prihvatili šerijat, koji su ponizni spram nebeskih zakona - upućuje ka Pravom putu uputom koji je obavljen apsolutnom sigurnošću, nikada ne zastranjuje i daleko je od utjecaja izdajnika.

Rezime dosadašnje rasprave

Spomenut ćemo nekoliko stavki koje se mogu zaključiti iz dosadašnjih rasprava.

1. Definicija vjere

Dīn predstavlja poseban put u ovosvjetskom životu koji osigurava dobro Ovoga svijeta, ahiretsku sreću i duhovnost. Ovaj put je tako osmišljen i uređen da pored dunjalučkih blagodati osigurava i društvenu pravdu, moralne vrline, uzvišene ljudske ciljeve i ahiretska savršenstva. Ona priskrbljuje stalno izlijevanje Božije milosti ljudima i daruje čovjeku vječne džennetske blagodati. Zakoni vjere tako su usklađeni da obuhvataju i materijalni život čovjeka i -

probleme svakodnevnice.

2. Vjera je objavljena radi rješenja nesuglasica i raskola

Jedna od odlika vjere, od samog njenog dolaska u društvo, jeste uklanjanje ljudskih međusobnih razmirica i raskola. Znači, vjera je imala za cilj da ljudi žive slobodno u okrilju zakona i samim tim da se okorištavaju društvenim životom. Vjera želi ukloniti razmirice, koje su proizile iz fitreta, da bi ljudi mogli u spokoju i podršci zakona, a u skladu sa svojim potencijalom, ostvariti savršenstva. Zakoni vjere su, u skladu sa ljudskim potencijalom, dali svoj početni impuls njihovom usavršavanju. U krajnjem, vjera želi ukloniti fitretske i izvan-fitretske raskole.

3. Božija vjera kreće se ka savršenstvu i neprestano čovječanstvu predstavlja nove zakone posredstvom poslanika, koji dolaze jedni iza drugih. Svaki od novih zakona obuhvata više preciznijih propisa od prijašnjih. Ovaj proces nastavlja se sve dok nije objavljen Zakon koji je obuhvatio sve potrebne zakone za čovjeka. Ovim Zakonom završava se objavljivanje šerijata i prekida se veza između Zemlje i Neba. Nikada se više neće spustiti melek koji donosi novi šerijat. Svaka tvrdnja o novim zakonima čista je laž.

4. Posljednja je vjera najsavršenija

Kada se neka vjera proglaši za jednu vjeru i šerijat kao pečat svim prijašnjim vjerama, to znači da oni obuhvataju sve ljudske potrebe. Časni Kur'an je rekao obje ove stvari, tj. obznanio je da je Islam posljednja vjera i da je najsavršenija – ona koja obuhvata sve ljudske potrebe.

مَّا كَانَ مُحَمَّدُ أَبَا أَحَدٍ مِّنْ رِجَالِكُمْ وَلِكُنْ رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّنَ

Muhammed nije roditelj nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik.¹

Vidimo da je Kur'an potpuno eksplicitan po ovom pitanju. Za drugi slučaj Kur'an kaže sljedeće:

وَنَرَأَنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى
لِلْمُسْلِمِينَ

¹ Al-Ahzab, 40.

Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju.¹

وَإِنَّهُ لِكِتَابٍ عَزِيزٌ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ
مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

A on je, zaista, knjiga zaštićena, laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od Mudroga i hvale dostojnoga.²

Prema tome, Kur'an je posljednja Knjiga objavljenja od strane Boga i sadrži sve zakone za kojim čovjek ima potrebu, bilo da je to vezano za Dunjaluk ili Ahiret.

5. Svaki naredni šerijat bio je savršeniji od prethodnog

Ako bi se analizirao tok usavršavanja vjere, činjenica koja bi bila potpuno jasna i bez potrebe za dokazivanjem jeste veće savršenstvo novoga šerijata u odnosu na pređašnji. Ako smo prihvatali da se čovjek kreće putanjom usavršavanja, to znači da svakim korakom otkriva nešto novo i rješava novu nepoznanicu, čime stječe novo znanje. Riječju, bit ljudske kretnje je usavršavanje. Ako bi vjera ili škola mišljenja htjele voditi i upućivati čovjeka u njegovom hodu, one bi se same morale usavršavati; u suprotnom, ne bi mogle ispuniti svoju zadaću.

6. Razlog dolaska poslanika

Kur'an jasno ističe da je razlog dolaska poslanika uklanjanje međuljudskih neslaganja i raskola proizišlog iz fitreta.

Zbog toga što razmirice i raskoli potiču iz nutrine čovjeka, može se potpuno argumentirano reći da čovjek sam ne može biti činilac jedinstva ili, u najmanju ruku, ne može valjano spriječiti neslaganja. Potpuno je jasno da međusobne nesuglasice povlače za sobom jedino nered, a nered ne vodi ničemu drugom do uništenju čovječanstva. Prema tome, čovjek se nalazi na raskrsnici dvaju puteva:

¹ An-Naml, 89.

² Fussilat, 41-42.

- a. uništenja samoga sebe,
- b. prisustvu nečega izvana, kao činioca jedinstva.

Uzvišeni Gospodar čovjeku je odredio drugi put poslavši Svoje poslanike da otklone nerede i nesuglasice i da čovjeka povedu ka njegovom istinskom savršenstvu.

7. Traženo savršenstvo je istinsko savršenstvo,

Ono za čim čovjek teži jeste istinsko savršenstvo. U pitanju je zbilja koja ima svoje učinke i tragove. Znanje je, ustvari, ona zbilja koja u duši čovjeka ostavlja istinske tragove, što je suprotno vlasti, koja je konvencionalne prirode, tj. nije zbiljska i u društvu ne ostavlja učinke zbiljske prirode.

Svako dobro koje je istinsko i nužno postoji i u stvorenom svijetu. U tom slučaju sigurno je da u stvorenom svijetu postoje put i preduvjeti za ostvarenje tog dobra. Prema tome, slanje poslanika predstavlja jednu kariku u lancu stvorenoga svijeta, a ne nešto što je izvan čovjeka i njemu nametnuto. Časni Kur'an kaže:

رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَةً ثُمَّ هَدَى

Gospodar naš je onaj koji je svemu što je stvorio dao ono što mu je potrebno za njegovo savršenstvo, a zatim ga kako da ostvari to savršenstvo uputio iznutra.¹

Ako uzmemo za primjer zrno pšenice, vidjet ćemo da mu je Allah dž. š. podario mogućnost i potencijal da iz njega iznikne klas, koji u sebi nosi stotinu drugih zrna, potom mu je podario kretnju ka ovome savršenstvu i ujedno ga upoznao sa tim savršenstvom. Prema tome, budući da je Gospodar svega, On sva bića upotpunjuje i stvara u savršenom obliku.

8. Čovjek je samo jedna vrsta među stvorenim bićima

Ako prihvativimo maločas izloženu zakonitost, da Bog stvara svako biće savršeno i da ga upućuje ka ostvarenju te savršenosti, onda je i čovjek obuhvaćen ovim Zakonom, kao jednim bićem između ostalih. Dakle, i čovjek treba da je upućen ka savršenosti

¹ Ta ha, 50.

svojoj iznutra. Ovaj sunnet postoji u samoj kreaciji. Zato i Kur'an naglašava:

كُلًاٰ نِمْدٌ هَوْلَاءٌ وَهَوْلَاءٌ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءَ رَبِّكَ
مَحْظُورًا

*Svima njima, i jednima i drugima (lošima i dobrima),
dajemo darove Gospodara tvoga; a darovi Gospodara
tvoga nisu nikome zabranjeni.¹*

Uzvišeni Gospodar daruje ljudima ono što su zaslužili. On po-maže svakom stvorenju koje ima potrebu za Njim. Nijedna moć ne može se ispriječiti ovom Božijem sunnetu. Jedino što može uskratiti Božije davanje jesu moral i ljudska djela suprotni onome što Bog od ljudi traži.

9. Jedino Bog može otkloniti nedostatak prirode

10. Ako se prihvati da fitret čovjeka poziva nesuglasicama i njegovu prirodu vodi manjkavosti, u tom slučaju nužno je postojanje nečeg drugog, mimo njegove prirode, što će ga upućivati ka savršenstvu, a to nije ništa drugo do Božiji poslanik – drugim riječima, poslanstvo i Objava. Bi'set se pripisuje Gospodaru.

U cijelom Kur'anu, gdje god ima riječi o bi'setu poslanika, taj čin je pripisan Bogu. Naprimjer, u Kur'anu je rečeno: *Bog je ljudima slao poslanike radi preporoda*. Slanje poslanika, kao i sve ostale pojave, obilježeno je vremenom i mjestom, ali u ovom slučaju nigdje nisu spomenute karakteristike vremena i mjesta. Postavlja se pitanje zašto su izuzete ove dvije karakteristike u navedenoj pojavi (bi'setu).

Ovim Allah dž. š. želi ukazati na činjenicu da jedino On, slanjem poslanika, ima moć rješavanja razmirica među ljudima. Nijedna druga snaga ni biće ne mogu rješiti ljudske nesuglasice i ras-kole čiji korijen leži u fitretu.

11. Šta je vjerovjesništvo?

Nakon svih navedenih objašnjenja postaje jasno značenje vjerovjesništva. Vjerovjesništvo predstavlja duhovno stanje,

¹ Al-Isra', 20.

skrovito stanje, posredstvom kojeg vjerovjesnik razumije nebeske i Božanske zbilje i istine, uz pomoć čega može riješiti sve životne nedoumice i ljudske razmirice. Ovo razumijevanje i spoznaja istina upravo je ono stanje za koje se u Kur'antu kaže “objava” – وَحْيٌ (vahj). A ono stanje koje osoba stječe kroz objavu naziva se vjerovjesništvo – نُبُوتٌ (nubuvvet).

Ako bismo to htjeli iskazati primjerom, mogli bismo reći da je odnos vjerovjesništva naspram općeg stanja ljudi poput odnosa budnosti i sna. Slično stanju sna, kada čovjek percipira neke stvari koje nikada u budnom stanju ne vidi, tako se i vjerovjesniku javljaju stanja u kojima spoznaje i posmatra Zbilje i Istine pomoću kojih može otkloniti nesuglasice među ljudima.

NEOPHODNOST POSLANSTVA

Ako se podrobnije pogledaju spomenuti uvodi u temu poslanstva, lahko se može shvatiti neophodnost slanja poslanika ljudskome rodu sa stanovišta razuma. Spomenut ćemo nekoliko uvodnih napomena:

1. poziv fitreta ka formiranju civilizacijskog društva, podrazumijeva se da ovaj poziv nije direktno upućen, već na indirektan način i u okolnostima nužde.
2. poziv ka raskolu na temelju čovjekove prirode potčinjanja drugih ljudih,
3. Gospodareva volja da ljude upućuje ka upotpunjenu svrhe njihovog stvaranja

Ako se analiziraju i ispravno shvate tri navedene uvodne stavke, shvatit će se i nužnost prisustva poslanika sa stanovišta razuma. Također, razum traži pojedince koji će tumačiti zbilje izvan općih zakona prirode, osobe koje će ljudima objasniti cilj stvaranja i povesti ih stazama savršenstva zbog kojih su i stvoreni.

Može se reći da ajeti s kraja sure Ali 'Imran govore upravo o razumskoj neophodnosti poslanika.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاحْتِلَافِ اللَّيلِ وَالنَّهارِ لَآيَاتٍ لِّأُولَئِي الْأَبْيَابِ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قَيْمَاماً وَقُعُودًا وَعَلَى جُثُوبِهِمْ وَيَنْقَكِرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقَاتَ عَذَابَ النَّارِ

U stvaranju Nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene – za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju Nebesa i Zemlje razmišljaju. “Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!”

Govor Božiji nastavlja se i u sljedećem ajetu:

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًّا لِلْإِيمَانِ أَنْ آمُثُوا بِرِيْكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ
لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ

*Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru: “Vjerujte u Gospodara vašeg!” - i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijeha naše i predi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo sa dobrima.*¹

Iz ovih ajeta vidi se da vjernici traže nešto što nemaju, a upravo to nalaze u poslanicima. Slično Ibrahimu a. s. koji je tražio ispunjenje molbe od Boga nakon što je prihvatio iman. Dakle, razlozi ljudskog imana nalaze se u dvije stvari. Prvu predstavlja usklađenost govora poslanika sa fitretom, a druga je netraženje nagrade za svoj trud od onih koji su upućeni.

يَا قَوْمٍ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ

*O narode moj, slijedite one koji su poslati, slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na pravom su putu!*²

Sa stanovišta razuma prisustvo poslanika je neophodno, a jasni su i razlozi za to.

Postoje samo dva puta kojim se mogu riješiti ljudske nesuglasice:

1. putem fitreta,
2. izvan-fitretskim putem.

¹ Ali 'Imran, 190-193.

² Ya-Sin, 20-21.

Fitret sam po sebi nije dovoljan, jer njegova druga strana predstavlja činilac raskola, tj. posjeduje prirodu potčinjavanja drugih za svoju korist. Prema tome, činilac raskola nikada ne može biti činilac ujedinjavanja. Također, nije moguće da fitret, koji želi druge ljude sebi potčiniti, u isto vrijeme drugima čini dobro i korist bez ikakvih uvjeta. Drugi put, koji je van-fitretske - a činilac je ujedinjenja, otklanjanja nesuglasica i uspostavljanja jedinstva na osnovama pravde - nije ništa drugo nego Božije vođstvo koje se ostvaruje preko poslanika. Ova tvrdnja objašnjena je u prethodnim raspravama.

Praktično osvjedočenje ranije rečenog

Povijest ljudskog roda, bez Božije upute, obilježena je jedino raskolima, ratovima, podjelom ljudi na moćnike i slabe, genocidima, spaljivanjem cijelih područja i pljačkama. Sve to dovoljno govori o činjenici da čovjek bez Božije upute ne može ostvariti istinsku sreću i savršenstvo i da neće prestati sa raskolima. Činjenica je da ako bismo cijelu povijest i njen najmanji vremenski period dobro sagledali, ne bismo našli ni trenutak u kojem je čovjek prestao potčinjavati druge sebi i činiti napor za dobro drugih, bez ikakvih uvjeta.

Tvrdimo da ako bi se analizirala cjelokupna povijest ljudskog društvenog života, ne bi bilo moguće naći ni jedan dan tokom njenog dugog postojanja, a da nije bio obilježen sljedećim pojavama:

- a. čovjekovo stalno nastojanje da druge potčini sebi. Ovaj nagon nikada ga nije napustio,
- b. ljudsko okorištavanje drugim bićima bilo je uništavajuće po društvo,
- c. uvjek su postojale svađe i raskoli,
- d. nikada čovjek nije riješio svoje probleme nekim drugim zakonima mimo Božijih,
- e. nikada razum i fitret nisu napisali zakon koji bi iz korijena riješio nesuglasice.

Ako cijelu povijest, česticu po česticu, analiziramo, kao što to rade arheolozi u svojim istraživanjima i laboratorijama, i potom prelistamo njenu knjigu, list po list, nećemo naći dana, a da nije imao pobrojane probleme.

Primjedba

Ovo je tvrdnja koja nije utemeljena na argumentaciji. Podsjeća na poznatu priču o Nasrudin hodži kojeg su pitali: "Hodža, gdje je centar Zemlje?" On odgovori: "Tačno ispod moje noge je centar Zemlje." Rekoše: "Šta je dokaz tvoje tvrdnje?" Hodža odgovori: "Meni nije potreban dokaz, a ako vi ne vjerujete, onda počnite sa mjeranjem."

Odgovor

Suprotno mišljenju onoga koji zamjera našoj tvrdnji, njen argument jeste u samoj tvrdnji. Ako se upoznamo sa osobenostima nekog drveta ili njegovim plodovima, gdje god da se susretнемo sa takvim plodom, istovremeno zaključujemo da je to od drveta koje poznajemo od ranije. Zašto donosimo takvu presudu? Zbog toga što posebnost tragova ukazuje na posebnost onoga kome pripadaju ti tragovi. Dakle, ako bismo sada analizirali trenutno stanje čovječanstva, ne bismo vidjeli ništa osim krvavih ratova koji za sobom ostavljaju pustoš, moralne dekadencije, uništavanje društvene pravde, provođenje sile i prljavo okorištavanje drugima, kako materijalno i moralno, tako i njihovom čašću. Da li zaista danas čovjek može živjeti onako kako želi?! Da li male zemlje imaju moć i snagu da se koriste svojim kapacitetima?! Zar se izbori ne odvijaju jedino pod silom, prevarom, lažnom propagadom i iskrivljenjem rezultata?! Da li mislioci mogu napisati ono što su shvatili, ili ono što im drugi silom nameću?! Sve navedeno odnosi se na vrijeme kada se čovječanstvo razvilo i uznapredovalo pod utjecajem znanja i potčinjanja prirode, te kada je otkrilo zakonitosti pojava. Čovječanstvo se kreće na putu civilizacije. S čime bi se suočili, ako bi se vratili unatrag u povijest?! Ako bi čovjek gledao naučno, bez prijašnjih prepostavki zaključio bi:

1. Kreacija Božija svako biće vodi ka njegovom savršenstvu i na tom putu ga pomaže. Uspjeh na tom putu, sigurno može biti narušen preprekama izvan njegovog bića. Zrno koje je palo na zemlju

nakon nekog vremena izniče iz zemlje i u svom rastu slijedi određeni cilj koji će ostvariti, osim u slučaju da ga u tome sprijeći neka izvanska prepreka, kao što je recimo suša ili velika hladnoća. Isti slučaj je i sa ostalim bićima. Svi su stvoreni za određeni cilj. Njihovo savršenstvo i potpunost ovisi o veličini onoga što bi trebali steći. Za čovjeka je to vječni sretni život. Prihvatomо činjenicу da ga nešto izvana može spriječiti na putu usavršavanja, no on će sigurno jednoga dana shvatiti zastranjenje sa ovoga puta, ali tada više neće biti prilike da nadoknadi izgubljeno. S obzirom na pretpostavku da je ljudsko postojanje vječno, i njegova nesreća bit će vječna.

2. Ako je Kreacija odredila osobnosti bića, nije moguće da one naknadno budu zamijenjene nečim drugim. Znači, nemoguće je promijeniti osobine date biljkama, životinjama i čovjeku. Ako je čovjek stvoren kao biće koje želi priskrbiti korist, nemoguće je da ga fitret natjera da djeluje suprotno tome. Zato je nemoguće da fitret, koji čovjeka poziva raskolu, da ga istovremeno poziva i jedinstvu. Prema tome, očekivati da fitret i razum otklone razmirice među ljudima isto je kao i očekivati da kruška rodi na jabuci, a znamo da je stvaranjem takvo šta nemoguće.

3. Jedini put podučavanja i odgoja čovječanstva moguć je kroz objave i poslanstva i nikako drugačije. Argument za to jasan je: budući da vjera čovjeka stalno poziva ka spoznaji Zbilje i Istine, poziva ga vrlinama, uzoritom moralu i dobrom djelima. Ostvarenje stvarne ličnosti čovjeka i njegovu stvarnu sreću ona vidi jedino u ovim trima pobrojanim osobinama, istinskom vjerovanju, moralnim vrlinama i dobrom djelima.

Ako čovjek svoj svjetonazor uskladi sa istinitim vjerovanjem i prema njemu uskladi nefsanske osobine, bez sumnje njegova djela bit će samo odraz ovoga dvoga. Spoj ovih triju osobina gradi umjerenog čovjeka koji se kreće ispravnom putanjom.

4. Iskustvo je dokazalo da vjera ima spomenutu moć i snagu. Ako pogledamo historiju Poslanika Islama, vidjet ćemo kako je ovo učenje uspjelo u veoma kratkom vremenu od najzaostalijih ljudi načiniti najnapredniju zajednicu moralnih ljudi. Odgojem i podučavanjem obnovio je moral kod svojih sunarodnjaka. Us-

postavio je bratstvo među njima, slobodu govora u njegovom najljepšem obliku, međusobno poštovanje u okrilju porodice, društva i međunarodnih odnosa. Od najsiromašnijih članova društva stvorio je najbogatije pojedince. Sa sigurnošću se može reći da je današnja civilizacija, koju smatraju naprednom u svakom smislu, zadužbina razvoja i napretka Islama koji je ostavio traga na cijeloj planeti Zemlji. To je činjenica koju je dokazala precizna analiza, a koju su također više puta potvrđivali pošteni svjetski mislioci. Mi ćemo o ovome više govoriti u sklopu teme *Razlika između islamske i drugih civilizacija*.

5. Islam, pečat svih vjera, čovjeku određuje samo njemu svojstven položaj. To je posljednja vjera, a njen Poslanik pečat je svim poslanicima. Islamski šerijat ne može se dokinuti. Islam je objavio sve što je potrebno za uputu čovjeka. Iz ovog govora nužno proizlazi sljedeći zaključak: čovjek u svom usavršavanju ima određenu granicu i islamska su učenja dovoljna za dostizanje te granice savršenstva. Drugim riječima, čovjek nema potrebu ni za čim drugim do onoga što mu je Islam rekao. Sama ova tvrdnja govori o poslanstvu kao jednoj od kur'anskih mu'džiza, što je potvrdio tok historije kroz četraest stoljeća, od pojave Islama do danas.

Svi znamo za velike korake koje je učinilo čovječanstvo od vremena objave Kur'ana pa nadalje, na polju nauke i istraživanja prirode. Znamo, također, i koje su se velike promjene desile u društvu. Čovječanstvu su otvoreni novi horizonti. Ove promjene ne mogu se prebrojati niti poreći.

Međutim ljudski rod - na polju moralnih vrlina koje čovjeka - uzdižu iznad ostalih bića - ne samo da nije napredovao, već je učinio velike korake unazad. U moralnom pogledu čovječanstvo nije imalo napretka, a kamoli da je stiglo do razine kada mu kur'ansko učenje ne bi bilo potrebno da zadovolji svoje duhovne zahtjeve?!

Primjedba:

Neki su ljudi, na osnovu niza pitanja i postavki, počeli sumnjati u to da je Kur'an dovoljan čovječanstvu. Svoje stavove predočili su u sljedećm nizu:

- a. Cilj postojanja zakona jeste da reformira čovječanstvo po pitanju društvenog i pojedinačnog života. I ovu tvrdnju svi prihvataju.
- b. Društveni život čovjeka je po svojoj biti u stalnoj promjeni. Industrija i nauka svojim kontinuiranim napretkom proizvode nove okolnosti i događaje.
- c. Shodno tome, moraju se i novi zakoni, potrebni za uređenje društvenog života, uskladiti sa novim okolnostima.
- d. Nema sumnje da današnja civilizacija, ako se i može nazvati civilizacijom, nije nikako uporediva sa civilizacijom u vrijeme Poslanika. Razlika između ovih dvaju perioda nije uporediva sa razlikom koja je postojala između vremena Musaa a. s. i Isaa a. s. jer je napredak čovječanstva poprimio veliku brzinu. Kada bismo htjeli uporediti ova dva perioda, to bi podsjećalo na upoređivanje brzine bicikla i mlaznog aviona.
- e. Prema tome, kao što je serijat Musaa a. s. dokinuo serijat Nuha a. s. serijat Isaa a. s. dokinuo Musaov, a serijat Muhameda s. a. v. a. dokinuo Isaov serijat, tako i danas treba ili dokinuti islamski serijat ili vjeru prognati iz društvenog života. U najmanju ruku, vjeri ne treba dati pristup društvenom životu, a na volji pojedinaca je hoće li je primjenjivati u svom privatnom životu.¹

Dakle, po njihovom mišljenju, islamski serijat nije primjenjiv u današnjem vremenu i zbog toga ga treba odstraniti.

Odgovor:

Kao što smo prije rekli, Islam prilikom donošenja zakona ne uzima u obzir samo materijalna dostignuća neophodna za ovozemaljski život. Ustvari, ona predstavljaju samo mali segment istinskog ljudskoga života - iako to čovjek ne prihvata zbog svoje velike vezanosti za Ovaj svijet. Islam za osnovu svojih zakona uzima uporedo razvoj i duhovnih i tjelesnih savršenstava, a ne samo jedno

¹ Ovo predstavlja suptilnu varku današnjeg sekularizma.

zanemarivši drugo. Svaki od ovih dvaju aspekata bez onog drugoga je manjkav.

Iz ovoga govora proizlazi sljedeći zaključak:

Stanje društvenog savršenstva čovjeka određuje se vjerskim mjerilima, a ne njegovim industrijskim i političkim stanjem.

Razlika između uvjeta i okolnosti vremena te prohtjeva strasti

Islam je za osnovu svoje borbe uzeo savladavanje prohtjeva strasti koje uništavaju čovjeka, a ne okolnosti vremena. Islam se nikada nije protivio napretku i zahtjevima vremena; štaviše, uvijek je poticao na što veći trud. Treba napraviti razliku između zahtjeva vremena i zahtjeva ljudske strasti.

Objašnjenje:

U društvu postoje dvije vrste zahtjeva. Svaki od njih ima sebi svojstvene karakteristike i učinke, a to se ogleda kroz sljedeće:

- a. zahtjeve vremena,
- b. zahtjeve ljudskih strasti.

U prvom slučaju, svako vrijeme u skladu sa tokom usavršavanja čovjeka i napretkom nauka ima određene zahtjeve. Naprimjer, nekada davno čovjek se morao koristiti ptičijim perom i tintom da bi nešto zapisao. Da bi napravio sto kopija jednoga djela, sam Bog zna koliko je truda trebalo uložiti. Međutim, danas su se sredstva pisanja usavršila i postoje u raznim oblicima - i da bi se oštampalo sto hiljada primjeraka potrebno je svega nekoliko sati. Ovakvo današnje brzo štampanje knjiga jedna je vrsta zahtjeva vremena i toka ljudskog usavršavanja.

Prepostavimo da se u današnjim okolnostima pojavi čovjek koji želi svoje djelo ispisati ptičijim perom i napraviti kopije za sve svoje prijatelje. Njemu treba reći: Budi siguran da će te neprijatelj nadmašiti u poslu, dok tvoja poruka neće stići nidokle. Islam ne odobrava ovakvu vrstu postupka.

U svakom slučaju, brzo štampanje je jedna vrsta zahtjeva vremena, faktor napretka i ušteda vremena. Međutim, pojavi se grupa ljudi potčinjenih strastima, obožavatelja novca koji u ovim naprednim sredstvima otkrivaju nove oblike zadovoljenja prohtjeva strasti, npr. štampaju slike koje destruktivno djeluju na društveni moral i tekstove koje odvode u zabludu.

Da li se ono što proizlazi iz njihovih duša opijenih strašću može smatrati napretkom nauke i nužnim zahtjevima vremena, čemu bi se, kao takvom, trebalo pokoriti? Nijedan zdrav razum takvo šta neće prihvati!

Primjedba:

Današnje vrijeme zahtjeva da se nokti manikiraju, puštaju i lakiraju, da se frizure posebno oblikuju, a budući da je tako, na nama je da djelujemo u skladu sa okolinom. S druge strane, Islam kaže da voda abdesta treba poteći preko noktiju, bez posrednika koji bi sprečavao direktni kontakt vode i nokta - u suprotnom abdest je neispravan - kao što i potiranje glave treba biti učinjeno po prednjem dijelu glave bez prepreke, a neki oblici frizura takvo šta ne dozvoljavaju. A zar se ovakvi postupci ne protive napretku?!

Odgovor:

Razlikuju se oblici napretka čijim prakticiranjem čovjek čuva svoju čast i istinsku sreću i oblici napretka koji ne vode ničemu drugom do nesreći, poniženosti i zastranjenju.

Šta je mjerilo razlučivanja dvaju oblika napretka?

Mjerilo razlučivanja dvaju oblika napretka je veoma jasno. Dovoljno je čovjeku da pogleda koje su to stvari čijim će se nepridržavanjem zaostati u društvu. Sigurno je da će čovjek zaostati ako ne bude koristio automobil, struju, kompjuter, avion itd. Zaostat će za svojim vremenom, njegovim zahtjevima i napretkom ako ne bude imao političku, ekonomsku, vojnu i tehnološku moć i ne bude imao islamski identitet i neovisnu kulturu.

S druge strane, ako čovjek čak ni jedanput u životu ne nalakira nokte i ni jedanput se ne napije, kao takav neće zaostajati za svojim

vremenom. Zapisano je u autobiografiji Ajnštajna da mu je žena spremila odjeću za svečanost povodom njegove inauguracije za počasnog profesora. Kada je nakon izvjesnog vremena vidjela da je on još uvijek u staroj odjeći, čak i bez čarapa, na to je ljutito prigovorila, a Ajnštajn joj je lakonski kazao: "Htio sam samo pokazati da čovjek i u staroj pohabanoj odjeći može doseći najviše položaje u nauci i da se bez čarapa može održati govor na najozbiljnijem naučnom skupu."

U svakom slučaju, Islam nam poručuje da budemo učenjaci i mislioci ali i bogobojazni, da svojim stavovima ne pomažemo silnike, da obavljamo namaz, post, hadždž, ali također da imamo i političku, ekonomsku, vojnu, tehnološku moć te neovisnu kulturu. Dakle, ono čemu se Islam protivi jesu zahtjevi zadovoljenja strasti, a ne zahtjevi vremena i ljudski napredak. To što mi nemamo moć razlučivanja i što nam drugi nameću mjerila nije slabost Islama!

GOVOR O BEZGREŠNOSTI POSLANIKA, A.S.

Jedan od zaključaka koji se može izvesti iz ajeta o kojem raspravljamo, tj. 213. ajeta sure Baqara, jeste bezgrešnost Božijih poslanika. Potrebno je malo objasniti zaključak, da bi ukazivanje ajeta na bezgrešnost poslanika bilo jasnije.

Vrste bezgrešnosti:

U Kur'anu su navedene tri vrste bezgrešnosti poslanika, a to su:

- a. bezgrešnost u prihvatanju objave,
- b. bezgrešnost u propagiranju i prenošenju objave ljudima,
- c. bezgrešnost u pogledu činjenja grijeha.

Sažetak ovih triju vrsta bezgrešnosti je sljedeći:

Božiji poslanici su prilikom dostave objave njima bili nepogrešivi, to je upravo uvjet da bi se poruka koju su prihvatili od strane Gospodara mogla sa sigurnošću njima pripisati. U suprotnom, u slučaju da nisu nepogrešivi pri primanju objave, sigurno se ne bi moglo reći da je ono što govore Božija riječ. Poznato je mišljenje da kada se pojavi mogućnost nečeg drugog, dokaz pada u vodu. Ako se naspram jedne argumentacije pojavi druga mogućnost, ne može se pouzdavati u tu argumentaciju osim da se otkloni sama ta alternativa. Prema tome, ako poslanici u primanju objave ne budu bezgrešni, ne može se sa sigurnošću tvrditi da je to Božija objava i govor nebeski jer bi postojala mogućnost greške.

Isti slučaj vrijedi i za drugi oblik bezgrešnosti:

Znači, ako Božiji poslanici ne budu bezgrešni u prenošenju objave ljudima i njenom propagiranju, ne može se čovjek u takvu objavu pouzdati kao u riječ Božiju. U takvoj situaciji čovjek

je u stalnom nemiru jer nema sigurnosti da li je rečeno od strane Boga ili nekog drugog i da li u tome postoji greška prilikom prenošenja.

Bezgrešnost (*ma'sumijjat*)

Grijeh predstavlja svako djelo koje čovjeka izvodi iz stanja robovanja i ubraja se u protivljenje Gospodaru. Za grijeh nema razlike da li je učinjen djelom ili riječju.

Bezgrešnost predstavlja onu snagu kod bezgrešnog čovjeka koja mu ne dozvoljava činjenje nedozvoljenih radnji, i u tome nema razlike da li je neko djelo samo greška ili grijeh. On je bezgriješan i u pogledu grešaka i u pogledu grijeha.

Argument bezgrešnosti u prihvatanju i propagiranju objave

Da bi cijela tema bezgrešnosti bila tačno i potpuno prezentirana, prvo ćemo obraditi prva dva oblika bezgrešnosti i ne-pogrešivosti – pri prihvatanju i prenošenju objave drugima.

Časni Kur'an kaže:

فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمُ
بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا
جَاءُهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَعْدًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ
الْحَقِّ إِذْنِهِ

Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima u onome u čemu se ne bi oni slagali. A povod neslaganju bila je međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali.¹

¹ Al-Baqara, 213.

Značenje ajeta može se predočiti kroz sljedeće stavke:

- a. Gospodar je odabrao neke ljude za poslanike i poslao ih ljudima,
- b. Gospodar je poslanike učinio obaveznim da opomenu ljude i ujedno da ih obraduju u slučaju da budu činili dobra djela, kojima je zadovoljan Allah, a u suprotnom čeka ih teška kazna i patnja,
- c. Uzvišeni Bog objavio je knjigu da bi ljudima obznanio istinu kako u vjerovanju tako i u djelima. Drugim riječima, poslao je vjerovjesnike da bi ljude uputili ka istinskom akaidu i istinskim djelima.

Dakle, namjera Božija pri slanju poslanika jeste ostvarenje upute ljudi ka istinskom akaidu i djelima.

U ovom kontekstu Kur'an nam daje odgovor na pitanje: Da li je moguće da Gospodar ne pripremi okolnosti i uvjete potrebne za ostvarenje predviđenog cilja, ili da, štaviše, u potpunosti zaboravi na cilj?

Kur'an je dao negativan odgovor na to pitanje, što možemo vidjeti u govoru Musaa a. s. u 52. ajetu sure Taha:

لَا يَضُلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى

Moj Gospodar ne čini grešku i On ništa ne zaboravlja.

Dakle, ovaj ajet ukazuje na činjenicu da Gospodar sve što namjeri i ostvaruje na način kako On želi, a u Njegovoj namjeri i djelu nema mjesta grešci i zaboravu.

Svako djelo On ostvaruje putem kojim On želi, ali na način da taj put ne gubi na vjerodostojnosti. Zar je moguće da bude bilo kako drugačije, a povodac stvaranja je u Njegovim rukama, i On je posjednik spoljašnjosti i unutrašnjosti (*zahira i batina*) stvorenog?! On je taj čija apsolutna vlast ničim nije uvjetovana ni ograničena!

Općenito pravilo:

Općenito pravilo jeste da zaborav Gospodaru, u ciljevima i namjerama, nema pristupa, niti On može izgubiti orijentaciju. Sve što naumi, On će dovesti do cilja i nijedna moć ne može mu se is-

prijeći na tom putu.

Slanje poslanika, a. s.

Nakon što nas je Kur'an poučio ovom općem pravilu, razmotrimo pitanje slanja poslanika, neka je mir Božiji s njima. Uvidjet ćemo da nam Kur'an po ovom pitanju predočava tri Božija cilja:

- a. slanje poslanika ide zajedno sa objavom knjige,
- b. poslanici znanje o vjeri primaju od Gospodara,
- c. ovo znanje i učenja dostavljaju se ljudima posredstvom poslanika.

Shodno već izloženom općenitom zakonu, a budući da su ova tri pitanja Božija volja, ona će se ostvariti na način da od tog cilja neće biti otklona ni koliko vrh igle – zapravo, ostvarit će se upravo po Njegovoj želji. Zato što je Božija volja bila da poslanici shvate objavu, oni će je shvatiti u skladu sa Njegovom voljom. Zato što je Božija volja bila da se ta ista učenja i Istine obzane i dostave ljudima, to će se i ostvariti u spoljnjem svijetu - ni trun manje ni više. Također, Kur'an naglašava da je volja Božija ostvariva šta god On namjeri:

إِنَّ اللَّهَ بِالْعُمُرِ هُوَ الَّذِي لَكُلُّ شَيْءٍ قَدْرًا

Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu veličinu odredio.¹

Zar je moguće da ono što je stvorio Uzvišeni Bog, čiji su postojanje i život stalno i potpuno ovisni o Njemu, da njegova kretnja ili mirovanje, što se Božijom voljom ostvaruje, bude uzrok Božijeg zastranjenja ili neostvarenja Njegove zapovijedi i volje?! Njegova namjera ostvarit će se baš onako kako On želi, Drugim riječima, poslanici primaju ono što On želi, prenose ono što On želi, a to ne upućuje ni na šta drugo do na bezgrešnost poslanika. Ništa nema moć da se isprijeci između Božije volje i sredstava čijim posredstvom se ostvaruje Njegova volja. Rezultat ove argumentacije

¹ At-Talaq, 3.

jestе činjenica da су послачи безгрешни и у приhvatanju i dostavljanju objavljivanja.

Jedan drugi argument iz Kur'ana

Časni Kur'an za slanje poslanika a. s. i činjenice da oni trebaju dostaviti ono što je Njegova volja kaže sljedeće:

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنْ أَرْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
بِسْكُلُّ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ
وَأَحَاطَ بِمَا لَدِيهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

On tajne zna i On tajne svoje ne otkriva nikome, osim onoga koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati da bi znao da li su poslanice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji.¹

Ovaj ajet eksplicitan je u sljedećim pitanjima:

1. Gospodar otkriva tajne Svojim poslanicima,
2. Uzvišeni Bog postavljanjem čuvara ispred i iza poslanika potvrđuje ih i pomaže,
3. sve to čini da bi objava, koju dostavljaju, bila izvan dosega šejtana i želja drugih,
4. Gospodar je obaviješten o svim stanjima poslanika,
5. Uzvišeni Bog zna da su poslanici dostavili upravo Njegovu poslanicu, a ne nešto drugo.

Jasno je da Božija volja nije ostvarena ako poslanici i koliko trun manjka ili viška poslanice dostave ljudima.

Jedan drugi argument iz Kur'ana govori o bezgrešnosti poslanika:

Časni Kur'an prenosi govor meleka koji ukazuje na bezgrešnost poslanika, kako u prihvatanju objave, tako i u njenom dostavljanju ljudima, na način kako je to Božija volja odredila.

¹ Al-Ginn, 26.

وَمَا نَتَرَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا
كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا

Mi se spuštamo po zapovijedi tvoga Gospodara, Njegovo je sve, ono što je ispred, iza nas, i ono što je između toga. Gospodar tvoj ne zaboravlja.¹

Ovaj ajet potpuno jasno ukazuje na to da je Božija objava očuvana u svim fazama, početak spuštanja, njeno prihvatanje od strane poslanika, pa sve do obznanjivanja. Gospodareva je volja da ljude upozna sa ispravnim vjerovanjem i djelima te da ih uputi ka Istini, što ne bi bilo ostvarivo sa bilo kakvom izmjenom u Objavi.

Obuhvatnost argumenata:

Iako se predočeni argumenti odnose samo na prva dva oblika bezgrešnosti, tj., prihvatanja i dostavljanja Objave, iz njih se može razumjeti i treći oblik bezgrešnosti, i to očuvanost od grejha.

Objašnjenje:

Svako djelo razumni ljudi posmatraju kao čin koji ukazuje na namjeru i poruku, kao i sami govor. Naprimjer, kada vidite čovjeka kako izlazi iz kuće i zaključava vrata za sobom, vi iz toga, bez ikakvoga govora, razumijevate da on ide vani. Ili, kada policija pored puta stoji sa ispruženom stop-tablom bez ijedne riječi jasno je da joj je namjera prepriječiti put. Dakle, za razumne ljude sāmo djelo ima jezik kojim govorи, tj. šalje nam poruke.

Upravo zbog toga, uvijek kada neko učini neko djelo, sāmi jezik toga djela govori drugima da je, po njemu, to dozvoljeno i ispravno.

Poslanikov sunnet isto to kaže:

Na osnovu spomenutog metoda razumnih, mi pristupamo Poslanikovom sunnetu kao šerijatskom dokazu. Znači da se za razumijevanje Božijih propisa, između ostalih argumenta, koristi i sunnet Poslanikov.

¹ Maryam, 64.

Šta je sunnet?

Na pitanje šta je Poslanikov sunnet reći ćemo da su to sljedeće tri stvari:

- a. Govor Božijeg posalnika, kao kada on, npr., kaže: "Namjera vjernika bolja je od samoga djela njegovog."
- b. Djelo Božijeg posalnika. Naprimjer, Poslanik s. a. v. a. rekao je: "Klanjajte kako vidite da ja klanjam." Sada, ako je neko video Poslanika kako obavlja namaz i potom sam iste te radnje obavljao, više nema mjesta pitanju zašto to tako radi, jer samo djelo Poslanika ima jezik koji nam je rekao kako se obavlja namaz.
- c. Poslanikova potvrda – تقرير (*tagrīr*). Potvrda znači da je neko djelo učinjeno u prisustvu Poslanika i da ga on nije spriječio, niti se negativno izrazio o tom djelu. Poslanikova šutnja znači da je dotično djelo dozvoljeno i da nije haram. U suprotnom, da nije dozvoljeno, Poslanik bi sigurno uka-zao na to. Ovo je metod svih razumnih ljudi na cijelome svijetu. Zbog toga nam je poznato da šutnja djevojke prilikom vjenčavanja predstavlja njeno prihvatanje, a ako ne prihvata taj brak, sigurno bi nepristajanje iskazala riječima. U svakom slučaju, djelo poslanika ima svoj govor, svoju poruku.

Pretpostavimo li da poslanik učini neki grijeh – utječemo se Bogu od takvih misli – a sam je zabranio činjenje nečeg takvog, sigurno je da će to djelo kod ljudi izazvati sumnjičavost i shvatit će ga kao nelogično i neopravdano, jer takav čin je u oprečnosti sa njegovim riječima. U ovakvom pretpostavljenom slučaju poslanik bi bio promicatelj dviju oprečnih stvari. Jedanput kaže da ga ne činimo, a s druge strane sam takvo djelo čini. Potpuno je jasno da propagiranje kontradiktornosti nije propagiranje Istine. Onaj ko promiče oprečnosti zasigurno nije upoznat sa Istinom.

Prema tome, bezgrešnost poslanikā bit će potpuna onda kada sami budu propagatori Istine, tj. kada između govora i djela bude potpuna usklađenost. Međutim, to je ostvarljivo tek ako sami poslanici budu očuvani od svakog oblika grijeha.

Neophodna pažnja u ovom pitanju

Ne treba oprečnost djela i govora shvatiti onako kako se ona danas poima u svakodnevnici. Znači, nešto se govori, a suprotno radi, kao naprimjer kada jedan doktor kaže pacijentu da ne puši jer je to štetno, a sam pacijent vidi doktora kako puši. U takvoj situaciji, ako bi pacijent htio slijediti doktora u njegovom djelu, bilo bi mu rečeno da ne gleda u doktora jer on možda hoće sebe da ubije, već da gleda u ono šta je rekao. Moguće je da postoje oprečnosti u govoru i djelu i kod nekog hodže, a da čovjek obraća pažnju jedino na ono što on kaže. U ovim slučajevima mi posmatramo Istinu i djelo koje nije u skladu sa Istom. Zbog toga možemo ne obratiti pažnju na njegovo djelo. Međutim, oprečnost u slučaju poslanikā nije ovakve prirode, jer Isti želimo od njih čuti i spoznati, naučiti šta je halal, a šta haram. Kako ćemo u slučaju da postoji oprečnost između govora i djela shvatiti koje od njih ukazuje na halal, a koje na haram. Moguće je da neko razumije ova dva čina tako što će djelo smatrati ispravnim, a za slučaj govora da je bio prisiljen reći suprotno ili da su nametnute okolnosti takvo šta iziskivale. Znači da je Istina ostala nejasna i izgubila se između govora i djela. U slučaju poslanikā mi razumijemo šta je halal, haram, mustehab i mekruh. Ovo je veoma važna činjenica i ne treba je zaboraviti.

Ajeti koji ukazuju na potpunu bezgrešnost poslanika

U Kur'anu postoji niz ajeta koji ukazuju na absolutnu bezgrešnost poslanika, a ovom prilikom ukazat ćemo samo na neke od njih:

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَإِنَّهُمْ أَفْتَدَهُمْ

Njih je Allah uputio, zato slijedi njihovu uputu.¹

Nakon što su navedene neke od osobina poslanika i neki od njih pojedinačno navedeni, poput Ibrahima, Ishaka i Jakuba, Kur'an

¹ Al-An'am, 90.

istiće njihovu posljednju odliku, njihovu upućenost, zbog koje Allah nalaže i Poslaniku da slijedi njihov put.

Prije nego što pristupimo tumačenju samog ajeta potrebno je dati odgovor na primjedbu upućenu samom ajetu o kojem raspravljamo, a to je da su neki od tumača Kur'ana ovaj ajet razumjeli kao dokaz da su Poslanik s. a. v. a. i njegov umjet obavezni slijediti šerijate pređašnjih poslanika, osim onih šerijata koje je Islam dokinuo, što potvrđuje i navedeni ajet.

Ovakvo mišljenje u potpunosti je pogrešno iz više razloga. Prvo, nijedan zdrav razum ne prihvata da neko ko je veći položajem slijedi nekoga ko je nižeg položaja. To je kao kada bi čovjek usred bijela dana upalio svjetiljku. Kada neko ima više znanja, nema smisla da se od njega traži obavezno slijedenje nekoga ko ima manje znanja i razuma. Drugo, sami ajet nema takvo značenje. Da je rečeno: "Slijedi njih" (فَبِهِ اقْتَدُهُ), spomenuto tumačenje bilo bi ispravno, no Ku'an kaže: "Slijedi njihovu uputu!" Između ostalog, ovakav Božiji govor izrečen je radi iskazivanja poštovanja poslanicima. Upravo zbog toga u spomenutom ajetu je rečeno *To je Allahovo uputstvo* (ذَلِكَ هُدًى اللَّهِ¹). Ne može se ništa ispriječiti između Gospodara i čovjeka kojeg On želi uputiti. U svakom slučaju, sam Kur'an daje odgovor na ovu pogrešnu konstataciju.

Ukazivanje ajeta na bezgrešnost

U ovom ajetu Kur'an direktno pripisuje uputu Gospodaru i poslanike vidi potrebitim jedino za uputom Uzvišenoga Boga. Zbog toga, Allah dž. š. nalaže Poslaniku da slijedi uputu ranijih poslanika.

Nakon toga, u 37. ajetu sure Az-Zumer, navedene su karakteristike Božije upute:

وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ

A onoga koga On na Pravi put uputi – niko ne može u zabludu dovesti.

¹ Al-An'am, 88.

Ako dva navedena ajeta postavimo jedan pored drugog, dobije se logički slijed zaključivanja, i to na sljedeći način:

Božiji posalnici upućeni su od Boga.

Svako ko je upućen od Boga ne može zapasti u zabludu.

Prema tome, poslanici su čisti od zablude.

Također, na drugom mjestu Kur'an kaže da je svakome koga Allah uputi ta uputa vječna:

مَن يَهُدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي

Koga Allah uputi, on je zasigurno (stalno) upućen.¹

Navedeni ajet zajedno sa ajetom koji govori o općenitom zakonu gradi logički silogizam iz kojeg se zaključuje da je uputa poslanika stalna:

Božiji posalnici su upućeni od Boga.

Koga Allah uputi, on je zasigurno (stalno) upućen.

Prema tome, Božiji poslanici su stalno upućeni i stalno su pod posebnom Božijom pažnjom.

Filozofski dokaz potrebe za poslanicima

U filozofiji je dokazano da svaki uzrok koji je činilac i koji dovodi u postojanje posljedicu, ujedno je i činilac njenog opstojanja. Uputa poslanika na početku je bila Božija volja radi posebnog cilja. Taj posebni cilj postoji sve do posljednih trenutaka njihovog života, kao i posebna pažnja Božija. Znači, oni su pod stalnom pažnjom Božijom. S druge strane, Gospodar u skladu sa ajetom u kojem kaže:

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ مُغَيِّرًا تِعْمَلاً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُعَيِّرُوا مَا
بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلَيْهِمْ

To je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kome ga je podario - sve dok se on sam ne promijeni - a Allah sve čuje i sve zna.¹

¹ Al-Kahf, 17.

neće promijeniti blagodat Upute koju je podario poslanicima, a koja ustvari predstavlja nečinjenje grijeha, tj. bezgrešnost, i ova blagodat bezgrešnosti nepromjenljiva je sve dok oni ne počine grijeh, što je nemoguće u slučaju posjedovanja ovakve osobine. Drugim riječima, Allah dž. š. podario je poslanicima blagodat koja je stalno u porastu; štaviše, Gospodar je rekao: *Ako budete zahvalni, Ja ču vam, zacijelo, još više dati.*²

Primjedba:

Moguće je da ovdje neko zamjeri rekavši da postoji razlika između grijeha i zablude, a ono što Kur'an govori o poslanicima tiče se zablude jer se u ajetu kaže: ...*niko ne može u zabludu dovesti.* Ono što vi kroz svoje izlaganje želite dokazati jeste pitanje grijeha, a to nije jednako zabludi. To bi po riječima Arapa značilo: Nije bila namjera da se dokaže ono što se dokazalo, a ono što je namjera dokazati, ne dokazuje se.

Odgovor:

Časni Kur'an dao je negativan odgovor kroz nekoliko ajeta, a jedan od njih je sljedeći ajet:

الَّمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَذُولٌ مُّبِينٌ
وَأَنْ اغْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِلَالًا كَثِيرًا أَفَلَمْ
تَكُونُوا تَعْقُلُونَ

O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejsnu, on vam je neprijatelj otvoreni, već se klanjate Meni; to je put Pravi. On je mnoge od vas u zabilu odveo, kako niste pameti imali?!"³

U ovom ajetu pokoravanje šejsnu, dakle griješenje, izjednačeno je sa zabludom. Prema tome, sa stanovišta Kur'ana, zabluda se odnosi i na grijeh. Znači, gdje god je počinjen grijeh, i zabluda je u pitanju.

Do sada su postale jasne sljedeće tri stvari:

¹ Al-An'am, 53.

² Ibrahim, 7.

³ Ya-sin, 60.

- a. Gospodar je podario poslanicima blagodat Njegove upute, i oni su pod direktnom pažnjom Božijom;
- b. Svako ko zasluži Božiji uputu ne može više biti zaveden na stranputicu;
- c. Svaki oblik ljudskoga grijeha i duhovne nečistote predstavlja zabludu i zastranje sa Pravoga puta.

Ove tri stavke u cijelini upućuju na činjenicu da su svi poslanici čisti od svakog oblika grijeha te da nikakda nisu učinili griešno djelo. Također, čisti su od toga da prilikom prihvatanja Objave i njenog prenošenja ljudima učine grešku.

Još jedan argument iz Kur'ana

Među ajetima koji ukazuju na potpunu bezgrešnost poslanika jeste i sljedeći ajet:

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيِّينَ
وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسْنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

*Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!*¹

Ovaj ajet ljude dijeli na dvije skupine, svaku sa sebi svojstvenim odlikama:

- a. Skupina onih čija je uputa uvjetovana, tj. onih koji, ako žele da se kreću pravim putem, trebaju pokoriti se Allahu dž. š. i Poslaniku.
- b. Skupina onih kojima je Allah podario blagodat. Odlika ove skupine jeste da oni koji u nju spadaju osim pokornosti Bogu nemaju drugoga posla. Dokaz za ovu činjenicu spomenut je u 60. ajetu sure Ya-sin: ...već se klanjate Meni, to je put Pravi, i ajetu koji svakodnevno učimo na namazu: *Uputi nas na Pravi put. Na put onih kojima si Svoju milost darovao, a ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, niti*

¹ An-Nisa', 69.

onih koji su zalutali. U slučaju da poslanici čine grijeh ili griješe pri preuzimanju Objave i njenog prenošenja ljudima, nije moguće da se na apsolutan način od Uzvišenog Boga traži njihov put. Ako bi poslanici zastranili sa Pravoga puta koliko treptaj oka, tražiti od Boga takvo šta značilo bi traženje zablude i propasti.

Jedno drugo kur'ansko kazivanje:

Časni Kur'an uporedo sa govorom o ibadetu Bogu i njegovim učincima govori i o slijedećem nefsa i strasti:

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَغْنَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّنَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ ثُورٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا شَاءَنَا عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّداً وَنُكِيَّا فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَانَغُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيَّباً

To su ti vjerovjesnici koje je Allah milošću Svojom obasuo, potomci Ademovi i onih koje smo sa Nuhom nosili, i potomci Ibrahimovi i Israilovi, i onih koje smo uputili i odabrali. Kad bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na tle padali i plakali. A njih smjeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama podoše; oni će ubrzo u Vatru dosjeti.¹

U ovom ajetu, kao i prije, Allah dž. š. ljude je podjelio u dvije skupine:

- Skupinu pohvalnih, tj. ljudi koje je Bog obasuo svojim blagodatima, a oni naspram te milosti uplakanih očiju padaju ničice ponizno licem na zemlju čineći ibadet Njemu. Cijelim svojim bićem pokorni su mu i zahvalni na Njegovoj milosti;
- Skupina pokuđenih, tj. onih koji su naslijedili prvu skupinu, ali suprotno njoj nisu iskazivali zahvalnost na blagodatima. Namaz su olahko prihvatali. Odgovorili su pozitivno na poziv strasti i šejtana. Oni će se ubrzo susresti sa Džehennemom.

¹ Maryam, 58-59.

Dakle, prva skupina nikada nije slijedila strasti, što će se okončati time da neće otići u Džehennem. Dio ajeta: *koji molitvu napustiše i za požudama podoše; oni će ubrzo u Vatru dospjeti*, izrečen je na općenit način i takvo šta u potpunosti je negirano od strane prve skupine. Ovo govori o tome da čak i prije poslanstva nisu činili grijeh, odnosno ukazuje na apsolutnu bezgrešnost poslanika, neka je mir Božiji sa svima njima.

Argument razuma o bezgrešnosti poslanika

Neki su bezgrešnost poslanika dokazivali putem razuma. U svojoj argumentaciji navodili su sljedeće:

1. Znamo da je Bog poslao skupinu među ljudi da donese Njegovu poruku upućenu njima.
2. Mudžize i znanje, koje drugi ne mogu priskrbiti, njima je dato. Značenje mu'džize je da sve što oni kažu Istina je koja od Boga dolazi. Dakle, oni su i poslanici i istinoljubivi te im nikakva laž nije svojstvena. Gospodar zna da oni nikada neće koristi ono što im je dato u pogrešne svrhe. Njihova prošlost svjedoči ovu činjenicu.

Možda i sljedeći segment dove koju učimo u određenim prilikama potvrđuje spomenutu činjenicu: "Ti si ih obavezao da na Ovome svijetu žive u istinskom značenju *zuhda*, Ti si znao da će oni ispuniti svoj zavjet, zato si ih prihvatio te im sjećanje na Tebe podario." Upravo zbog toga Kur'an pravo izbora poslanika pripisuje Bogu zbog Njegovog znanja i Njegove obaviještenosti o svim bićima.

الله أعلم حيث يجعل رسالته

*Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje.*¹

Dakle, iz spomenutog ajeta jasno se razaznaje da Allah najbolje zna kojem će biću podariti tešku obavezu poslanstva, jer je čovjek, između ostalog, bio taj koji je prihvatio Božiji *emanet*, dok su se svi drugi, pa čak i Nebesa, Zemlja i planine, ustegli od prihvatanja.

¹ Al-An'am, 124.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَابْيَأْنَ أَنْ يَحْمِلُنَّهَا وَأَشْفَقُنَّ مِنْهَا وَحَمَلَهَا إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

*Mi smo Nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobjojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek – a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkosmislen.*¹

Planine i pored sve svoje moći, kojom čak i Zemlju mirnom drže da se ne raspadne², nemaju moći naspram očitovanja Gospodara.

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَهُ خَائِسًا مُتَصَدِّعًا مِنْ حَسْيَةِ اللَّهِ وَتَأْكُلُ الْأَمْثَالَ نَصْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

*Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi video kako je strahopostovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo. Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili.*³

Međutim, čovjek je smogao snage, prihvatio je emanet i uspio ga je podnijeti.

Hafiz Širazi kaže:

آسمان بار امانت نتوانست کشید قرعه کار بنام من دیوانه زدند

Nebo emanet podnijeti ne mogavše,

Na mene ludoga žrijebe pade.

Na isti način kako je samo čovjek između svih bića prihvatio Božiji emanet, tako je samo mala skupina među ljudima imala snage prihvatiti tešku obavezu poslanstva. Potpuno je jasno da ovaj odabir nije ni sličan onome što mi vidimo prilikom raznih ovosvjetskih izbora za društvene položaje. Odabir poslanika u skladu je sa njihovim zaslugama i potencijalima.

Kur'an eksplisitno ističe sljedeće:

¹ Al-Ahzab, 72.

² Naba', 6-7: Zar Zemlju posteljom nismo učinili, i planine stubovima.

³ Al-Hašr, 21.

Ako čovjek pažljivo iščita sveti tekst Kur'ana, jasno će shvatiti ovu zaslужnost kod poslanika, kao što je i kazivanje o poslaniku Jahjau, a. s.:

يَا يَحْيَىٰ حُذِّلِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَأَتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِّيًّا

O Jahja, prihvati Knjigu odlučno! – a dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio.¹

U nastavku Kur'an navodi neke od njegovih osobina još iz dječake dobi koje govore o njegovoj zaslужnosti:

وَحَنَّا مِنْ لَدُنَّا وَرَكَاءَ وَكَانَ تَقِيًّا وَبَرًّا بِوَالدِّيَهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَارًا عَصِيًّا

...I nježnost od Nas i čednost, i bogobojazan je bio, i roditeljima svojim bio je dobar, i nije bio drzak i ne-pristojan.²

Kazivanja o hazreti Isau a. s. koji je još u utrobi majke govorio tješeći je, o hazreti Jusufu a. s. i svim njegovim neobičnim iskušenjima, ili o hazreti Ibrahimu a. s. koji je uspio prebroditi mnoštvo velikih iskušenja, svjedoče o teškoj obavezi poslanstva.

Općenita analiza životopisa poslanika a.s.:

Životne dihodovštine poslanika dijele se na posebne i obične.

- Posebnu skupinu čine oni poslanici koji su još od samog početka svojih života bili pod posebnom Božijom pažnjom, za što su očigledni primjeri život hazreti Isaa, hazreti Jahjaa, hazreti Isma'ila, sina hazreti Ibrahima, te u velikoj mjeri i hazreti Jusufa³, neka je mir i blagoslov Božiji sa svima njima dok je Neba i Zemlje. Oni su od samog početka putovanja bili upoznati sa zbiljama i Istinama nebeskim i bili su pod posebnom Božijom milošću i pažnjom.
- Međutim, pripadnici druge skupine poslanika imali su jedan potpuno običan život. U jednom trenutku neočekivano bi

¹ Maryam, 12.

² Maryam, 13-14.

³ Riječi: *u velikoj mjeri i Hazreti Jusufa*, znaće da se iz Kur'ana jasno može razumjeti da je njemu prilikom pada u bunar data neka vrsta objave.

stupali u kontakt sa Skrivenim svijetom, kao što je to bio slučaj sa hazreti Musaom, hazreti Jusufom, a također u određenoj mjeri i hazreti Ibrahimom, i od svih najvažnijim, hazreti Muhamedom s. a. v. a. - koji je u periodu do četrdesete godine živio kao ostali ljudi, bavio se trgovinom i ostalim poslovima, nakon čega je u jednom iznenadnom bljesku osvijetlio cijeli svijet i otklonio tamu koja ga je prisikala, obznanivši mu nebeske zbilje.

Sve ove razlike jesu radi dvije stvari:

- a. radi očitovanja i ostvarenja Istine: *Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje,*
- b. radi iskušenja ummeta.

Kada imamo neoboriv dokaz da je pečat poslanstva, naš Poslanik, Muhamed s. a. v. a. najveći poslanik i njegova vjera najsavršenija, u tom slučaju ne može se prihvati da je on do svoje četrdesete godine živio poput jednog beduina u pustinji, potpuno neobaviješten o nebeskim zbiljama, a znamo da je Isa a. s. govorio još u utrobi majke, ili, kao što je Kur'an prenio, da je u kolijevci rekao: "*Ja sam Allahov rob*", reče, "*meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti.*"¹ Kur'an također prenosi slučaj hazreti Musaa a. s. jednog od poslanika *ulul-azma*, koji je srušio najvećeg silnika svoga vremena, a bio je potpuno neobaviješten do svoje četrdesete godine?!

Prema tome, Gospodar želi da svoje znanje očituje i da nas pouči da su svi događaji i svi poslovi utemuljeni na mudrosti i koristi. Jedan od važnih događaja je i slanje poslanika. S druge strane, mi spoznajemo činjenicu da su zakoni stvorenoga uspostavljeni na temelju zapovijedi Božije. Ako je za dostavu Isaove poslanice potrebno da on bude u kontaktu sa skrivenim svjetom još u kolijevci i da bude čiste neukaljane duše, sigurno je da je za dostavu veće i savršenije poslanice potrebno da njen donositelj bude pod okriljem još izraženije pažnje.

Kur'an obznanjuje:

¹ Maryam, 30.

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرَّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

Zaista, Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijeha odstrani, i da vas potpunim čišćenjem očisti.¹

Ovim ajetom ne želi se iskazati svakodnevno i uobičajeno predočenje, čiji je jedini cilj zadovoljiti neku prihvaćenu šemu - saobraćanja među ljudima i time iskazati poštovanje Poslaniku s. a. v. a., već se želi objelodaniti sunnet i zakon stvaranja u vezi sa nosiocima vjere nakon Poslanika. Želi se obznaniti zakon po kojem obavezu širenja poslanice mogu preuzeti jedino osobe pročišćene od strane Uzvišenoga Boga.

Zbog toga je neophodno da se ovo pitanje analizira sa većom pažnjom i da se pri tome izbjegavaju površni pristupi i pogrešni zaključci. Kur'an je Božiji govor i objavljen je radi naše upute. Prema tome, trebamo spoznati Božiju riječ onako kako to On želi, a ne kako to mi sami želimo ili osjećamo. Naši osjećaji i naše želje ne mogu nikako mijenjati Zbilju. Ukrzo ćemo se i neizbjegno susresti sa tim Zbiljama.

Mu'džiza (čudo) kao dokaz Božanskog porijekla poslanstva

Mu'džiza predstavlja obavljanje nekih poslova koji su izvan moći običnog svijeta. Poslanici posjeduju takvu moć zato što su ovlašteni za poslanstvo i širenje objavljene im vjere. U njihovim životima ni na trenutak ne postoji zastranjenje sa Pravoga puta.

Dokaz:

Razum i fitret svakog čovjeka najbolji su dokaz i osvjedočenje spomenute tvrdnje, jer čovjek koji poziva nečemu, a sam radi suprotno svom pozivu, nije dostoјan takvog pozива. Prema tome, mu'džize su najbolji argument dostojnosti poslanika, kako u primanju objave, tako i u njenom prenošenju ljudima.

Primjedba:

Pitanje pozivanja ka jednom cilju nije ograničeno samo na poslanike. Vidimo kako i obični ljudi pozivaju nekim svojim -

¹ Al-Ahzab, 33.

ciljevima i idejama, koje se tiču društva, i u tome istrajavaju. Međutim, svjedoci smo da u tome griješe i imaju manjkavosti. Zašto isto to ne vrijedi i kada je riječ o poslaničkom promicanju Objave?! S druge strane, narod prelazi preko istih tih grešaka i manjkavosti u njihovom djelovanju i to ne ostavlja ni najmanjeg traga na njihov poziv. Dakle, nije sporno da i za poslanike vrijedi isti zakon koji vlada među pukom, tj. da njihovo djelovanje bude oprečno onome čemu pozivaju.

Odgovor:

Nedostaci i slabosti običnih ljudi u svom pozivanju ka nečemu mogu biti iz sljedećih dvaju razloga:

1. nesmatranje slabosti i nedostataka štetnim,
2. zadovoljenje s ostvarenjem željenog cilja i manjim od onoga čemu su pozivali.

Znači, oni kontradiktornost govora i djela ne smatraju štetnim za svoj poziv. Zato ovome pitanju, do određene granice, pristupaju olakso ili se zadovoljavaju određenom razinom postignutog. Naprimjer, cilj im je steći položaj ili vlast, i u kontekstu toga trud kojim bi ostvarili svoj cilj smatraju dovoljnim, a prema drugim stvarima ne smatraju se obaveznim i odgovornim.

Međutim, ovakvo što ne vrijedi za Boga i poslanike. Djela Uzvišenoga Boga nisu obojena tolerancijom, a i Sam je rekao:

إِنَّ اللَّهَ لَقُوْلٌ فَصُلُّ وَمَا هُوَ بِالْمُهَزَّلِ

*Kur'an je doista govor koji rastavlja istinu od neistine, lakrdija nikakva on nije!*¹

Drugim riječima, sve što Allah dž. š. kaže sama je Istina; nije mu svojstveno da se šali niti da se poigrava. S druge strane, Nje-gova namjera je sigurno ostvariva, kao što se to ističe u 3. ajetu sure At-Talaq:

إِنَّ اللَّهَ بِالْعُلُّ أَمْرُهُ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا

¹ At-Tariq, 13-14.

Allah će zaista ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu odredio mjeru.

Nečija primjedba može izgledati ovako:

Sam Kur'an navodi činjenicu koja dokida vašu tvrdnju:

فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مَنْهُمْ طَائِفَةٌ لَّيْقَهُوا فِي الدِّينِ وَلَيُنَذِّرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعْنَهُمْ يَخْذِرُونَ

Nek se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upuste u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kada mu se vrate, da bi se Allaha pobjojali.¹

Spomenutim ajetom jedna skupina ljudi biva obavezna širiti vjeru, a sigurno je da nije bezgrešna. To znači da će između njihovog govora i djela zasigurno biti oprečnosti, a i pored toga ti ljudi imaju obavezu propagirati Božiju vjeru?

Hafiz je govorio sljedeće stihove:

واعظان کاین جلوه در محراب و منبر می کنند
چون بخلوت می روند آن کار دیگر می کنند
مشکل دارم ز دنشمند مجلس باز پرس
توبه خرمایان چرا خود توبه کمتر می کنند
گویا باور نمیدارند روز داوری
کاین همه قلب و ذغل در کار داور می کنند

“I Hafiz je umoran od onih koji naređuju dobro i odvraćaju od zla. Pitate se zašto oni koji pozivaju na pokajanje i sami malo čine tevbu. Osjeća se da oni ne vjeruju u Dan obračuna, jer da vjeruju, ne bi sve ove Božije propise iskrivili.”

U odgovoru na drugi dio primjedbe treba istaći da su poslanik i njegovo promicanje Objave potvrđeni od strane samog Boga, tako da sve što poslanik kaže i uradi ispravno je. Takva lica imaju dozvolu promicati ono što su naučila od vjere i ništa više od toga.

¹ At-Tawba, 122.

Onaj ko prigovara našem mišljenju navodeći spomenuti ajet bio bi u pravu kada bi ajet potvrđivao ispravnost svih djela i govora ljudi koji propagiraju vjeru. Međutim, jasno je da ajet na takvo šta ne ukazuje.

Drugim rječima, ovaj ajet predstavlja odobravanje metoda razumnih, jer nije moguće da se svi ljudi posvete izučavanju vjerskih zbilja i napuste svoja zanimanja da bi, kada se vrate u svoj narod, mogli dati odgovore na pitanja prijatelja i zamjerke neprijatelja. Uzvišeni Bog dozvolio je da jedna skupina iz svakog naroda odseli u islamske naučne centre i nauči vjerske propise kako bi, kada se vrate, mogli narod pozivati Bogu. Prema tome, propagiranje ove skupine ljudi nije jednako propagiranju Božijih poslanika. Mi ne slijedimo njih već originalne izvore vjere na koje se oni pozivaju. Upoređivanje ovih dviju skupina, prema tome, velika je greška.

Dodatni dokaz o bezgrešnosti poslanika

Jedan od ajeta koji ukazuje na bezgrešnost poslanika jeste sljedeći:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ

Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se, prema Allahovom naređenju, pokoravali.¹

U ovom časnom ajetu obznanjen je krajnji cilj slanja poslanika – pokornost Njemu. Drugim riječima, ako bi se neko zapitao kakav je cilj slanja poslanika, kur'anski bi odgovor glasio: da bi ljudi njima bili pokorni; sve što kažu treba poslušati. To bi bio krajnji cilj.

Allah od ljudi želi sve ono što im Njegov poslanik naređuje.

U predavanjima koja smo ranije spominjali rečeno je da ljudi svoje želje ispoljavaju na dva načina: govorom i djelom.

Dakle, *risalet* poslanika manifestira se kroz njihov govor i njihova djela. Zbog toga Kur'an kaže sljedeće:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَّسُولِ اللَّهِ أَسْوَةٌ حَسَنَةٌ

¹ An-Nisa, 64.

Zaista vi u Allahovom poslaniku imate divan uzor.¹

To znači da je sve njegovo: akaid, moral, ponašanje, uzor za vas i ono što vas poziva ka Istini. Štaviše, uzor se jače očituje u ponašanju nego u govoru. Kada je hazreti Musa a. s. rekao svojim sljedbenicima da zakolju kravu, oni su ga shvatili kao da se on s njima poigrava. Musa a. s. im na to reče:

أَعُوذُ بِاللّٰهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِيِّنَ

Ne dao mi Allah da budem neznanica!²

Iz spomenutog ajeta možemo razumjeti da čak i jedna šala za poslanika predstavlja nedopustivost. Položaj poslanstva mnogo je uzvišeniji od pretpostavke da bi oni mogli druge ismijavati i pričati besmislice, jer su i sami daleko od mogućnosti da učine nešto suprotno Božijoj volji, zadovoljstvu i odredbi.

Prepostavimo situaciju da je Poslanik prilikom propagiranja Objave u govoru pogriješio i nakon toga od naroda tražio da oni urade isto, ili da nije razumio nešto prilikom prihvatanja Objave, ili da je u dostavljanju Objave nešto zaboravio i u svemu tome od naroda tražio da se odazovu njegovom pozivu. Da li bismo to mogli smatrati Božijom zapovijedi? Ne bismo, jer Gospodar osim Istine ne želi ništa drugo. U takvim okolnostima pojavila bi se kontradiktornost u onome što Gospodar želi. S jedne strane, On kaže:

*“A Mi smo poslali svakog poslanika zato da bi mu se,
prema Allahovom naređenju, pokoravali.”³*

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللّٰهِ

A, s druge strane, osim Istine ništa drugo se ne traži od ljudi. No ovdje se javlja problem sravnjivanja ovih dvaju stvari (zbilje i šale), a da jedna drugu pri tom ne isključi. Zapravo, sa stanovišta razuma, to je nemoguće jer predstavlja kontradiktornost.

¹ Al-Ahzab, 21.

² Al-Baqara, 67.

³ An-Nisa, 64.

Na isti način gleda se i na griješ poslanikov. Ako bi poslanik počinio griješ, bilo riječju ili djelom, a s obzirom na činjenicu da su nama njihov govor i djelo dokazi, to bi značilo da se i od nas samih traži slijedenje istoga. S jedne strane, griješ je pokuđeno djelo kod Boga i treba ga izbjegavati, a s druge strane, vidimo da nam Bog zapovijeda u Kur'anu da se pokoravamo poslanicima. Ono što nužno proizlazi iz dvaju oprečnih stavova bilo bi da jedno djelo istovremeno za Boga bude pohvalno i odbačeno. Znači da nam je istovremeno i zapovijedio i zabranio jednu te istu stvar. Čist i uzvišen je Bog da bi Njemu bila pripisiva takva kontradiktornost.

Sljedeća primjedba:

S obzirom na činjenicu da je Bogu dozvoljeno nametanje obaveze koja je izvan ljudskih mogućnosti, zašto i ovaj slučaj ne bi bio od onih kojim se od nas traži ispunjenje nemogućeg?!

Odgovor:

Prvo, naš Gospodar je negirao nametanje nemoguće prvotne obaveze.

لَا يُكَفِّرُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

– *Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih.*¹

a ako je i zahtijevao od ljudi nemoguće, rečeno je:

رَبَّنَا وَلَا تُحِمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا

– *Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti*²,

bilo da je to u obliku propisa, kao što se desilo u narodu Musaa, ili u obliku *azaba* (kazne) - kao što je izobličenje lika (pretvaranje nekih jevreja u lik majmuna, svinje i sl.).

Drugo, ovdje nije u pitanju zapovijed izvršenja nečeg nemogućeg, već je i sama zapovijed po sebi nemoguća, jer se nešta istovremeno i želi i zabranjuje. I obaveza je i nije obaveza. I ispoljava se volja i ne ispoljava. I pohvalno je i pokuđeno. Dakle, ne pripada to zapovijedi nemoguće obaveze, već je i sama obaveza nemoguća.

¹ Al-Baqara, 286.

² Al-Baqara, 286.

Sljedeći kur'anski dokaz bezgrešnosti poslanika je i 165. ajet sure An-Nisa:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

...O poslanicima koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allahom imali.

Drugim riječima, ovaj ajet dokida opravdanje onih koji bi možda prigovorili: "Da nismo vas slijedili, sada ne bismo zastranili u životu i ne bismo bili kažnjeni."

Bezgrešnost bi se iz spomenutih ajeta mogla shvatiti kao:

1. Uzvišeni Gospodar slanjem poslanika, neka je mir s njima, želi ukloniti svaki oblik pravdanja i isprike kod ljudi. Na taj način, za svaki počinjeni grijeh i prekršaj zakonitosti stvaranja postoji dokaz Božiji protiv njih.
2. Smisao dolaska poslanika upotpunjeno je i samim tim put griješenja ljudima je zatvoren – tj. onda kada poslanici ne učine ni najmanji grijeh djelom i rječju, i ne učine nijedno djelo i ne izgovore nijednu riječ oprečnu Božijem zadovoljstvu. Na taj način, Gospodar bi mogao reći sljedeće: "Zar oni (poslanici) nisu bili (ljudi) poput vas, a ostali su zdravi?!" Također, dokaz je upotpunjeno onda kada poslanici ne učine grešku prilikom primanja Objave, njenog razumijevanja i prenošenja ljudima. U suprotnom, moglo bi se reći: "Bože, ovi ljudi, Tvoji poslanici, bili su ti koji su pogriješili u prihvatanju Objave, u njenom razumijevanju, i oni nisu nama prenijeli Istinu onakvom kakva jest." U tom slučaju ne bi bio ispunjen cilj i namjera slanja poslanika, što je u suprotnosti sa Božjom mudrošću.

Noova primjedba:

Svi navedeni ajeti koji dokazuju bezgrešnost poslanika ukazuju jedino na činjenicu da poslanici ne čine grijeh, a to nije ono što vi želite dokazati, tj. dokazati moć poslaničke bezgrešnosti. Ova moć nema veze sa činjenjem ili nečinjenjem određenog djela, zapravo ona je viša od samog čina djela. Ta je moć odraz duševnih -

potencijala isto što su spoljnja djela rezultat duboko ukorijenjene - osobine zvane *meleke nefsani* (ملکہ نفسانی).

Odgovor:

Istina je da se time dokazuje moć utkana u samu bit poslanika koja ih čuva od grijeha i grešaka. Gornji stav ne nanosi nikakvu štetu našoj argumentaciji utemeljenoj na ajetima, jer ono što mi tvrdimo jeste da nijedan poslanik ne čini grijeh, ni *zahirski* ni *batiniski*. Kur'an je otvoren po ovom pitanju:

إِنَّ اللَّهَ بِالْعُلُوِّ أَمْرٌ هُوَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا

*Allah će zaista ispuniti ono što je odlučio, jer jedino je
On taj koji je svemu odredio veličinu.*¹

Allah je odredio mjeru svemu tako da se ona mora u potpunosti ispuniti, ni trunku manje ni više. Zbog toga nijedna moć ne može stati Bogu na put ostvarenja Njegovih ciljeva. Časni Kur'an kaže:

إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

*Moj Gospodar je zaista na pravom putu.*²

Značenje Pravoga puta jeste da on nema ni najmanjeg iskrivljenja ni zastranjenja. A budući da su poslanici na Pravom putu, jasno je da je i njima neprepisiva bila kakva pogreška i krnjavost.

Ako sve do sada rečeno zanemarimo, zar ne možemo onda kazati da u cijeloj Kreaciji vlada zakon kauzaliteta. Znači, svaka pojava i svako biće imaju svoje ostvarenje u spoljnjem svijetu - i svi su oni povezani sa Izvorom koji ih je stvorio.

Da li se može reći da su djela poslanika, neka je mir s njima, izuzeta iz ovoga pravila stvaranja? Nikada! Sva djela poslanika čista su pokornost i u skladu su sa kretanjem cijele Kreacije i uređenjem, što nije ništa drugo do Istina. Ta su djela povezana sa moći koja se nalazi u dušama poslanika, a moć je ono što se želi dokazati u nastavku.

¹ At-Talaq, 3.

² Hud, 56.

Pitanje:

Šta je uzrok različitosti ljudskih djela? Ako bi nas upitali zašto čovjek nekada prašta, a nekada čini nepravdu, nekada je lijepog, a nekada ružnog ahlaka, nekada se okreće ibadetu, a nekada slijedeњu šejtana i strastima - šta bismo na to mogli reći, šta je to uzrok njihove različitosti.

U odgovoru ćemo reći sljedeće:

Čovječije ponašanje je nekada na spekulativnoj razini, a drugi puta praktične naravi. To znači da se čovjek svjesno treba - opredijeliti za neko djelo koje želi uraditi. Odabiranje znači izdvajanje jedne između dviju i više stvari. Prirodni rezultat odabiranja podrazumijeva da sve stvari koje čovjek treba izabrati postoje u njegovom umu - i sve dok neku od njih ne vidi ljepšom i boljom neće je ni izabrati.

Dakle, svako ljudsko djelo vezano je za spoznajnu sliku u duši činitelja. Ako ta slika u duši bude potekla iz srdžbe ili strasti, onda će učinjeno djelo poprimiti oblik nepravde i zuluma. Ako, pak, spomenuta slika poteče iz osjećaja ljubavi i samilosti, djelo će poprimiti oblik prijateljstva i samilosti.

Prema tome, spoznajna slika koju čovjek posjeduje o nekoj stvari određuje put djelima i mijenja im oblike. U nastavku donosimo raspravu o razlici između naše i poslaničke pokornosti Bogu, dž. š.

Nema sumnje da su sva djela koja poslanici učine - a pretpostavili smo da sva predstavljaju pokornost Bogu i da su u skladu sa uređenjenjem cijele Kreacije - u potpunosti stvar slobodnog izbora poslanika, kao što su to i sva djela običnih ljudi.

Prethodnu raspravu možemo sumirati kroz nekoliko stavki:

1. Razlika između naših i poslanikovih djela jeste u činjnicu da smo mi nekada pokorni Bogu i ponašamo se u skladu sa pravilima uređenja Kreacije, a nekada činimo grijeh i izlazimo van spomenutog puta.
2. Nema sumnje da su sva djela stvar slobodnog izbora. Značenje slobodnog izbora jeste činjenica da je djelo utemeljeno na znanju i proizlazi iz volje onoga ko ga čini.

3. Odgovor na pitanje jesu li neka djela čin poslušnosti ili grijeha ogleda se u onoj razlici slike koja postoji u nefsu. U slučaju da je ta slika (percepcija) odraz strasti, onda je djelo na koje se odnosi grijeh i predstavlja zastranje sa Pravoga puta - a ako je spomenuta slika u skladu sa putem pokornosti, to djelo je ibadet i poprima boju i miris Istine.
4. Nesumnjivo je da se čin grijeha i pokornosti kod čovjeka razlikuju. Onaj ko se bori u ratu na putu Istine i njenog očuvanja ne razlikuje se, u svojoj nutrini, od onoga ko se bori protiv Istine - jedina razlika između ovih dvaju ljudi jeste u njihovoj umskoj slici i percepciji ovog djela. Ako ta umska slika i uvjerenje budu jedan od objekata očitovanja Istine, onda i samo djelo predstavlja Istinu i džihad na Božijem putu. U suprotnom, čovjek se kreće na putu šejtana i suprotno kretnji uređenja Kreacije.
5. Ako umska slika bude imala stalnost, i ljudska djela imat će postojanost na tom putu, bilo da je umska slika Istina ili neistina (*batil*). Dakle, ako neko stalno čini grijeh i zlo, to je zato što je njegova umska slika stalno nepromjenljiva - odnosno odražava zlo. S druge strane, ako je neko stalno u dobru, to je zato što ga je njegova umska slika potakla na činjenje dobra, tj. u njegovom poimanju ne postoji zastranje sa Pravoga puta.

Na osnovu gornjeg principa, djela Božijih poslanika a.s. stalno su odraz slike pokornosti. To nije moguće osim u slučaju da je njihovo znanje u (slobodnom) izboru djela uzeto direktno sa Izvora, te da je nepromjenljivo i u skladu sa Istinom. Prema tome, njihova slika ili poimanje nije ništa drugo doli predstava da stalno treba biti pokoran svome Gospodaru.

6. Rečena slika znanja i duhovna forma, koja je duboko i čvrsto trajno usađena u duši i koja je nepromjenljiva, naziva se *meleke duše*¹ (ملکہ نفسانی), kao što postoji i *meleke hrabrosti, pravednosti, čednosti* itd. Čovjek koji sa sobom nosi *meleke hrabrosti, ponijet će se hrabro u svim nedaćama; čovjek koji je strašljiv, djelovat će uzinemireno u svim okolnostima, a čovjek*

¹ Termin u ahlaku koji označava upravo osobinu duboko ukorijenjenu u duši. Riječ meleke nije isto što i riječ melek, koji je duhovno biće. (Op. Prev.)

čije je poimanje stalno u skladu sa Istinom i logičkom kretnjom, njegova djela uvijek će biti odraz pokornosti Uzvišenom Bogu. Upravo takva osobina duše čuva čovjeka od slijedeњa strasti i grijeha.

7. Budući da se poslanici ne razlikuju od ostalih ljudi u stvaranju, svako djelo koje učine jeste na osnovu slobodne volje.

Primjedba:

Prihvatimo li stav da oni posjeduju nešto što im, u skladu sa posebnom Božijom voljom, ne dozvoljava da učine grijeh, u tom slučaju nemamo ni najmanjeg, bilo kur'anskog ili filozofskog, dokaza u njihove bezgrešnosti - jer bi se tada dalo zaključiti da bi oni trebali biti izvan prirodnog stanja, tj. imati suštinsku razliku u odnosu na ostale ljudi. Međutim, Kur'an to odlučno negira i kaže:

فُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مَّتَّكِنٌ

*Reci: "Ja sam čovjek kao i vi."*¹

Nadalje, ako bi to bilo tako - njihovo nečinjenje grijeha ne bi bio njihov izbor, već činilac nametnut izvan njih. A jasno je da vanjski činioci ne mogu imati učinka na ljudsko savršenstvo i sreću, a ako i imaju, oni sami po sebi nisu dovoljni.

I zadnje, tada ni Božiji dokaz ne bi bio upotpunjeno, jer bi svaki čovjek mogao reći: "Bože da smo i mi imali takvu zapreku od nečinjenja grijeha, ni mi ne bismo činili grijeha niti bismo zastranili sa Pravoga puta."

8. Značenje bezgrešnosti – عصمت ('ismet), jeste postavka da je Uzvišeni Bog stvorio u čovjeku uzrok čijim postojanjem sva ljudska djela čine pokornost. Taj uzrok nije ništa drugo do duboko ukorijenjeno znanje u duši - tj. *meleke nefsanī* (ملکه نفسانی).

Dakle, bezgrešnost označava trajno posjedovanje ispravne predodžbene slike u duši koja sprečava njenog posjednika od zastranjenja u djelima.

¹ Al-Kahf, 110.

O POSLANSTVU

U ovom poglavlju želimo raspravljati o poslanstvu i njegovim učincima gledano iz triju uglova:

1. iz ugla Kur'ana i sunneta,
2. sa stajališta filozofije i razuma,
3. iz ugla društvenog položaja.

Kao što je Kur'an časni u spomenutom ajetu govorio o Zbilji upute posredstvom Objave, u mnogim drugim ajetima naveo je imena onih kojima je Božija Objava data, koristeći pri tome različite izraze za njih. Najčešće su za ove istaknute ljude povezane sa skrivenim svijetom korištena dva termina, koja, ustvari, predstavljaju i jednu vrstu njihove podjele. To su termini vjerovjesnik (نبی) i poslanik (رسول). Vezano za prvi oblik Kur'an kaže:

وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ

...*I dovest će se vjerovjesnici i svjedoci...*¹, a za drugi:

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أَجْبَثْتُمْ

*Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita: "Da li su vam se odazvali?"*²

¹ Az-Zumar, 69.

² Al-Ma'ida, 109.

Ko je poslanik?

Sa stanovišta Kur'ana poslanik je osoba koja ljudima donosi poslanicu (رسالت) i poruku od Boga. Dakle, vrijednost poslanika je u činjenici da on ima obavezu posredništva između Stvaraoca i stvorenja. Iz rečenog se razaznaje da su samo poslanici oni koji zemaljskog čovjeka povezuju sa Uzvišenim Bogom i da sve što ljudi imaju posjeduju to posredstvom Objave.

Razlika između poslanika i vjerovjesnika

Neki zastupaju mišljenje da je odnos između vjerovjesnika i poslanika subordinirani odnos (عام و خاص مطلق). To bi značilo da je svaki vjerovjesnik poslanik, a svaki poslanik nije vjerovjesnik. Poslanik sve dok ne primi vijest ne može biti prenosilac poruke i poslanice. Tako, vjerovjesnik može primiti vijest, ali nije obvezan da je obznani i prenese ljudima. Dakle, logički gledano, između njih vlada subordinirani odnos.

Zapažanje allame Tabatabija o ovom pitanju

On kaže da gornja tvrdnja nije ispravna budući da u Kur'anu čitamo:

وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

I spomeni u Knjizi Musaa! On je bio iskren i bio je poslanik, vjerovjesnik.¹

Navedenim ajetom želi se istaknuti i pohvaliti položaj Musaa, a. s.. U ajetu je spomenut i kao poslanik i kao vjerovjesnik. Sam čin veličanja i hvale ne dozvoljava da govor teče od specifičnog ka općenitijem, te da kažemo prvo je bio vjerovjesnik, a tek onda poslanik. Pogledajmo sljedeći ajet:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٌّ

Prije tebe Mi nijednog poslanika ni vjerovjesnika nismo poslali...¹

¹ Maryam, 51.

U spomenutom ajetu i poslaniku i vjerovjesniku pripisan je glagol *poslati*, a prema mišljenjima *mufessira* ne bi trebalo glagol poslati (ersele) dovoditi u vezu sa vjerovjesništvom (*nubuvetom*).

Ono što se može zaključiti iz ajeta: Ahzab, 40; Junus, 47; Nahl, 15; Baqara, 213, gledajući ih objedinjeno, jeste sljedeće:

Vjerovjesnik (*nebij*) je lice koje ljudima objašnjava sve što predstavlja vrijednost osovsvjetskog i onosvjetskog života, temeljna načela i njegove pojedinačne grane. Sve to iziskuje Božija milost spram upute ljudi prema njihovoј željenoj materijalnoj i duhovnoj sreći.

Poslanik (*resul*) je ona osoba koja ima posebnu poslanicu od Uzvišenog Boga sa kojom se pravac hoda ljudskog roda upotpunjaje, tj. čini ga cjelevitim. Prema tome, ako bi ljudi prekršili propisani put, dočekala bi ih kazna i patnja, jer se taj njihov postupak shvata kao protivljenje Istini.

لَيْلَأَ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرَّسُولِ

...Da ljudi poslige poslanika ne bi nikakva opravdanja
pred Allahom imali...²

Allame Tabatabai kaže: Više od toga ne može se razumjeti iz Kur'ana u vezi sa razlikom između vjerovjesnika i poslanika.

Dakle, poslanici posjeduju čast donosilaca poslanice i posredništva između stvorenja i Stvoritelja, dok vjerovjesnik ima čast spoznaje Boga i Božanskih učenja.

Koliko je bilo vjerovjesnika?

Iz samoga Kur'ana razumije se da je vjerovjesnika bilo mnogo, ali o svima njima nije bilo govora u Kur'anu.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَبَيْلَكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَفْصُلْ عَلَيْكَ

¹ Al-Hagg, 50.

² An-Nisa', 164.

I prije tebe smo poslanike slali, o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali.¹

Vjerovjesnici koji su spomenuti u Kur'anu jesu: Adem, Nuh, Idris, Hud, Salih, Ibrahim, Lut, Isma'il, El-Jese'a, Zul-Kifl, Ilijas, Junus, Ishak, Ja'kub, Jusuf, Šu'ajb, Musa, Harun, Davud, Sulejman, Ejjub, Zekerijja, Jahja, Isma'il Sadikul-va'd, Isa te hazreti Muhammed, neka je mir na njega i njegovu odabranu porodicu i na sve poslanike. Sveukupno, spomenuto ih je dvadeset i šest. Naravno, postoje i drugi poslanici koje je Kur'an spomenuo, ali samo opisujući ih, ne navodeći njihova imena, kao što je to učinio u 246. ajetu sure Baqara:

اللَّمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَلُوْا لِنَبِيِّ لَهُمْ
أَبْعَثْتَ لَنَا مَلِكًا

Zar nisi čuo da su prvaci sinova Israilevih poslige Musaa svom vjerovjesniku rekli: "Postavi nam vladara..." Ajet se odnosi na Samuela i Taluta.

Ili, kao što je spomenuto u 259. ajetu iste sure:

أَوْ كَالَّذِي مَرَ عَلَى فَرِيَةٍ وَهِيَ حَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا

Ili za onoga koji je prolazeći pored jednog do temelja porušenog grada...

Spomenuto kur'ansko kazivanje se odnosi na 'Uzejra a. s. koji je nakon sto godina sna bio probuđen.

Ili 14. ajet sure Ya-Sin:

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ

...Kad im Mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo ih trećim...

Treći, koji je spomenut kao pomoć prvoj dvojci, odnosi se na Jusufa Nadžara.

Ili, pak, 66. ajet sure Kahf:

¹ Mu'min, 76.

فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَمَنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

I nađoše jednog Našeg roba kome smo milost Našu darovali i kojeg smo onome što samo Mi znamo naučili. Ajet govori o susretu hazreti Musaa i njegovog saputnika sa hazreti Hidrom.

Ukratko, časni Kur'an nije naveo broj vjerovjesnika, samo je nečija imena spomenuo, a neke druge je opisao.

Predaje o ovom pitanju:

Postoje različite predaje o ovom pitanju, a najpoznatija je ona koju prenosi Ebu Zerr od Poslanika, s. a. v. a.: "Broj vjerovjesnika je sto dvadeset i četri hiljade, a broj poslanika je tri stotine i trinaest."

Naravno, odabranici između vjerovjesnika jesu: hazreti Nuh, hazreti Ibrahim, hazreti Musa, hazreti Isa i hazreti Muhamed, neka je mir na njega, njegovu odabranu porodicu i sve Božije poslanike.

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعُزْمٍ مِنَ الرُّسُلِ

Ti izdrži kao što su izdržali odlučni (Uul-'azm) poslanici...¹

Ko su Uul-'azm vjerovjesnici?

Časni Kur'an o vjerovjesnicima Uul-'azm iznosi lijepa objašnjenja tako da ih prikazuje kao posjednike najvećih prednosti među svim vjerovjesnicima. Upravo se zato Poslaniku nalaže da bude strpljiv kao što su bili Uul-'azm. Svojstva ovih vjerovjesnika jesu sljedeća:

1. Posjedovanje položaja Uul-'azm

Značenje riječi *azm* (عزم) u ovom ajetu jeste strpljivost i postojanost po prvotnom zavjetu koji je uzet od njih. Sve što je Gospodar od njih želio, oni su i ispunili. Taj zavjet spomenut je u 7. ajetu sure Ahzab:

¹ Al-Ahqaf, 35.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِثْقَالَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ ثُوحِ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى
وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِثْقَالًا عَلِيزًا

Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina, čvrst smo zavjet uzeli.

Jasno je da je ovaj zavjet imao teške uvjete koje nije mogao svako ispuniti. Tako učimo u Kur'anu:

وَلَقَدْ عَهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلٍ فَنَسِيَ وَلَمْ يَجِدْ لَهُ عَزْمًا

Mi smo Ademu zavjetovali odmah u početku; ali on je zaboravio, i nije odlučan bio (nije imao 'azm).¹

Iz spomenutog ajeta može se zaključiti da je taj zavjet vanredno težak, posebno ako se uzme u obzir činjenica da je sam Adem a. s. bio poslanik i bezgriješan, ali i pored svega toga nije imao snage i zaboravio je na zavjet.

2. Posjeduju knjigu

Pripadnici Ulul-azma posjeduju Nebesku knjigu, znači Knjigu koja ima zakone i pravila društvenog uređenja. U toj knjizi, također, navedena su načela čije kršenje znači uskraćenost od istinske ljudske sreće i savršenstva. Ta knjiga karakteristična je i po činjenici da svako protivljenje njoj, naučno ili praktično, ishoduje propadanjem ovosvjetskog i ahiretskog života. Na istu zbilju ukazuje sljedeći ajet:

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكُمْ وَمَا وَصَّيْنَا
بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى

On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau.²

Od svih ajeta najjasniji po ovom pitanju jesu ajeti sure Ma'ida:

¹ Ta-Ha, 115.

² Aš-Šura, 13.

إِنَّا أَنْزَلْنَا التُّورَةَ فِيهَا هُدًىٰ وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا الَّتِيْبُونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ
لِلَّذِينَ هَادُواْ وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتَخْفَطُواْ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُواْ
عَلَيْهِ شُهَدَاءٌ فَلَا تَحْسُنُواْ النَّاسَ وَلَا حُشُونَ وَلَا تَشْرُوْ رَأْ بِإِيمَانِي ثَمَنًا قَلِيلًا
وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su Jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Al-lahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni, od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli. Zato se, kada budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene, i ne zamjenjujte riječi Moje za nešto što malo vrijedi! A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici...

وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التُّورَةِ
وَأَتَيْنَاهُ إِنْجِيلَ فِيهِ هُدًىٰ وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التُّورَةِ
وَهُدًىٰ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

...Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je također bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali,

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَمِّمًا
عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَشْبُعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ
إِلَّكَ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرُعَةً وَمِنْهَا جَاءَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً
وَلَكِنْ لَيْلَوْكُمْ فِي مَا آتَكُمْ

A tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da potvrdi knjige prije nje objavljenе i da nad njima bdi. I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i ne odstupaj od Istine koja ti dolazi; svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje...¹

¹ Al-Maida, 44-48.

Mnoštvo kur'anskih zbilja

1. Tevrat je nebeska knjiga.

Tevrat je Knjiga koju je objavio Uzvišeni Bog, a posjeduje sljedeće odlike:

- a. u njoj postoji uputa ka Istini;
- b. ona je sama svjetlost.

U definiciji svjetlosti rečeno je: Ona je po svojoj biti svijetla i očigledna - znači u njoj nema mesta tami, i ona druge stvari osvjetjava (الظاهر بذاته المظہر لغیره). Sukladno ovoj zbilji, Nebeske knjige rasvjetljavaju sve stvari uključujući i same sebe. Same su svjetlo i nemaju potrebe za nečim drugim. Da je drugačije, Božiji dokaz slanjem poslanika i knjiga ne bi bio upotpunjen za ljude. Filozofi tvrde: "Sve što je akcidentalno, neizbjježno mora biti utemeljeno na nekoj biti." Ovo nije samo obična konstatacija, već je filozofski utemeljena argumentacija. U ovoj našoj raspravi radi se o istoj stvari. Ako bi nebeske knjige u svojoj prosvijetljenosti imale potrebu za nečim drugim, onda je zapravo ta druga stvar Božiji dokaz, a naša je prepostavka da su poslanici i knjige Božiji dokaz.

c. Kur'an je potvrđivač Istine (صدق)

Jedno od obilježja Božijih poslanika jeste da su oni potvrđivali poslanike koji su prije njih došli i koji su donosili radosne vijesti o onima koji će doći nakon njih. Znači da su sve ono što su prijašnji poslanici u Božijim objavama iznijeli, poslanici koji su došli nakon toga potvrđivali su to bez imalo sumnje. Naravno, jedino Kur'an ima osobinu da potvrđuje objave prije sebe i da isto tako najavi da je on posljednja Božija Knjiga i da nema objave nakon sebe.

d. Kur'an je čuvar i zaštitnik (مهین)

Jedna od osobina Kur'ana jeste njegova zaštitnička uloga svih prijašnjih nebeskih knjiga. Znači da Kur'an potvrđuje sve što je u njima došlo i, osim toga, donosi i ono što ranije nije objavljeno. Ustvari, Kur'an obuhvaća prijašnje knjige.

Šta je značenje *muhejmin* (مهین)?

Riječ *muhejmin* izvedena je iz korjena *hejmene* (ھیمن).

Spomenuta riječ znači nadvladavanje, tj. dominiranje jedne stvari nad drugom, ali ne označava svaku vrstu dominiranja, već onu koja u sebi podrazumijeva čuvanje i zaštitu od svake vrste promjene.

Časni Kur'an ima takav odnos prema drugim nebeskim knjigama. Zato je sam za sebe rekao: تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ, *Objašnjenje za sve stvari*.¹ Prema tome, Kur'an je preuzeo sva temeljna načela i učenja prijašnjih knjiga koja se ne mogu mijenjati, a sve što je trebalo dokinuti, dokinuo je. U suprotnom, da ih Kur'an sam nije dokinuo, promjena zahtjeva i uvjeta vremena dokidala bi određene stvari i u tom slučaju on bi bio suočen sa odgovarajućim problemima. Zbog toga, u samom Ku'antu vidimo kako ga Allah dž. š. predstavlja:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلّٰتِي هِيَ أَفْوَمُ

*Ovaj Kur'an vodi čovjeka putu i cilju koji je najpostojaniji.*²

Također je rečeno:

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِيَنَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مَّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا

*Mi nijedan propis ne promjenimo, niti ga u zaborav potisnemo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donešemo.*³

Prema tome, dio ajeta⁴ *i da nad njima bdi* (وَمُهَمِّنَا عَلَيْهِ), ustvari je tumačenje i upotpunjene prijašnjeg dijela ajeta: *da potvrди knjige prije nje objavljene* (مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ). Da nije naveden ovaj dio ajeta, postojala bi mogućnost razumijevanja da Kur'an, kao onaj koji potvrđuje Tevrat i Indžil, također prihvata i njihove propise da ni najmanje promjene ne načini u njima. Međutim, dio ajeta: *i da nad njima bdi*, dokida mogućnost takvog zaključka i obznanjuje da Kur'an potvrđuje Tevrat i Indžil kao nebeske knjige koje su objavljenje Musau i Isau, neka je mir s njima,

¹ An-Nahl, 89.

² Al-Isra', 9.

³ Al-Baqara, 106.

⁴ Al-Ma'ida, 48.

i da on može vršiti svaki oblik promjene u njima, neke propise dokinuti, druge ostaviti važećim, a neke, pak, upotpuniti i pojasniti.

Slučaj Kur'ana sličan je slučaju Indžila kojim je Isa a. s. neke od zabranjenih stvari u Tevratu proglašio dozvoljenim. Dakle, uvjeti i okolnosti tog vremena iziskivali su promjenu određenih propisa. Kur'an govori o istome onda kada u vezi sa Isaom a. s. kaže:

وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيِّ مِنَ التُّورَةِ وَلَا حَلَّ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ

*I da potvrdim istinitost Tevrata, objavljenog prije mene,
i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno.¹*

U svakom slučaju, poslanici Ulul-'azm odlikovali su se posebnim osobinama, pa tako i osobinom potvrđivanja prijašnjih i navljuvanja budućih poslanika.

¹ Ali 'Imran, 50.

GOVOR O ZNAČENJU ŠERIJATA

Časni Kur'an u vezi s poslanicima, njihovim knjigama i metodama koje se vežu za njih, koristi različite termine, kao što su:

- a. Šerijat (شريعة) – ...*Svima vama smo zakon i pravac propisali.*¹

لِكُلِّ جَعْلَنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَاءَ

- b. Narod (مَلَة) – ...*U narodu pretka vašeg Ibrahima.*²

مَلَةً أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ

- c. Vjera (دين) – *Zaista, jedna je vjera kod Allaha, a to je Islam.*³

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ

U nastavku želimo ukazati na njihove razlike:

Riječ šerijat (شريعة) označava put. U riječnicima je navedeno da glagol imenice šerijat, tj. *šara'a* (شرع) znači hodanje jasnom stazom koja je sigurna od iskrivljenja.

Značenja riječi vjera i narod (دين) predstavljaju poseban put, put koji je odabran.

Kur'ansko značenje navedenih termina:

¹ Al-Ma'ida, 48.

² Al-Hagg, 78.

³ Ali 'Imran, 19.

Riječ šerijat koristi se u užem značenju od riječi vjera. Zbog toga Kur'an kaže:

وَمَن يَبْتَغِ عَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُفْلِمْ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

A onaj koji želi neku drugu vjeru osim Islamom, neće mu biti primljena, i on će na Onom svijetu nastradati.¹

Ili, kako je rečeno u već spomenutom ajetu:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا إِسْلَامٌ

Zaista je jedna vjera kod Allaha, a to je Islam.

Iz dvaju navedenih ajeta može se zaključiti da se svaki oblik bogosluženja i obožavanja naziva vjera - *din*, ali je jedino vjera Islam kod Uzvišenoga Boga prihvaćena. Dakle, značenje riječi din sa stanovišta Kur'ana ima širok opseg i obuhvaća u sebi svaki oblik obožavanja Boga. Ako bismo sada ova dva ajeta analizirali zajedno sa ajetima:

إِلَّا جَعْلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

Svima vama smo zakon (šerijat) i pravac propisali²; i:

ثُمَّ جَعْلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا

A tebi smo poslje odredili da u vjeri ideš pravcem (šerijatom) određenim, zato ga slijedi...³;

Mogli bismo izvesti sljedeći zaključak: Šerijat je poseban put za svaki umjet ustanovljen po jednom od poslanikā, kao što je šerijat hazreti Nuha, hazreti Musaa, hazreti Isaa i šerijat Muhameda, neka je mir s njim, njegovom časnom porodicom i svim poslanicima.

S druge strane, din predstavlja Božiji put, suštinsko stanje svakoga poslanika. Prema tome, din ima šire značenje od šerijata. Upravo zbog navedenih razloga šerijat može biti dokinut, ali vjera ne.

¹ Ali 'Imran, 85.

² Al-Ma'ida, 48.

³ Al-Džasiya, 18.

Još jedna razlika između vjere i šerijata

Vjera se može pripisati i pojedincu i društvenoj skupini. Nema razlike za pojedinca i skupinu kojoj društvenoj ljestvici pripadaju.

Šerijat se ne može pripisati običnom pojedincu, osim u slučaju da je on taj koji donosi šerijat ili da je odgovoran za njegovo čuvanje. Naprimjer, može se reći vjera (din) muslimana, vjera kršćana, vjera Jevreja, din Muhammedov, din Isaov, din Musaov ili Poslanikov šerijat, Isaov šerijat, Musaov šerijat. Međutim ne može se reći Zejdov šerijat ili Omerov šerijat, ali se može reći din Zejdov, din Omerov itd. Časni Kur'an kaže:

أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَقَرَّبُوا فِيهِ

*Pravu vjeru isповједајте и у томе се не подважајте!*¹

Upravo zbog toga, vidimo da se svi šerijati ušatoruju pod okriljem vjere te se kaže: Svi šerijati su Božija vjera. Vjera je trajna, a šerijati mogu biti dokinuti. Naprimjer, kaže se da je neki određeni propis islamom dokinut, jer neki od islamskih propisa dokidaju neke prijašnje propise, a neki drugi propisi dokinuti su u samom Islamu. Prema tome, odnos vjere i šerijata sličan je odnosu Islama i islamskih propisa.

Koje je značenje riječi narod (مَلْة)?

Riječ *narod* (u kur'anskom kontekstu) predstavlja način življjenja jedne skupine ljudi. Ova riječ pomalo u sebi podrazumijeva i neki vremenski period, a ako bi se to pridodalo osnovnom značenju riječi, narod (مَلْة) bi onda predstavljao put i sunnet koji je preuzet od nekoga.

Može se reći da su riječi *millet* i šerijat sinonimi ili da, u najmanju ruku, imaju blisko značenje. Međutim, u pogledu značenja ipak ima razlike. Pod šerijatom se podrazumijeva poseban smjer obznanjen ljudima od Uzvišenog Boga da bi uskladili svoju hod ka

¹ Aš-Šura, 13.

Njemu, za razliku od riječi *millet* koja se također koristi u značenju smjera, ali onoga smjera koji je od nekoga drugog preuzet. Takvi ljudi sebe vide obaveznim u njegovom praktičnom slijedenju.

Možda upravo iz tog razloga, tj. da se pod tom riječju podrazumijeva put preuzet od drugoga, riječ narod se ne pripisuje Bogu, pa se nigdje i ne kaže Božiji narod (*milletullah*). Međutim, riječi *šerijat* i *vjera* pripisuju se Bogu, te se stoga kaže "Božija vjera" ili "Božiji zakon" (šerijat). Naravno, riječ narod pripisuje se poslanicima, budući da su poslanici to preuzeli od Boga. Često se govori Ibrahimov narod – *millete Ibrahim*. Ovaj narod odraz je Ibrahimovog sunneta, neka je mir s njim. Na isti način se ljudi i umjeti pripisuju jedni drugima, pa se kaže: "Postoji *millet* neke određene osobe, a pripadnici tog naroda su sa imanom ili bez imana." O *milletu* se izvještava posredstvom njihovog praktičnog sunneta. U časnome Kur'anu je rečeno:

مِلَّةُ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Mi smo vjere i milleta Ibrahimovog, koji je ispravno vjerovao; on nije nikoga Allahu ravnim smatrao.¹

Spomenuti ajet podsjeća nas i na kazivanje Jusufa, a. s.:

إِنَّمَا تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ وَاتَّبَعُنَّ مِلَّةَ أَبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ

Ja se klonim vjere (milleta) naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji Onaj svijet poriče. Ja slijedim millet predaka svojih, Ibrahima i Ishaka i Ja'kuba.²

U navedenom ajetu riječ narod (ملة) korištena je za pojedinca, tj. za Ibrahima a. s. i za skupinu ljudi. Također, kada na drugom mjestu Kur'an govori Poslaniku, o nevjernicima kaže sljedeće:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَنَعُودُنَّ فِي مَلَّتِنَا

¹ Al-Baqara, 135.

² Yusuf, 37-38.

Nevjernici su govorili poslanicima svojim: "Ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati, ili ćete se vratiti vjeri našoj (našem milletu)."¹

Ukratko, termin dīn u kur'anskому речнику определении является термином серия и миллэ. Можно сказать, что это его отношение к универсальности и частной специфичности и они являются в подчиненном порядке отношением между собой (عام و خاص مطلق).

Однако, термины серия и миллэ почти являются синонимами. Между ними существует малое различие и это из-за упоминания того, что слово миллэ подразумевает метод, который был извлечен из некоего другого.

Sažetak rasprave o poslanstvu sa kur'anskog stanovišta

1. Часный Коран, после предположения о том, что люди получают послание от Бога, говорит о тех, на чьей ответственности эта обязанность.
2. Коран о людях, которых посланы для передачи Учения большинству различных описаний и атрибутов. Наиболее часто используемые названия, которые Коран использует для этих людей:

 - a. Посланник,
 - b. Вдохновленный.

Посланник имеет особую обязанность передачи послания и передачи послания от Высокого Бога людям так, чтобы он подтверждал факт существования Бога и Его посланников. Вдохновленный – это та личность, которая имеет право на получение Божественного знания. Коран использует оба упомянутых названия для обеих групп.

3. Упоминание о том, что некоторые теологи говорят, что каждый посланник и вдохновленный, а каждый вдохновленный не является посланником, не соответствует учению Корана, т.е. то, что можно выделить из аята, будучи тем, что оба слова используются для обеих групп.
4. Число посланников

¹ Ibrahim, 13.

² El-Mizan, толкование аята 41-50. сура Al-Mâ'idah, том 5., стр. 570.

Kur'an govori o većem broju poslanika od onih čija su imena spomenuta:

وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَنْعَصِّنْ عَلَيْكَ

...A o nekima ti nismo kazivali.¹

U Poslanikovoj predaji navodi se kako je on, obraćajući se Ebu Zeru, rekao da je bilo sto dvadeset i četiri hiljade vjerovjesnika.

5. Poslanici Ulul-azm

Pet ljudi jesu poslanici Uul-'azm, i to: Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, neka je mir s njim, njegovom porodicom i svim poslanicima.

6. Poslanici Uul-'azm posjeduju posebne odlike

Časni Kur'an ukazuje na neke od posebnih odlika poslanika Uul-'azm, kao što su:

- Oni su posjednici čvrste volje i postojani su u očuvanju Božijeg Zavjeta,
- Posjednici su Knjige i šerijata,
- Imaju posebno strpljenje:

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ

Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici (Uul-'azm)...²

- Svaki od njih potvrđivao je poslanika koji je došao prije njega i donosio bi radosnu vijest o onome koji tek treba doći, osim pečata poslanstva, našeg Poslanika Muhammed ibn Abdullaha, neka je mir s njim, njegovom porodicom i svim poslanicima, jer nakon njega nema više poslanika.

- Knjige poslanika, neka je mir s njima, obilježene su u Kur'anu kao svjetlo. Znači, ove Knjige upućuju druge, a nemaju potrebu da budu upućene. Ova njihova osobina identična je osobini svjetlosti, koja druge osvjetljava, a

¹ Mu'min, 78.

² Al-Ahqaf, 35.

sama nema potrebe za svjetlošću drugih. Drugim riječima, upućivanje je osobina same njihove biti.

8. Kur'an "bdije" nad svim knjigama koje su objavljenje preko poslanika. To znači da Kur'an potvrđuje sve ono što smatra neophodnim i potrebnim od propisa prijašnjih knjiga, a dio propisa ispravlja i upotpunjava. Drugim riječima, Kur'an potpuno dominirana prijašnjim propisima i raspolaže svakom vrstom upravljanja njima. Kur'an potvrđuje prijašnje propise, ali ih ne ostavlja u onom obliku u kojem su bili - tj. bez i najmanje promjene.

9. Kur'an je objašnjenje za sve.

S obzirom na činjenicu da je Kur'an posljednja Božija Objava, on govori o svim materijalnim i duhovim zakonima potrebnim čovjeku, koji ga vode ka njegovom savršenstvu i sreći.

10. U Kur'anu su spomenuti poslanici, ali ne svi imenom, već navođenjem nekih njihovih odlika, kao što je npr. kazivanje o hazreti 'Uzejru koji se probudio nakon stogodišnjeg sna, ili kao što je kazivanje o Samuelu i Talutu te priča o hazreti Hidru. Gospodar ih spominje kao vjerovjesnike.

11. Objava je neodvojiva od poslanstva.

Jedna od tema kojom se zanima Kur'an jeste i pitanje Objave, što ustvari predstavlja vrstu Božijeg govora i aspekt neodvojiv od poslanstva. Znači, nije moguće da čovjek bude vjerovjesnik ili poslanik, a da nemadne Objavu - nadahnute.

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أُوْحِيَنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ

Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega.¹

12. Svaka knjiga nije nužno i šerijat

Časni Kur'an poslanike Uul-'azm smatra posjednicima šerijata. Iz 13. ajeta sure Aš-Šura može se zaključiti da je prvi poslanik koji je donio šerijat bio hazreti Nuh, a. s.. Kur'an, također, knjigu pripisuje i hazreti Davudu, a. s..

¹ An-Nisa, 163.

وَأَتَيْنَا دَاؤُودَ زَبُورًا

...A Davudu smo dali Zebur.¹

Međutim, treba reći da postoji razlika između Knjige koja nema šerijat i Knjige koja donosi i tumači šerijat. U predajama se, također, Knjiga pripisuje i hazreti Ademu a. s., ali Knjiga koja u sebi nije sadržavala šerijat.

Rasprava o nužnosti prisustva poslanika, a.s., sa stanovišta predaja

Hišam ibn Hakam prenosi predaju u kojoj jedan poricatelj Boga pita hazreti Džafer es-Sadika sljedeće:

“Na koji način dokazuješ poslanike i vjerovjesnike?” Imam u odgovoru kaže: ‘Nakon što se dokaže da postoji Gospodar Stvaraoc cijelog svijeta, Onaj koji je iznad nas i svega stvorenog, i nakon što se dokaže da je On Mudri Stvaraoc – takvog Mudrog Stvaraoca nije moguće vidjeti ovim našim očima. Nije ga moguće opipati. Nemoguće je sa njim sjediti i razgovarati. S druge strane, takav Mudri Stvaraoc ne prepusta svoja stvorenja same sebi. Zbog toga, neophodno je da ima izaslanike među Svojim stvorenjima, da bi posredstvom njih uputio stvorenja ka njihovom dobru i spriječio ih od svega što predstavlja njihovo stradanje. Samim tim biva jasno da Gospodar među stvorenjima ima pojedince koji primaju upute od Mudroga Gospodara, naređuju dobro i odvraćaju od zla, te ljudе upoznaju sa onim što je dobro po njih. Dakle, Gospodar posjeduje različite jezike i načine izražavanja, što se odvija putem poslanika i odabranika među Njegovim stvorenjima. Oni su mudraci, sa adabom, prožeti Njegovom mudrošću. Nadahnuti su tom mudrošću dok su im tjelesa poput tjelesa ostalih ljudi, a njihova stanja i zbilje su različiti od ostalog svijeta. Zato što su poučeni mudrošću od Mudroga Gospodara, oni predstavljaju dokaze i svjedočke Njegove, a to dokazuju činima kao što su oživljavanje mrtvih, liječenje

¹ An-Nisa, 163.

gubavaca i slijepih itd. Nikada Zemlja nije bez Božijeg dokaza koji potvrđuje istinitost poziva poslanika i Božije pravde.”¹

Objašnjenje:

Ova predaja, kao što se vidi iz samoga teksta, predočava tri dokaza o osnovama poslanstva. A to su sljedeći dokazi:

Neophodnost općenitog poslanstva

Ustvari, to je objašnjenje ajeta: *Svi ljudi su bili jedan ummet...*, u čijem komentaru je navedeno da je čovjeka njegov fitret prisilio na život u društvenoj zajednici, kao što ga je potakao i na raskol, a budući da faktor raskola ne može otkloniti raskol, u tom slučaju neizbjegno mora postojati faktor izvan fitreta čija će odgovornost biti otklanjanje raskola. Ovaj faktor, koji može kontrolirati čovjekov fitret i učiniti ga sklonim poštivanju zakona i ujedno ustegnuti ga od lične koristi koju priskrbljuje kroz kršenje zakona, ne može biti ništa drugo do poslanstvo.

Samim tim biva jasno da prisustvo poslanika, zajedno sa Božjom Objavom čovječanstvu, predstavlja neizbjegnu nužnost koju potvrđuje zdrav razum. Ovu nužnost Uzvišeni Bog utkao je u samo stvaranje da bi time ljude poveo ka njihovom savršenstvu i sreći.

Poslanici trebaju imati mu'džizu

Argument koji je Imam Sadik naveo za mu'džize poslanika jeste, ustvari, tefsir sljedećeg ajeta:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَبِّ مَمَّا نَرَرْنَا عَلَىٰ فَأُثْوُرُ أَبْسُورَةً مِنْ مَثْلِهِ

A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu suru sličnu objavljenim njemu.²

Znači, zato što su pojava Objave, prisustvo poslanika i njihova tvrdnja da imaju vezu sa Gospodarom, neouobičajene pojave, suprotne svakodnevnicu koja teče ustaljenim redom, ove pojave trebaju biti potvrđene nečim neuobičajenim, nečim iznad običnih za-

¹ *Tevhid Saduk; Ihtidžadže Tabresi; Usule Kafi*, tom 1., str. 168.

² Al-Baqara, 23.

kona koje čovjek poznaje. Nadalje, ta mu'džiza, treba biti razumljiva svim ljudima, da bi se mogla dokazati i potvrditi tvrdnja poslanika. Tom prilikom ljudi se osvjedočavaju o moći koja je iznad njihove. Upravo zbog toga, Imam Sadik i navodi određene mu'džize nekih poslanika, kao što je oživljavanje mrtvih, liječenje gubavaca i slijepih od rođenja.

O tome će biti mnogo više govora kada budemo raspravljeni o samoj temi mu'džize, kada ćemo dokazati da ona predstavlja samo jedan od Zakona stvaranja, te da nije razumu oprečna. Onaj koji pojavu mu'džize vidi iznad Zakona stvaranja i smatra je oprečnom razumu, zasigurno ne poznae Zakon stvaranja jer vjeruje kako su svi zakoni ono što mi pozajemimo, a što je velika greška.

Drugi razlog njihovog predočavanja mu'džize nečim oprečnim razumu jeste nepoznavanje same mu'džize. Također, pogrešno je i mišljenje onih koji kažu da mu'džizu treba prihvati onaku kakva jest, bez pokušaja objašnjenja, budući da je takvo šta izvan okvira razuma i znanja.

Moguće je spoznati sve zakone i sunnete stvaranja. Čovjek ima sposobnost da ih razumije sve. Kada je Uzvišeni Gospodar melećima rekao: *I pouči Adema imenima svim*, time je ujedno odgovorio i svim mogućim zamjerkama na takvo mišljenje. Međutim, budući da čovjek nije spoznao značenje "svih imena", a nije se ni potrudio da ih spozna, on je stalno je suočen sa mnoštvom nejasnoća i primjedbi. Ovo znanje razotkriveno je samo malom broju ljudi koji ne vide ni najmanju oprečnost u postojanim zbiljama vjere.

Zemlja nikada nije bez Božijeg dokaza

Ovo pitanje spada u red najvrednijih učenja prema kojima se svijet, iz različitih razloga, nažalost, ili nemarno odnosi ili ih u potpunosti poriče - i pored toga što je ono sigurno kur'ansko učenje i -stvar koja je u filozofiji dokazana čvrstim argumentima. Dakle, ako bi Zemlja i na jedan trenutak ostala bez Božijeg dokaza, ona bi se odmah raspala.

Ovo pitanje treba razmotriti na način kako i priliči ovako

važnoj temi kada se bude govorilo o imametu. Osnovni problem nerazumijevanja ovog kur'anskog i filozofskog pitanja jeste miješanje pojma Božanske zbilje i pojma konvencionalnog (pravila inoviranih od ljudi). Pogrešno je mišljenje da je imamet koji se spominje u Kur'anu, isti kao onaj imamet - predvodništvo koji se uspostavlja i shvata na nivou društva (dakle vođstvo iz potrebe da neko vodi poslove zajednice). Neophodnost postojanja društvenog vođstva u visini je potrebe koju nameće društveni život. Jedina razlika je u mogućnosti da neki vladar bude pravednik, a drugi pokvarenjak. Međutim Imam Božanskog porijekla obavezno treba biti zaslужna i dostojna ličnost koja posjeduje visoki duhovni položaj. Budući da svijet slabo uočava razliku između ovoga dvoga - zato i imama džamije ili džume vide na tom položaju. Vjeruju kako imam predstavlja islamskog ili društvenog vladara te na osnovu toga smatraju da narod ima pravo glasanjem vršiti njegov izbor. Ovo miješanje pojmova i nerazumijevanje pitanja zbilje i formalnog rezultat je neistraživanja kur'anskih ajeta i Poslanikova sunneta. Kur'an, međutim, pitanje Imameta izjednačava sa pitanjem upute - štaviše, smatra ga samom uputom - uputom koja se realizira posredstvom zapovjedi proisteklom iz svijeta onostranog - *batina امر*.

U svakom slučaju, ova tema zahtijeva više rasprave i razmatranja na pogodnjem mjestu.

Ebu Zer prenosi kako je upitao Poslanika: "O Božiji Poslaniče, koliko je bilo vjerovjesnika (*nebija*)?"

Poslanik odgovori: "Sto dvadeset i četiri hiljade."

- Koliko je od njih (*nebija*) bilo poslanika (*resula*)?
- Stotinu i trinaest, što je velika skupina.
- Ko je bio prvi Božiji vjerovjesnik?
- Hazreti Adem, a. s.
- Da li je Adem a. s. bio i posalnik?
- Da, Gospodar je njega stvorio Svojom moći, i u njega je udahnuo od Svoga ruha.

Zatim Poslanik reče: "O Ebu Zere, četiri su poslanika bili Siri-

jci, i to: Adem, Šiš, Ehnuh, tj. Idris, koji je prvi pisao perom, i četvrti Nuh, neka je mir na sve njih.

Četiri su poslanika bili Arapi, i to: Hud, Salih, Šu'ajb i tvoj poslanik Muhammed, neka je mir na nj i na njegovu časnu porodicu i sve poslanike.

Prvi poslanik Beni Izraela bio je Musa a. s. a poslednji Isa, a. s. Između njih bilo je šest stotina vjerovjesnika.”

Ebu Zer je pitao: “O Božiji Poslaniče, koliko je Uzvišeni Bog poslao Knjiga?”

Poslanik je odgovorio: “Sto malih Knjiga i četiri velike. Zatim reče: Uzvišeni Bog objavio je Šišu pedeset listova, trideset listova Idrisu i dvadeset Ibrahimu. Objavio je četiri velike knjige: Tevrat, Zebur, Indžil i Furkan.”

Ovo je hadis poznat svim mezhebima (islamskim pravcima) i zapisan je u mnoštvu hadiskih knjiga.

Imam Bakir a.s. je rekao sljedeće:

“Vjerovjesnik je ona osoba koja u snu vidi meleka, čuje mu glas i prima poruku od Boga. Poslanik je ona osoba koja u budnom stanju vidi meleka, čuje mu glas i prima poruku.”

Namjera spomenutog hadisa jeste da ukaže na posebnosti obaju položaja i da svaki ima sebi svojstvene odlike. Osobitost vjerovjesništva jeste da u snu prima poruke, za razliku poslanstva. Zbog toga je moguće da jedna osoba posjeduje oba položaja, što onda znači da je pojmom poslanik, sa stanovišta njegovih odlika, užeg značenja od vjerovjesnika. Predaja od Ebu Zera također potvrđuje navedenu činjenicu, a to se shvata i iz njegovog pitanja “Koliko je od njih (vjerovjesnika) bilo poslanika?”

Prema tome, svaki poslanik zasigurno je i vjerovjesnik, ali svaki vjerovjesnik nema položaj poslanstva.

Primjedba:

Gore datim objašnjenjem biva jasan odgovor na slj. primjedbu koju su neki uputili: Kur'an Muhameda ibn Abdullaha s. a. v. a. smatra pečatom vjerovjesnika (nebjija), a ne pečatom poslanika (resula). Shodno tome, nakon Pejgambera Ahmeda može doći neki

novi poslanik, jer je Kur'an negirao dolazak vjerovjesnika, ali ne i poslanika.

Odgovor:

U logici postoji pravilo po kojem negiranje općenitijeg nužno uzrokuje i negiranje užega, tj. ograničenijeg, a što ne vrijedi obrnuto – da negiranje užega nužno za sobom povlači i negiranje općenitijeg. Na primjeru to izgleda ovako: gdje god je čovjek prisutan, zasigurno je tu i značenje životinjskoga - budući da smo čovjeka opisali kao razumnu životinju. Međutim, ne vrijedi obrnuto – gdje god je životinja, tu je prisutno i značenje čovjeka. S obzirom na takvo logičko pravilo, koje razmatra zbilje predmeta, a ne njihove pojmove, između vjerovjesništa i poslanstva vlada odnos subordinacije (عام و خاص مطلق). Znači da je poslanstvo obuhvatnije od vjerovjesništva. Gdje god je poslanstvo tu je i vjerovjesništvo. Međutim, gdje god je vjerovjesništvo, ne mora značiti da se tu u isto vrijeme radi i o poslanstvu. Negiranje općenitijeg, u našem slučaju vjerovjesništva, nužno znači i negiranje užega, u našem slučaju poslanstva.

Prema tome, kada Božiji Poslanik predstavlja pečat općenitijeg, tj. vjerovjesništva, i kada negira dolazak vjerovjesnika nakon sebe, to nužno znači da negira i dolazak poslanika.

Obaveze Božijih poslanika

Preneseno je od Imama Reze a.s. kako je rekao za posalnike Ulul-'azm da se zovu tako zato što posjeduju šerijate. Svi vjerovjesnici koji su dolazili nakon poslanika Ulul-'azm bili su obavezni slijediti knjigu i šerijat prijašnjeg poslanika, sve dok ne bi došao poslanik sa novim šerijatom. Prema tome, svi Božiji vjerovjesnici koji su došli nakon Nuha a. s. morali su slijediti njegov šerijat sve do dolaska Ibrahima, a. s. Ibrahimov šerijat vrijedio je sve do dolaska Musaa a. s. a Musaov šerijat do rođenja 'Isaa, a. s. Nakon hazreti Isaa, svi su bili obavezni slijediti njegov šerijat do pojave pečata vjerovjesništva i poslanstva – poslanika svih svjetova, Muhameda s. a. v. a.. Stoga su poslanici Ulul-'azma na jodabraniji su poslanici.

Potom Imam Reza reče: “Šerijat hazreti Muhameda neće biti dokinut do Sudnjega dana. Nakon njega neće doći nijedan poslanik. Neće biti spuštena knjiga iz skrivenog svijeta nakon Kur'ana. Svako ko tvrdi takvo šta krv mu je halal i vadžib ga je ubiti.”¹

Izjava Imama Alija u *Nehdžul-belagi*

“Onda je Allah Uzvišeni pružio Ademu priliku da se pokaje, poučio ga riječima milosti Svoje, obećao mu povratak u Džennet i spustio ga na mjesto iskušavanja i rađanja potomaka. Iz potomstva njegova Uzvišeni je izabrao vjerovjesnike i uzeo jamstvo njihovo za Svoju Objavu i za nošenje poruke Božije kao obavezu njihovu. Kako je vrijeme prolazilo, mnogi su ljudi iznevjerili Božije povjerenje, zanemarili Njegovo pravo i pomiješali utvare zajedno sa Njim. Šejtan ih je odvratio od mogućnosti da ga spoznaju i držao ih daleko od služenja Njemu. Onda im je Allah uputio poslanike Svoje i niz vjerovjesnika svojih da bi ispunili prisegu Stvaranja Prvotnog, da bi ih podsjetili na dar Njegov zaboravljen, da bi ih potakli poučavanju, da bi im otkrili skrivena svjetla spoznaje, da bi im pokazali znake svemoći Njegove: Nebesa uzdignuta nad njima, zemlju rasprostrtu pod njima, sredstva za život kojima su opskrbljeni, smrt koja ih zaustavlja, poteškoće koje ih troše i nezgode koje se nad njima smjenjuju.

Allah nikada nije dopustio da Njegova stvorenja ostanu bez vjerovjesnika kojeg bi poslao, ili bez poslanice koju bi spustio, ili bez dokaza obvezujućeg, ili puta jasnog. Ti poslanici bijahu takvi da se nisu osjećali slabima zato što ih bijaše malo, a poricatelja njihovih mnogo. Među njima bio je ili prethodnik, koji bi imenovao sljedećega ili sljedeći kojega bi najavio prethodnik.

I tako su protjecala vremena i prolazila razdoblja njihova; očevi su odlazili, a sinovi su zauzimali mjesta njihova, sve dok Allah nije poslao Muhammeda – neka je blagoslov Božiji s njim i njegovom porodicom – kao vjerovjesnika Svoga u ispunjenju obećanja datog i upotpunjenu vjerovjesništva.”

¹ 'Ujunul-ahbar El-Rida, tom 2., str. 80.

SADRŽAJ

POSLANSTVO.....	7
Filozofija slanja poslanika	8
Kratak prikaz ajeta	8
Krajnji zaključci:.....	10
Prvo poglavje	Error! Bookmark not defined.
NEOPHODNOST PRISUSTVA POSLANIKA U DRUŠTVU....	12
Prvi dio: Početak stvaranja čovjeka	12
Početak stvaranja čovjeka	12
Rezime onoga što Kur'an kaže po ovom pitanju:.....	15
Ljudska zbilja.....	16
Domet ljudskog znanja.....	19
Znanje u potencijalnom obliku	20
O drugoj ljudskoj osobenosti	20
Važna činjenica u životu:.....	22
Šta je izvor ovih znanja?	23
Vrste znanja.....	24
Posebna uputa	26
Dunjaluk u očima Mevlane	27
Rezime do sada rečenog.....	28
Čovjekovo okorištavanje.....	29
Prvi koraci	29
Ljudska civilizacija	30
Društvena pravednost.....	30
Značenje civilizacijske društvenosti čovjeka	31
Dedukcijom se izvodi isti zaključak	33
Pojava nesuglasica među ljudima	33
Nesuglasice su neizbjježne.....	35
Način rješavanja nesuglasica	35
Metod nametanja zakona	35
Nametanje zakona prisilom.....	35
Položaj tevhida u spomenutoj metodi:	35
Drugi metod nametanja zakona.....	36
Zamjerke na dva navedena metoda:	36
Pravilo metoda razumnih:	38
Temelj vjere:	40
136	

Put vjere je put svjetlosti i jasnoće:.....	42
Put vjere je put znanja:.....	43
Put vjere je put jasnih dokaza:	44
Put vjere je put podučavanja i odgoja:	44
Koje je džahilijetsko vrijeme?.....	45
Jedan drugi činilac:	45
Treći činilac:	46
Tračak nade:	47
Postojanje raskola u vjeri	48
Postojanje nesuglasica u samoj vjeri.....	48
Zanimljivo zapažanje:	49
Raskol se desio potpuno svjesno i sa znanjem.....	49
Treća činjenica:	54
Primjedba o fitretu	57
Osvjetljavanje odgovora koji su dali tumači Kur'ana	58
Kritika upućena ovom tumačenju	59
Tumačenje riječi ajeta i njegovo značenje	60
Zaključak rasprave	63
Nekoliko bitnih zaključaka:	67
Rezime dosadašnje rasprave	68
Neophodnost poslanstva	74
Praktično osvjedočenje ranije rečenog.....	76
GOVOR O BEZGREŠNOSTI POSLANIKA, A.S.	84
Bezgrešnost (ma'sumijjat):	85
Argument bezgrešnosti u prihvatanju i propagiranju objave: ...	85
Slanje poslanika, a. s.:	87
Jedan drugi argument iz Kur'ana:	88
Šta je sunnet?	90
Neophodna pažnja u ovom pitanju:	91
Ajeti koji ukazuju na potpunu bezgrešnost poslanika:.....	91
Ukazivanje ajeta na bezgrešnost:	92
Filozofski dokaz potrebe za poslanicima:	93
Još jedan argument iz Kur'ana:	95
Argument razuma o bezgrešnosti poslanika:	97
Dodatni dokaz o bezgrešnosti poslanika:.....	104
ZAKON STVARANJA	Error! Bookmark not defined.
O poslanstvu:.....	112

Ko je poslanik?.....	113
Razlika između poslanika i vjerovjesnika:.....	113
Zapažanje allame Tabatabija o ovom pitanju:	113
Koliki je broj vjerovjesnika?.....	114
Mnoštvo kur'anskih zbilja:	119
Govor o značenju šerijata:.....	122
Koje je značenje riječi narod (عَمَلٌ)?	124
Sažetak rasprave o poslanstvu sa kur'anskog stanovišta.....	126
Rasprava o nužnosti prisustva poslanika, a.s., sa stanovišta predaja.....	129
Neophodnost općenitog poslanstva.....	130
Poslanici trebaju imati mu'džizu.....	130
Zemlja nikada nije bez Božijeg dokaza	131
Obaveza Božijih poslanika u djelovanju:.....	134
Izjava Imama Alija u Nehdžul-belagi:	135

Dosadašnje objavljene knjige u izdanju *Mulla Sadre*:

- 1- Savršeni ahlak,
- 2- Islamska filozofija,
- 3- Sekularizam ili vjera?
- 4- Nehdžul-belaga, proživljenje 1,
- 5- Pouka o odgoju,
- 6- Bit Islam-a,
- 7- Samospoznaja i duhovno uzdizanje,
- 8- Osnove logike,
- 9- Mudrosti islamske medicine,
- 10-Karakteristike Islam-a,
- 11-Temeljne postavke u akaidu,
- 12-Uvod u fikh,
- 13-Islamsko-irfanske teme,
- 14-Osnove tefsira,
- 15-Ciklus predavanja o kur'anskoj uputi

Akbar Eydi

Karakteristike Islama

Izdavač:

Fondacija Mulla Sadra, www.mullasadra.com

e-mail: mullasadra@mullasadra.com

Za izdavača:

mr. Mohammad Reza Peysepar

Lektor:

hfz. Ensar Karaman

Dizajn i DTP

Luman Avdić

Štampa:

Sabah print – Ilidža

CIP- katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28 – 31

EYDI, Akbar

Rasprava o poslanstvu / Akbar Eydi ; (preveo
Amar Imamović) . –
Sarajevo : Fondacija Mulla Sadra u B i H, 2004 . –
140 str. ; 21 cm

Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-9694-3-2

COBISS.BH – ID 13350918

Rješenjem Ministarstva obrazovanja i nauke F BiH br.
03-15-2748/04 od 21.10.2004. g., na osnovu čl. 18. stav 2.
tačka 10. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga
Služb. nov. Fed. B I H br. 49/02,37/03 i 14/04, u skladu s
čl.4. ovaj proizvod je oslobođ. poreza na promet.